

PŘEHLED VÝZKUMŮ

57-2

Brno 2016

PŘEHLED VÝZKUMŮ

57-2

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 57
Volume 57

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Barbora Tesařová
Software Software	Adobe InDesign CC
Fotografie na obálce Cover Photography	Medailon z hrobu 914/803 z kostela sv. Kříže v Javorníku (obr. 22, str. 191). Medallion from grave Nr. 914/803 in the St. Cross Church in Javorník (Fig. 22, Pg. Nr. 191).
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design, s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2016
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2016 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Obsah

Studie a krátké články Case Studies and Short Articles Studien und kurze Artikel	9
<i>Šimon Ungerman</i> „Karantánsko-köttlašský“ šperk na jihozápadním Slovensku a v dalších částech Karpatské kotliny	11
<i>Jaroslav Bartík, Lenka Běhounková, Stanislav Vohryzek, Josef Jan Kovář, Hana Poláchová, Michaela Kokojanová, Hana Nohálová</i> Polykulturní lokalita Hradiště u Louky – Nový archeologický a historický model	49
<i>Miriam Nývltová Fišáková, Rudolf Procházka, Zdeňka Sívová</i> Vyhodnocení osteologických pozůstatků z výzkumu parcel domů Dominikánská 11–19 a Kobližná 3 v Brně. K otázce organizace zásobování měst masem ve vrcholném středověku	95
<i>Peter Kováčik, Veronika Dudková, Hana Lafková</i> Poznatky ke stavebnímu vývoji a k pohřbívání v kostele sv. Kříže v Javorníku-vsi na základě archeologického výzkumu	177
<i>Jiří Doležel</i> K těžbě stříbra na Horách Vrbických v 16. století	197
Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2015 Overview of Excavations in Moravia and Silesia 2015 Übersicht den Grabungen in Mähren und Schlesien 2015	251
Středověk a novověk	253
Blansko (okr. Blansko)	253
Branišovice (okr. Brno-venkov)	253
Brno (okr. Brno-město)	253
Brno (k. ú. Bystřec, okr. Brno-město)	270
Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	270
Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město)	270
Brodek u Prostějova (okr. Prostějov)	271

Bystřička (k. ú. Bystřička I, okr. Vsetín)	271
Diváky (okr. Břeclav)	272
Dobřice (okr. Přerov)	272
Dražovice (okr. Vyškov)	273
Držovice (k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov)	274
Drnholec (okr. Břeclav)	274
Fryšták (okr. Zlín)	274
Hlubočky (k. ú. Hlubočky IV, okr. Olomouc)	275
Holešov (okr. Kroměříž)	275
Holštejn (okr. Blansko)	276
Horní Věstonice (okr. Břeclav)	277
Hostěnice (okr. Brno-venkov)	277
Hulín (okr. Kroměříž)	277
Hustopeče (k. ú. Hustopeče u Brna, okr. Břeclav)	278
Jedovnice (okr. Blansko)	278
Jeseník (okr. Jeseník)	279
Konice (okr. Prostějov)	279
Kyselovice (okr. Kroměříž)	280
Lidečko (okr. Vsetín)	280
Litovel (okr. Olomouc)	280
Lomnice (k. ú. Lomnice u Tišnova, okr. Brno-venkov)	282
Loštice (okr. Šumperk)	283
Luká (okr. Olomouc)	283
Mikulčice (okr. Hodonín)	284
Mikulov (k. ú. Mikulov na Moravě, okr. Břeclav)	286
Milovice (k. ú. Milovice u Mikulova, okr. Břeclav)	286
Modřice (okr. Brno-venkov)	286
Mohelnice (okr. Šumperk)	287
Mohelnice (k. ú. Studená Loučka, okr. Šumperk)	287
Moravičany (okr. Šumperk)	287
Moravské Knínice (okr. Brno-venkov)	289
Moravské Knínice (okr. Brno-venkov)	289
Napajedla (okr. Zlín)	289
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	290
Neslovice (okr. Brno-venkov)	291
Neslovice (okr. Brno-venkov)	291
Ochoz u Brna (okr. Brno-venkov)	292
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	293
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	294
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	300
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	301
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	303
Olšany u Prostějova (okr. Prostějov)	303
Opava (k. ú. Opava-Město, okr. Opava)	305
Otrokovice (okr. Zlín)	306
Pavlov (k. ú. Pavlov u Dolních Věstonic, okr. Břeclav)	307
Podivín (okr. Břeclav)	307
Podivín (okr. Břeclav)	308
Poličná (okr. Vsetín)	308
Popůvky (k. ú. Popůvky u Brna, okr. Brno-venkov)	308
Prostějov (okr. Prostějov)	309
Roštín (okr. Kroměříž)	310
Skalice nad Svitavou (okr. Blansko)	310
Slopné (okr. Zlín)	310
Soběsuky (k. ú. Skržice, okr. Kroměříž)	311
Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)	311
Šelešovice (okr. Kroměříž)	312
Šumice (okr. Brno-venkov)	313
Švábenice (okr. Vyškov)	313

Tečovice (okr. Zlín)	313
Tetčice (okr. Brno-venkov)	313
Tišnov (okr. Brno-venkov)	314
Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)	314
Uherské Hradiště (k. ú. Sady, okr. Uherské Hradiště)	316
Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)	317
Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)	319
Uničov (okr. Olomouc)	320
Uničov (okr. Olomouc)	321
Valašské Meziříčí (k. ú. Krásno nad Bečvou, okr. Vsetín)	321
Valtice (okr. Břeclav)	322
Velké Losiny (okr. Šumperk)	322
Viničné Šumice (okr. Brno-venkov)	323
Všechovice (k. ú. Všechovice u Tišnova, okr. Brno-venkov)	324
Vysočany (k. ú. Housko, okr. Blansko)	324
Vysoké Popovice (okr. Brno-venkov)	325
Vyškov (okr. Vyškov)	326
Zábřeh (k. ú. Zábřeh na Moravě, okr. Šumperk)	326
Zlín (k. ú. Malenovice u Zlína, okr. Zlín)	328
Znojmo (k. ú. Znojmo-Hradiště, okr. Znojmo)	329
Znojmo (k. ú. Znojmo-město, okr. Znojmo)	337
Žalkovice (okr. Kroměříž)	338

Zprávy o činnosti	339
------------------------------------	------------

STUDIE A KRÁTKÉ ČLÁNKY
CASE STUDIES AND SHORT ARTICLES
STUDIEN UND KURZE ARTIKEL

Recenzovaná část

Peer-reviewed part

Rezensierte Teil

POLYKULTURNÍ LOKALITA HRADIŠTĚ U LOUKY – NOVÝ ARCHEOLOGICKÝ A HISTORICKÝ MODEL

POLY CULTURAL SITE HRADIŠTĚ U LOUKY – NEW ARCHAEOLOGICAL AND HISTORICAL MODEL

JAROSLAV BARTÍK, LENKA BĚHOUNKOVÁ, STANISLAV VOHRYZEK, JOSEF JAN KOVÁŘ,
HANA POLÁCHOVÁ, MICHAELA KOKOJANOVÁ, HANA NOHÁLOVÁ

Abstract

This study examines a polycultural site Hradiště u Louky located in southwestern Moravia. The main aim is to introduce a new archaeological and historical model based on data from the surface survey, metal detecting and probing. Mainly non-destructive methods were used in this research. A new settlement phase from Jevišovice culture was documented. The onset of Medieval settlement in the area most likely dates to post-Great Moravian and Late Hillfort periods. The most intensive anthropogenic activities date to the high Medieval period when a small castle fortified by a moat and a rampart was built. Archaeological artefacts from the younger phase of the Medieval settlement possess chronological features of the 2nd half of the 13th and the 1st third of the 15th century. Also, to clarify the sequence of the owners of the castle and possible causes of its demise, a revision of written accounts was performed.

Keywords

Moravia – Jevišovice Culture – Middle Age – castle – surface survey – metal detecting

1. Úvod

Lokalita „Hradiště u Louky“ (okr. Třebíč) je z odborné literatury známa již od první čtvrtiny 20. století (Richter 1938, 210–211). Později lokalitu zmiňuje v různých souvislostech mnoho dalších autorů (Vildomec F., Vidlomec V. 1951, 203; Hosák, Zemek 1981, 145; Měřinský 1997b, 193–195; Smutný 1997, 755; Samek 1999, 251–252; Konečný 2010, 13). Z uvedených statí se však většinou dozvídáme pouze strohé informace zmiňující se především o existenci vrcholně středověkého hradu či hrádku a jeho majitelích. Jedinou výjimku představuje první bližší popis lokality od M. Plačka (1987, 54), který později rozvedl i ve své encyklopedii moravských hradů, hrádků a tvrzí (2001, 251–252). Podrobněji začala být lokalita znovu zkoumána až na počátku 21. století. Povrchové sběry a drobnou sondáž zde provedl M. Vokáč z Muzea Vysočiny v Jihlavě (Zimola *et al.* 2007, 20). Od roku 2010 navázal na tyto aktivity autorský kolektiv, jehož snahou byla, mimo omezení detektorářské činnosti na lokalitě,

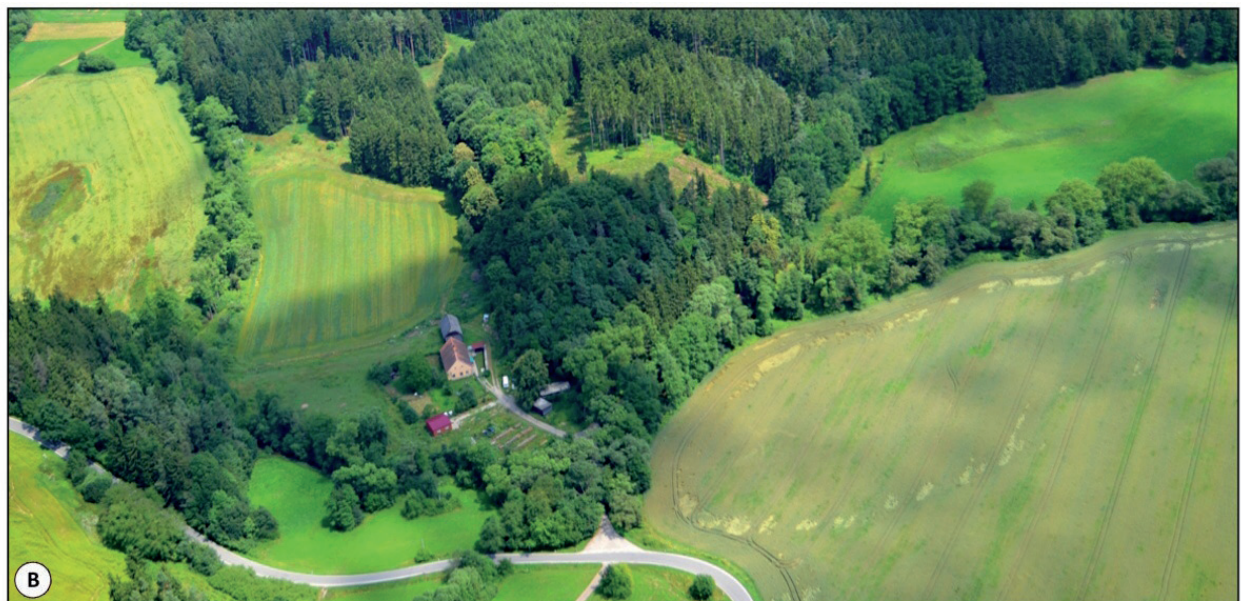
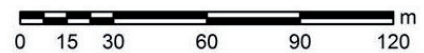
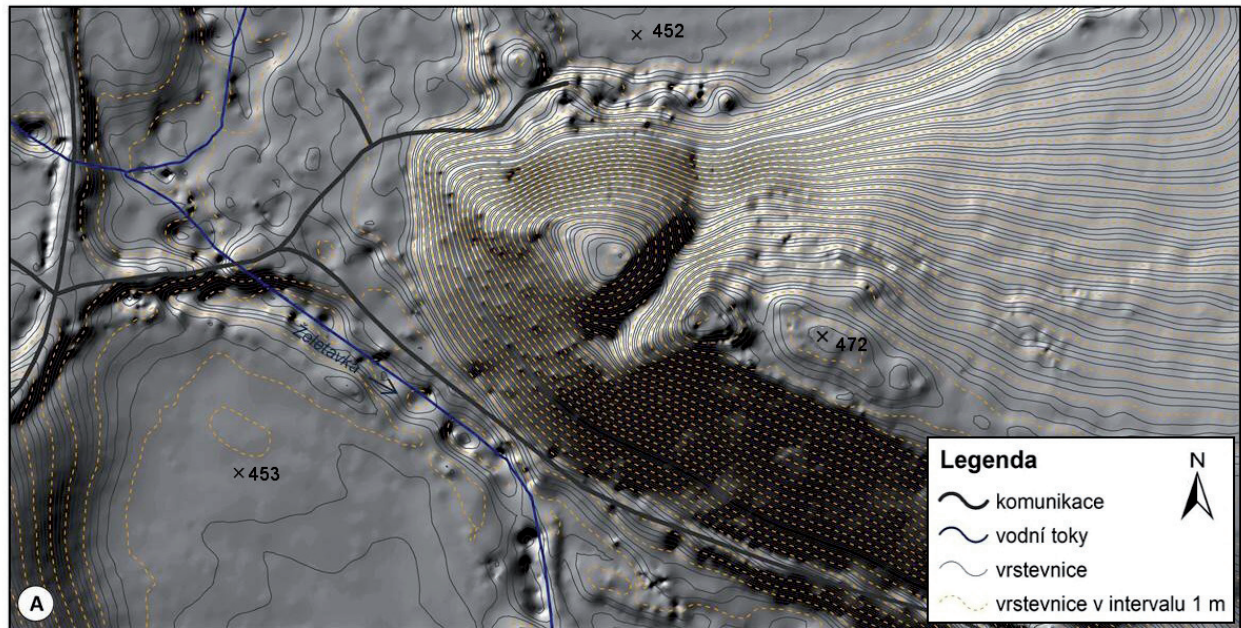

Poloha studované lokality na mapě Moravy.
Location of the site on a map of Moravia.

zejména podrobná dokumentace dochovaných antropogenních reliktnů a první ucelenější vyhodnocení archeologického materiálu. Pozornost byla věnována také mapování širšího zázemí lokality a revizi písemných pramenů. Presentace nového archeologického a historického modelu vycházejícího ze syntézy doposud získaných poznatků je jedním z hlavních cílů předkládané studie.

2. Poloha a přírodní zázemí lokality

Hradiště u Louky se rozprostírá na protáhlé, k západu pozvolně klesající ostrožně nad soutokem řeky Želetavky s Budíšovickým potokem, zhruba 2 km severně od města Jemnice (GPS: 49.043513° N; 15.570687° E, WGS 84; obr. 1). Lokalita spadá pod katastrální území obce Louka,

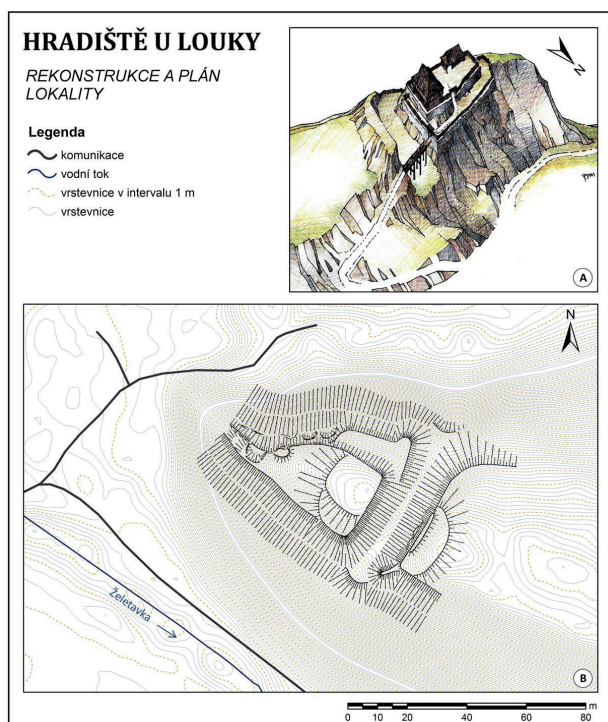

Obr. 1. Poloha lokality – A: vrstevnicový model; B: letecký snímek od západu (foto J. Bartík).

Fig. 1. The site location – A: a contour model; B: an aerial photo from the west (photo by J. Bartík).

se kterou byl podle písemných pramenů spjat i její vývoj. Ostrožna je ze tří stran ukončena strmými svahy. Z východu na ni pak navazuje protáhlá plošina (obr. 1: A). Poloha je zalesněna smíšeným listnato-jehličnatým porostem a představuje tak nejzápadnější výběžek rozsáhlého komplexu „Městský les“. Důležitými orientačními body v okolí jsou bývalá hájovna a hrobka rodu Pallavicini, které sousedí s lokalitou na západě a jihozápadě (obr. 1: B).

Z geomorfologického hlediska se jedná o území na přelomu Jemnické kotliny a Křižanovské vrchoviny, respektive jejího podcelku Brtnické vrchoviny, která je tvořena soustavou táhlých, oblých a silně zalesněných hřbetů (Hrádek 1997, 12), oddělených od sebe podélnými sníženinami (Demek ed. 1987, 125; Demek *et al.* 2006, 86). Nadmořská výška lokality dosahuje v nejvyšším bodě 472 m n. m. Celkové převýšení od úrovně toku Želetavky činí 18 m. Geologické podloží lokality a jejího zázemí je tvořeno především rulami a pararulami

Obr. 2. Planigrafie a rekonstrukce vrcholně středověkého hrádku – A: kresebná rekonstrukce podoby sídla v závěru 14. století (převzato z Šimeček, Plaček, Skálová 2008); B: terénní náčrt hrádka zasazený ve vrstevnicovém modelu lokality (plánek převzat z Plaček 2001).

Fig. 2. Planigraphy and reconstruction of the high medieval castle – A: a reconstruction of the castle in the end of the 14th century (according to Šimeček, Plaček, Skálová 2008); B: a plan of the castle in the contour model (plan by Plaček 2001).

moldanubika (Houzar 1997a, 29; 2007, 11). Půdní povrch je reprezentován kambizemí, jež je charakteristická právě pro silně členitý terén (Tomášek 2000, 53).

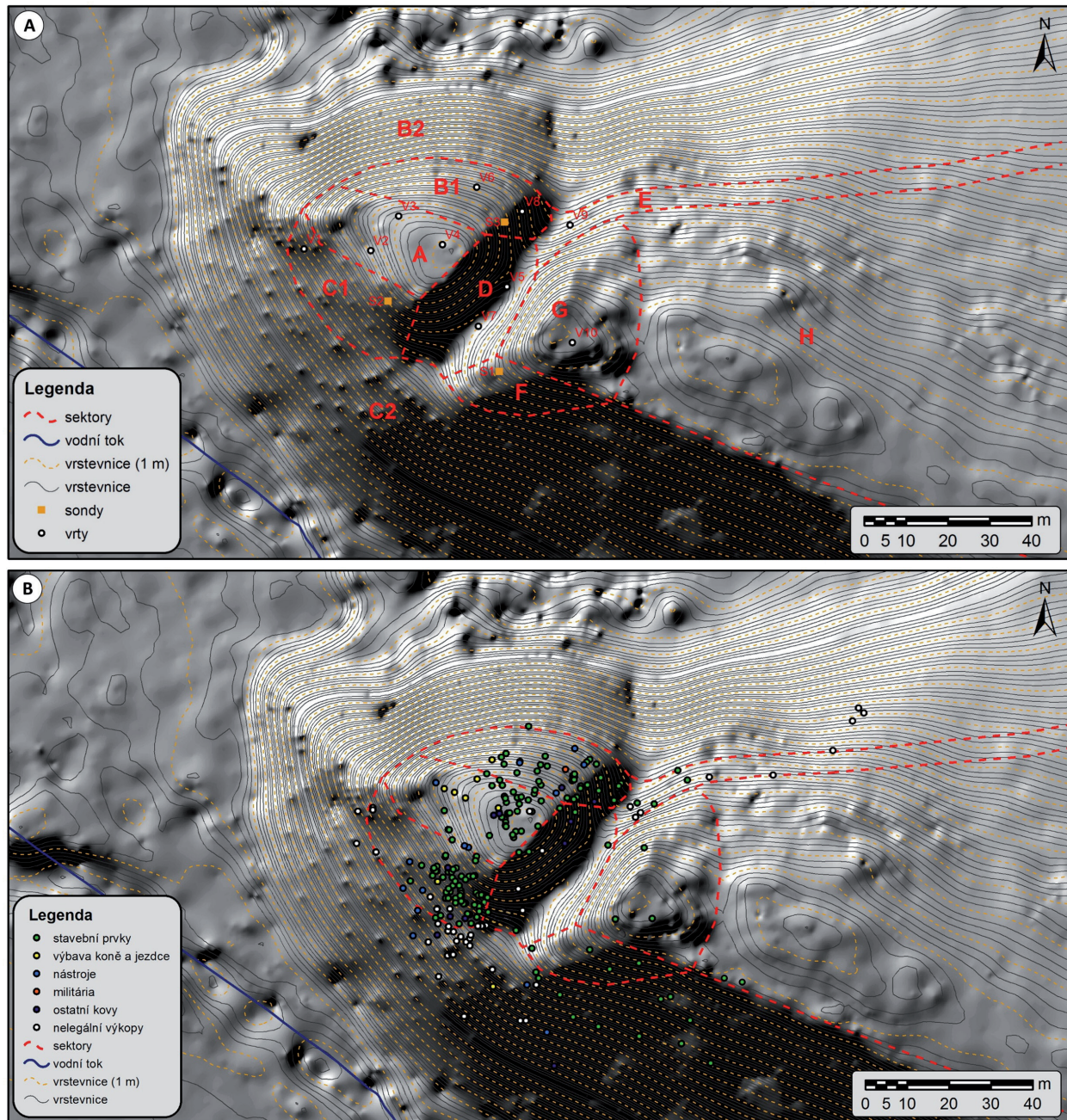
Z hlediska současné vegetace je na lokalitě zastoupena zejména rumištní flóra, která je typická pro člověkem výrazně pozměněná a posléze neudržovaná místa jako jsou např. skládky, sutě a právě i místa zaniklých lidských osad (Kročáková 2010, 30).

3. Dosavadní archeologický model

Před započítáním prospekci na zájmové lokalitě jsme přijali „vstupní archeologický model“ (cf. Neustupný 2007, 21), který vycházel ze všech doposud publikovaných zjištění. V následujících řádcích se pokusíme o jeho stručnou sumarizaci. Na základě dostupných pramenů a dodnes viditelných terénních relikvií byla ostrožna v zákrutu řeky Želetavky považována za monokulturní lokalitu vrcholně středověkého stáří. Nejpodrobněji dosud popsal Hradiště u Louky M. Plaček (1987, 54; 2001, 251–252), který vytvořil také jeho první terénní náčrt (obr. 2: B). Samotnou lokalitu interpretoval jako zbytky jednoduchého hradu, odděleného od zbytku ostrožny šířovým příkopem o šířce 21 m. Rozdíl mezi „rozplizlým“ vnějším valem při východní straně příkopu a jeho dnem činil 5,5 m. V centrální partii se měl nacházet obytný areál lichoběžníkovitého půdorysu o rozměrech 40 × 23 m. Ze severovýchodu pak přiléhá k prostoru jádra snížená a zřejmě uměle upravená terasa, kterou mohla procházet přístupová komunikace. V primárním popisu označuje M. Plaček (1987, 54) tento prostor jako „plochu bývalého příhrádku“. Autor zaznamenal také relikvií po těžbě kamene v severozápadní části ostrožny. Vzhledem k okolnostem absence jakýchkoli pozůstatků po zdech či objektech a naopak nálezům do červena vypálených kusů mazanice se M. Plaček (2001, 251) domnívá, že se pravděpodobně jednalo o zástavbu dřevohlinitého charakteru. Jedinou zmínku o pozůstatcích nadzemních částí zdíva můžeme nalézt v soupisu uměleckých památek Moravy a Slezska od B. Samka (1999, 251; „u vsi Louka stával hrad, z něhož se dodnes zachoval jen val a část zdíva“). V práci o něco mladší zmiňuje L. J. Konečný (2010, 39) i ojedinělé nálezy malty. K výše uvedenému popisu M. Plačka později vznikla také kresebná rekonstrukce (obr. 2: A) podoby lokality v závěru 14. století (Šimeček, Plaček, Skálová 2008, 21). Z hlediska zástavby můžeme na tomto obrázku pozorovat větší centrální stavbu dřevěného charakteru situovanou v severovýchodním rohu jádra. V centrální části je umístěna i další drobná zástavba, přičemž celý komplex jádra a plošiny příhrádku je ohrazen lehkým dřevěným opevněním. Přístup na lokalitu je znázorněn od severovýchodu přes dřevěný most nad příkopem, jenž spojuje cestu a plochu popisovaného příhrádku (viz obr. 2: A).

Na základě nepočteného keramického materiálu ze starších povrchových sběrů byla lokalita rámcově datována do 14. – 15. století (Plaček 1987, 54; 2001, 252; Měřínský 1997b, 195; Zimola *et al.* 2007, 20; Konečný 2010, 39). Starší fáze osídlení nebyly z Hradiště u Louky uváděny. M. Plaček (1987, 54) zmiňuje bez dalších závěrů pouze nález jednoho silnostěnného tuhového střepu. Pravěké osídlení lokality predikovaly až pozdější terénní prospekce M. Vokáče a definitivně jej potvrdily nově

realizované průzkumy. Primární výzkumné otázky se proto týkaly jak chronologie osídlení, a to především bližší determinace starších sídelních horizontů, tak rozsahu a v omezené míře i podoby vrcholné středověkého hrádku. Cílem zájmu byly rovněž struktury uchované v doposud podrobněji nezpracovaném archeologickém materiálu. Z výše uvedeného vstupního modelu a nově formulovaných otázek se tak odvíjela metodika následných prospekcí.

Obr. 3. Hradiště u Louky – A: Plán lokality s vyznačenými sektory, vrti a sondami; B: plošná distribuce metalických artefaktů.

Fig. 3. Hradiště u Louky – A: A site plan with the indicated sectors, boreholes and probes; B: areal distribution of metallic artifacts.

4. Metodika

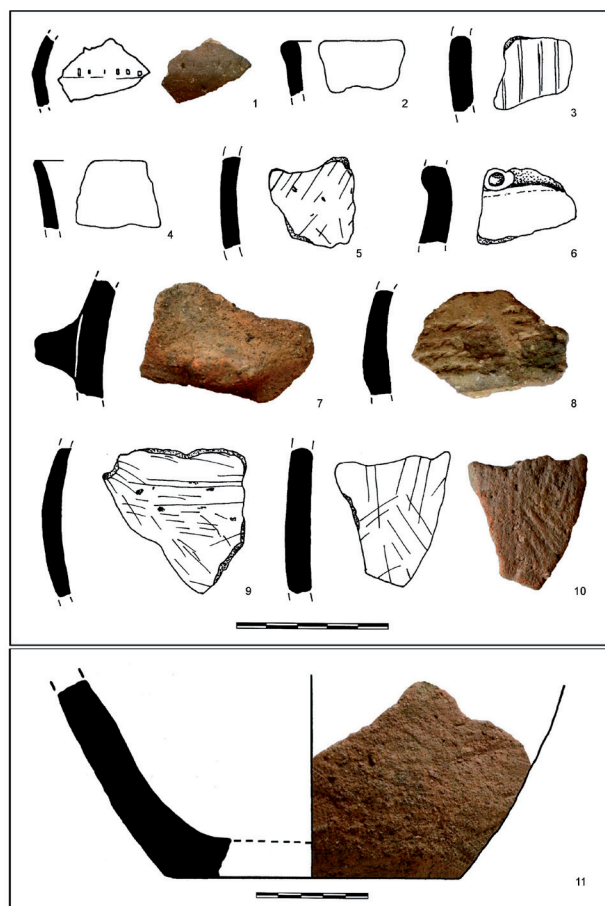
Lokalita byla od počátku našich aktivit zkoumána předem stanovenou metodikou. Využito bylo nedestruktivních a málo či částečně destruktivních archeologických postupů (cf. Neustupný 2007, 85). Z nedestruktivních metod byl aplikován dálkový průzkum země s využitím letecké prospekce a volně dostupných starých mapových děl (Gojda ed. 2004, 25–35, 124–126; Kuna ed. 2004, 49–109). Do této kategorie spadá také rozsáhlá fotografická a kresebná dokumentace archeologických struktur i získaných artefaktů. Vrstevnicový model lokality byl vytvořen z podkladů digitálního modelu reliéfu páté generace. Za méně či částečně destruktivní postupy pak můžeme považovat pedologickou sondáž ručním vrtákem, detektorovou prospekci, povrchový sběr a drobnou záchrannou zjišťovací sondáž (cf. Kuna ed. 2004, 185–193; Neustupný 2007, 85; Škrdla *et al.* 2011, 10–13). Metodika deskripce archeologického inventáře vycházela z ustálených deskriptivních systémů příslušných pro jednotlivé kategorie nálezů (Košťurík 2007; Procházka, Peška 2007; Běhounková 2012; Wolf 2002; Krajc 2003; Vařeka 1995 ad.).

Vzhledem ke snaze o sledování plošné distribuce jednotlivých skupin artefaktů byla lokalita rozdělena do 11 sektorů označených písmeny A–H (obr. 3: A). Blíže jsou nálezové zóny a v nich zjištěné antropogenní relikty popsány v kapitole 5. 2. Podrobnější rozptyl artefaktů bylo možno sledovat díky jejich zaměřování pomocí ručního GPS přístroje. Lokalita byla pravidelně navštěvována také s ohledem na problematiku památkové péče, neboť zde dochází ke stále intenzivnějšímu poškozování archeologických kontextů nelegální detektorářskou činností. Z těchto důvodů byla ve všech zónách provedena systematická prospekce detektorem kovů. V průběhu našich průzkumů se podařilo zdokumentovat více jak 50 viditelných detektorářských výkopů. Všechna zjištěná narušení byla zaměřena pomocí GPS za účelem možnosti validace při pozdějším zpracování prostorových dat (obr. 3). Cílem námi provedené detektorové prospekce bylo z větší části lokalitu zbavit kovových artefaktů a zamezit tak dalšímu úniku archeologických dat a poškozování terénních relikti. K detektorovým průzkumům byly využity přístroje *Viking VK 40* a *White's Prizm III*. Aplikace této metody umožnila také rámcový přehled o zvrstvení svrchních přirozených i antropogenních vrstev v rámci celé polohy a doplnila tak poznatky ze sondáží pedologickou tyčí. Kromě mocnosti vrstev a samotné hloubky uložení kovového artefaktu byla dokumentována i barva a kompaktnost jednotlivých kontextů. Sledována byla rovněž přítomnost dalších artefaktů z ostatních složek materiální kultury.

Povrchové sběry byly prováděny formou liniových průchodů v rámci všech vytyčených zón, podle nichž byl

dále členěn i získaný archeologický materiál. Podrobnější metodika dalších terénních postupů bude popsána níže v příslušných kapitolách.

V souvislosti se zkoumáním středověkého osídlení lokality je brána v potaz problematika vzájemného vztahu středověké archeologie a historie (cf. Třeštík 2001, 357–361; Neustupný 2002, 141–152; Klápště 2003, 96–109; Profantová, Profant 2003, 239–250). Vzhledem k odlišnosti primárních pramenů, se kterými oba obory pracují, a také jejich výpovědním možnostem, jsme se z metodických důvodů snažili od sebe historický a archeologický model oddělit. Při kladení vstupních otázek proto byly zvláště položeny otázky pro obě vědní disciplíny.

Obr. 4. Výběr keramického materiálu jevišovické kultury.
Fig. 4. The selected pottery of Jevišovice culture.

5. Deskripce sídelních epizod a zachovaných terénních reliktů

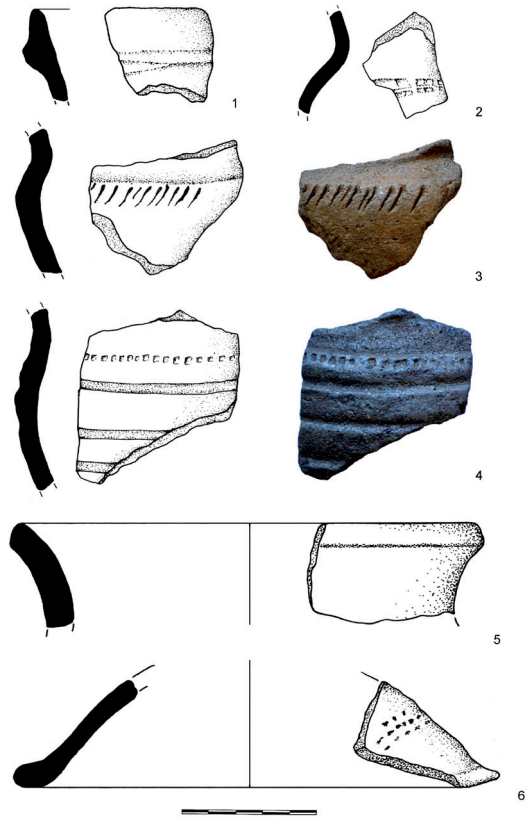
5. 1. Pravěké osídlení

Nejstarší horizont osídlení je na Hradišti u Louky reprezentován jevišovickou kulturou z období mladého eneolitu. Přítomnost eneolitického osídlení nám zde dokládají nálezy keramických fragmentů opatřené charakteristickou výzdobou a úpravou povrchu (obr. 4). Nálezy pocházejí především z povrchových sběrů. Několik keramických zlomků však zjistil M. Vokáč také v sondě I, situované na menší, mírně k jihozápadu svažité plošině v jihovýchodní části lokality (viz kap. 6. 1.). Z hlediska prostorové distribuce se keramika jevišovické kultury koncentruje především v sektorech C1, C2 a F. V ojedinělých kusech byla zjištěna tato keramika také při začišťování vývratu stromu v sektoru B1 (sonda III). Na rozdíl od středověkého materiálu se pravěký objevuje na jižním svahu i při západním okraji ostrožny. Vyjímajíc sondy I byly tedy získány nálezy pocházející zejména ze svahových sedimentů silně postižených postdepozicičními procesy. V případě tohoto sídelního horizontu musíme počítat s obrovským množstvím transformací, jelikož byl zdejší reliéf značně pozměněn mladším středověkým osídlením. Velká část původních struktur byla také zřejmě zničena při budování šijového příkopu. Z tohoto důvodu se tudíž nelze zcela jednoznačně vyjádřit k podobě a rozsahu lokality v období mladého eneolitu. Dosavadní výsledky sondáží a povrchových prospekcií však ukazují, že pravěké osídlení zřejmě zabíralo větší sídelní prostor a přesahovalo rozsah vrcholně středověkého opevnění. Možné útržky pravěkých kontextů by mohl odhalit snad jedině plošný archeologický výzkum.

Z hlediska dochovaných antropogenních struktur by pravěkého stáří snad mohl být jediný relikt, reprezentovaný mělkou prohlubní táhnoucí se po plošině (sektor H) východně od tělesa valu (obr. 2: B). Tato prohlubeň by mohla s určitou výhradou představovat pozůstatek původního příkopu. Otázkou také zůstává stáří již částečně erodovaného valu nad východní hranou vrcholně středověkého příkopu, který mohl být v mladších obdobích jen sekundárně využíván.

V regionálním měřítku představuje Hradiště u Louky nejzápadnější lokalitu jevišovické kultury na Moravě. Tento doklad osídlení zájmové polohy v mladém eneolitu tak posunuje západní hranici oikumeny jevišovické kultury o několik kilometrů hlouběji do Českomoravské vrchoviny (cf. Medunová-Benešová 1977; 1993, 194; Peška 2013). Na základě početných ojedinělých nálezů v širším okolí se lze domnívat, že se nejednalo o jediný průnik do této periferní oblasti. V Jemnici ve svahu „Pod hradbami“ byl objeven stěp jevišovické kultury upravený typickým slá-

mováním, což naznačuje možnost, že výrazná ostrožna, na které dnes město stojí, mohla být osídlena již ve sledovaném období (Košťuřík *et al.* 1986, 195; Bláha 1968, II, 66; Bartík 2012, 32). Z okolí města pochází také několik ojedinělých nálezů především broušené kamenné industrie. Z vrchu „Javor“ (1,3 km jihovýchodně od Hradiště) je uváděna mírně trapézovitá sekerka s obdélným příčným průřezem zhotovená ze spilitového tufitu (Vildomec F., Vildomec V. 1951, 202; Bartík 2012, 32–33). Ze sběrů G. Chaloupky pochází břitová partie drobného obdélného sekeromlatu s vysokým obdélným příčným průřezem, vybroušeného ze serpentinitu a také drobný trojúhelníkovitý sekeromlat s nízkým obdélným příčným průřezem a zaobleným týlem z jemnozrnné sedimentární horniny. U druhého z artefaktů můžeme vzhledem k takřka nevybroušenému ostří a značné drolivosti suroviny, předpokládat jeho funkci spíše v neutilitární sféře (Vildomec F., Vildomec V. 1951, 202; Košťuřík *et al.* 1986, 195; Bartík 2012, 33, 87). Na polích u obce Lomy (cca 2,5 km severovýchodně od Hradiště) byl objeven drobný obdélný sekeromlat se zaobleně čtvercovým příčným průřezem vybroušený ze serpentinitu (Hanák 1961, II, 129; Bartík 2012, 89). Všechny tyto nálezy nasvědčují tomu, že můžeme v budoucnosti předpokládat objevení dalších lokalit jevišovické kultury na horním toku řeky Želetavky.

Obr. 5. Výběr středověké keramiky.
Fig. 5. A selection of medieval pottery.

5. 2. Středověké osídlení

Během prováděných prospekci se na lokalitě podařilo doložit silné středověké osídlení. Z chronologického hlediska byl však zjištěn mnohem širší časový rozptyl, než bylo původně předpokládáno (cf. Plaček 1987, 54; 2001, 252). Na základě svých prvotních sběrů na lokalitě uvažoval M. Vokáč o počátcích osídlení již v povelkomoravském období (ústní sdělení 2011). V tomto případě by pak mohlo osídlení lokality souviset s předpokládaným přesunem obyvatelstva do kopcovitého a lesnatého terénu jihozápadní Moravy vlivem neklidné situace v jihomoravských úvalech (cf. Měřínský 1997a, 138). Realnost této myšlenky navíc podporoval fakt, že ze stejného období známe z povodí Želetavky a horního Podyjí hned několik podobných výšinných poloh. Spadaly by sem především nálezy ze starší fáze slovanského osídlení „Palliardiho hradiška“ u Vysočan, ale i materiál z hradiště „Turecký kopec“ u Hornic, a rovněž nejstarší osídlení ostrožny, na níž stojí hrad Bítov (Sobotka, Sejbal 1959, 79–98; Chaloupka 1963, 84; Bláha 1977, 46, 53 – tab. I; Košťurík *et al.* 1986, 153–155, 188–189; Měřínský 1981, 148; 1989, 114; 1997a, 134–138; Poláček 1991, 58; 1994, 249; Měřínský, Zumpfe 1993, 205–207; Nekuda 2006, 44). V horním Podyjí je do první poloviny 10. století datována také výšinná lokalita u Starého Hobzí (Nekuda 1964, 61–68; Košťurík *et al.* 1986, 154–155; Bláha 1977, 46; Poláček 1991, 58; Měřínský 1997a, 133; Hejhal 2012, 144–148). Analogické polohy s obdobně datovaným materiálem byly doloženy rovněž v přílehlé oblasti Dolního Rakouska (Felgenhauer-Schmiedt 2001, 100; Nekuda 2006, 44). Nejbližší nález pak pochází jen 800 m jižně od zájmové lokality, kde pod silnicí vedoucí do Chotěbudic našel M. Vokáč při jednorázovém povrchovém sběru snad středohradištní stěp zdobený strmou vlnicí (Muzeum Vysočiny Třebíč, sb. Vokáč).

Osídlení na lokalitě pokračuje i v průběhu vrcholného středověku, přičemž největší intenzity nabývá v průběhu 14. a na počátku 15. století. Problematická ovšem prozatím zůstává otázka chronologické kontinuity středověkého osídlení, jak ukazuje níže popsaná analýza keramického materiálu. Nejpozději v polovině 14. století vzniká na Hradišti u Louky jednoduchý hrádek oddělený od zbytku ostrožny šjíjovým příkopem. Z této fáze osídlení se dochovalo nejvíce antropogenních reliktnů, jež jsou na následujících řádcích popsány podle výše vyčleněných zón.

Sektor A zaujímá prostor zaobleně lichoběžníkovitého tvaru bývalého hradního jádra. Centrální obytnou plochu můžeme na základě morfologie dnešního povrchu rozdělit na dvě části. První část přiléhající východní hranou k příkopu je tvořena rovnou plochou o šířce 23 m na delší straně, 17 m na kratší straně a o délce 18 m (obr. 6: A). Druhá část centrální plochy se vyznačuje nerovným a mírně k jihozápadu svažitým povrchem o rozměrech 16 × 8 m. Celková plocha jádra tak činí 527 m². Na západním okraji

pak přechází centrální partie v úzký skalnatý hřbet, který pozvolna klesá až k úpatí ostrožny. Po obou jeho stranách, tedy z jihozápadu i severozápadu, je ostrožna narušena blíže nedatovanými lomy na těžbu místního kamene. Z hlediska dochovaných reliktnů byla v severovýchodním rohu jádra zjištěna rozměrná pravouhlá deprese o rozměrech 6 × 5,5 m (obr. 6: C). Zhloubení oproti okolnímu terénu je poměrně dobře čitelné a činí přibližně 70 až 80 cm. Ze severu je prostor deprese otevřený, přičemž plynule navazuje na severovýchodní plošinu pod jádrem hrádku (sektor B1). Východní horní hrana popisované deprese se nachází přibližně 3 m od hrany šjíjového příkopu. Volný meziprostor je pak tvořen rovným pochozím horizontem. Další terénní relikty či nadzemní pozůstatky staveb nebyly v centrální části rozpoznány.

Sektor B1 představuje plošinu půlměsíčitého tvaru, která přiléhá ze severu a severovýchodu k jádru hrádku (obr. 6: B). Plošina o rozměrech 25 × 15 m se svažuje k severovýchodu, přičemž v nejvyšším bodě přechází do prostoru výše popsané deprese v rohu centrální plochy. Maximální výškový rozdíl oproti hradnímu jádru se pohybuje okolo 2,5 m. Na východě je plošina lemována spodní hranou příkopu a navazuje na menší plošinku procházející příkopem až k sektoru C1 (viz níže). Od severní hrany přechází v prudký svah (sektor B2), na severovýchodě pak spadá do ústí příkopu, které navazuje na přístupovou cestu (sektor E). V rámci popisované severovýchodní plošiny jsou dobře patrné dvě rozměrnější a dvě menší suťové haldy, které můžeme na základě detektorového průzkumu a záchranné sondáže (sonda III) interpretovat jako pozůstatky kamenné a dřevohliněné destrukce. Při severozápadním okraji pak byla zjištěna také deprese oválného nárysu o rozměrech 5,5 × 3,8 × 1,5 m. Uvnitř je dodnes patrné několik kusů lámaného kamene. Pravděpodobně se jedná o pozůstatky raně novověkého či novověkého narušení těžbou, spíše než o původně středověký reliktn.

Severní svah (sektor B2) se jeví jako prostor s nejmenším lidským impaktem. Mimo zřejmě novověkých lomů na kámen při severozápadním okraji svahu zde nebyly pozorovány žádné terénní relikty, rovněž archeologický materiál zde byl zjištěn jen sporadicky.

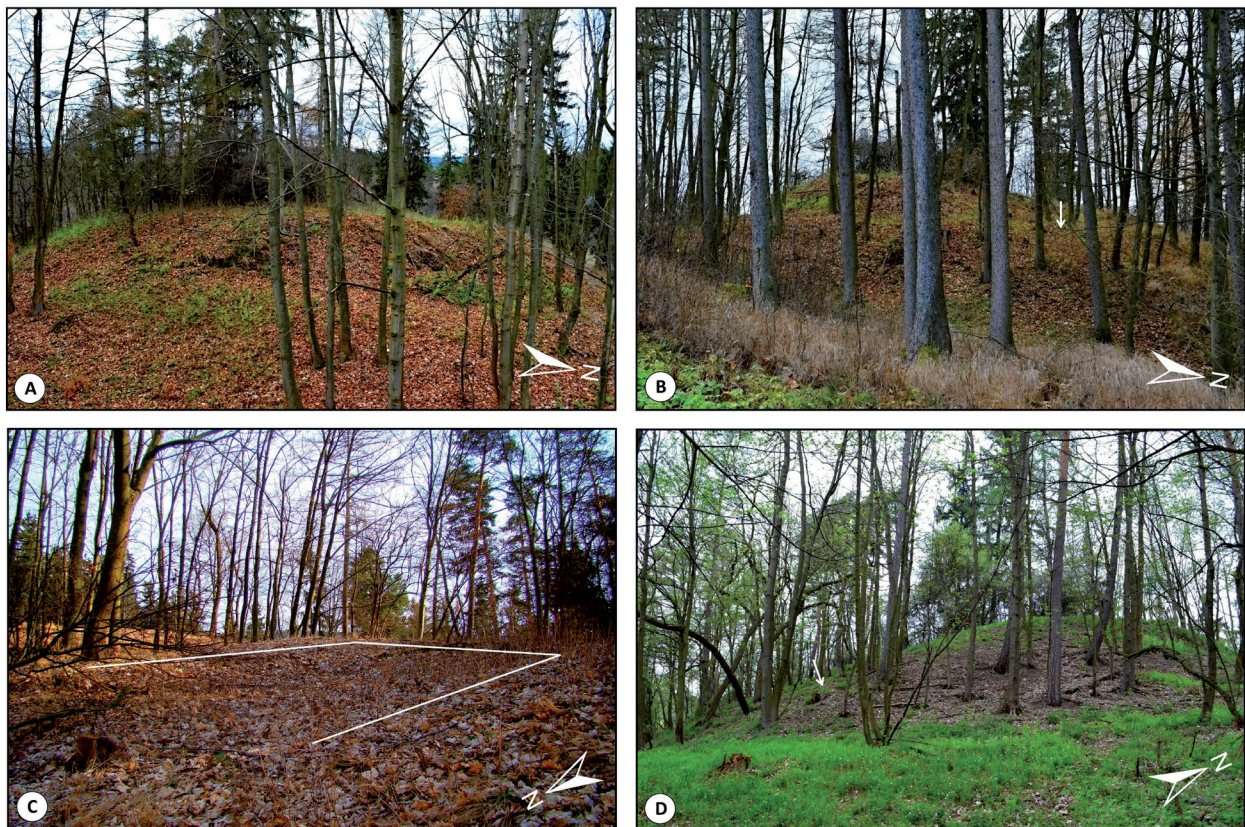
Na jižní straně lokality přiléhá k hradnímu jádru mírně svažitý prostor (sektor C1), jenž představuje, jak ukázala zjišťovací sondáž (sonda II), další destrukční horizont doplněný o mocnou kulturní vrstvu, která eroduje dále po svahu (obr. 6: D). Vzhledem k intenzivním postdepozitivním procesům tak nejsme schopni spolehlivě rekonstruovat podobu tohoto prostoru před jeho zavalením destrukcí z hradního jádra a následným překrytím svahovými sedimenty. V této části lokality byla také zjištěna nejvyšší koncentrace archeologického materiálu. Popisovaná plocha sahá až do úrovně plošinky při jižním vyústění příkopu (obr. 6: D) a poté přechází ve strmý svah (sektor C2). Povrch jižního svahu je místy členitý a kromě drob-

ného lůmku na kámen v jihozápadním rohu ostrožny se zde nachází také dobře viditelný sutový kužel (obr. 7: A), táhnoucí se od ústí šijového příkopu až takřka ke komunikaci probíhající podél úpatí lokality. Masivní, 12 m široké těleso, představuje s největší pravděpodobností dále nevyužitý odpad z lámání příkopu.

Samotný příkop (sektor D) dosahuje délky 58 m a šířky 21 m. Maximální hloubka v centrální části příkopu činí 5,5 m (obr. 7: C). Pod východním okrajem hradního jádra se při stěně příkopu nachází další drobná plošina, která prochází celým jeho průběhem a navazuje na prostor sektoru C1 (díky tomuto horizontu se profil dna příkopu jeví jako nepravidelný). Šířka popisované plochy se pohybuje v rozmezí 3–5 m, přičemž z části je její povrch rovný, směrem k jihu se však svažuje a dosahuje stejného sklonu jako již zmiňovaný sektor C1. Výškový rozdíl oproti vyvýšenému hradnímu jádru, a tedy i vůči horní hraně příkopu, činí 2,5 m. Vzhledem ke zde učiněným nálezům fragmentů malty a kamenů s jejich otisky nelze vyloučit, že tento terénní relikt nevznikl záměrnou úpra-

vou člověka, ale může představovat další část kamenné destrukce. Čistým skalním výchozem je tvořen příkop po obou stranách jen v jeho centrální části, a to již ve značně omezené ploše, velká část příkopu je dnes zanesena svahovými sedimenty a erodovanou kulturní vrstvou. V jižní části se příkop trychtýřovitě rozevívá a jeho dno tvoří menší plošinu o rozměrech 12 × 10 m (obr. 7: B). V těchto místech je patrný i nevýrazný zlom v terénu, kdy výškový rozdíl mezi středem příkopu a popisovanou plošinou činí zhruba 1,5 m. Na druhé straně příkopu se nachází další, tentokrát mnohem výraznější, zlom, od kterého se ústí příkopu prudce svažuje pod plošinou B1 směrem k přístupové cestě (obr. 7: D). Výškový rozdíl se zde pohybuje od 2,5 do 3 m.

Přístupová cesta (sektor E) probíhá dále podél východní plošiny (sektor H) a postupně klesá směrem k severovýchodu (obr. 8: A). Nevýrazný reliéf cesty o šířce 4–4,5 m je zachován zhruba v délce 50 m od lokality, poté se ztrácí v lesním porostu. Pod severním svahem byly zjištěny také další dva protáhlé reliкty, jež by mohly představovat po-

Obr. 6. Zachované terénní reliкty – A: pohled na východní partii hradního jádra z protější strany šijového příkopu; B: pohled na plošinu přiléhající na severu až severovýchodě k hradnímu jádru (sektor B1); C: zahloubená pravouhlá deprese v severovýchodním rohu hradního jádra; D: pohled na hradní jádro a přiléhající sektor C1 z jižního okraje příkopu.

Fig. 6. Preserved relicts of the castle – A: a view of the east part of the castle core from across the ditch; B: a view of sector B1; C: a recessed rectangular depression in the north-east corner of castle core; D: a view of the castle core and sector C1 from the south edge of the ditch.

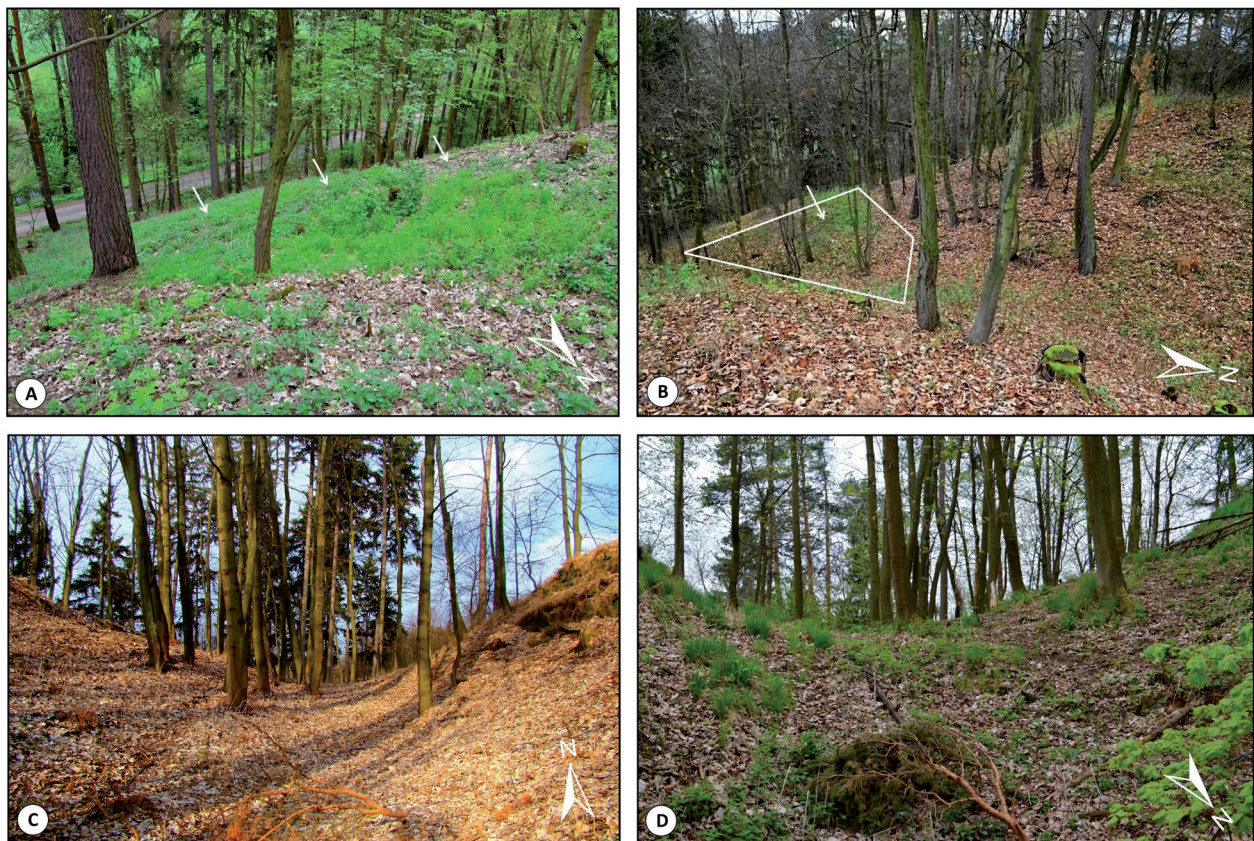
zůstatky dalších cest vedoucích kolem ostrožny, případně navazovaly přímo na přístupovou cestu tak, jak to zobrazují i kresebné rekonstrukce (obr. 2: A; 24).

Na druhé straně lokality se vpravo od příkopu, podél hrany jižního svahu, rozprostírá další, tentokrát jazykovitě vyběhající, plošina (sektor F). Prostor je přibližně trojúhelníkovitého tvaru o rozměrech 30 × 22 × 11 m a svažuje se k jihozápadu (obr. 8: C). Ve svrchní partii pak přechází do tělesa valu a na něj navazujícího zbytku ostrožny (sektor H). Na popisované ploše nebyly zjištěny žádné terénní deprese ani vyčnívající reliktů sutě či zdiva.

Zmiňovaný val (sektor G) je situován vpravo od centrální části příkopu (obr. 8: B). Rozvleklé těleso valu dosahuje šířky až 15 m. Maximální výšky (1,1 m) nabývá val přibližně 3 m od hrany příkopu. Dále směrem k východu pak pozvolna klesá a přechází do rozsáhlé plošiny (sektor H), která navazuje na komplex „Městského lesa“ (obr. 8: D). Přímo uprostřed valového tělesa je patrna menší pravouh-

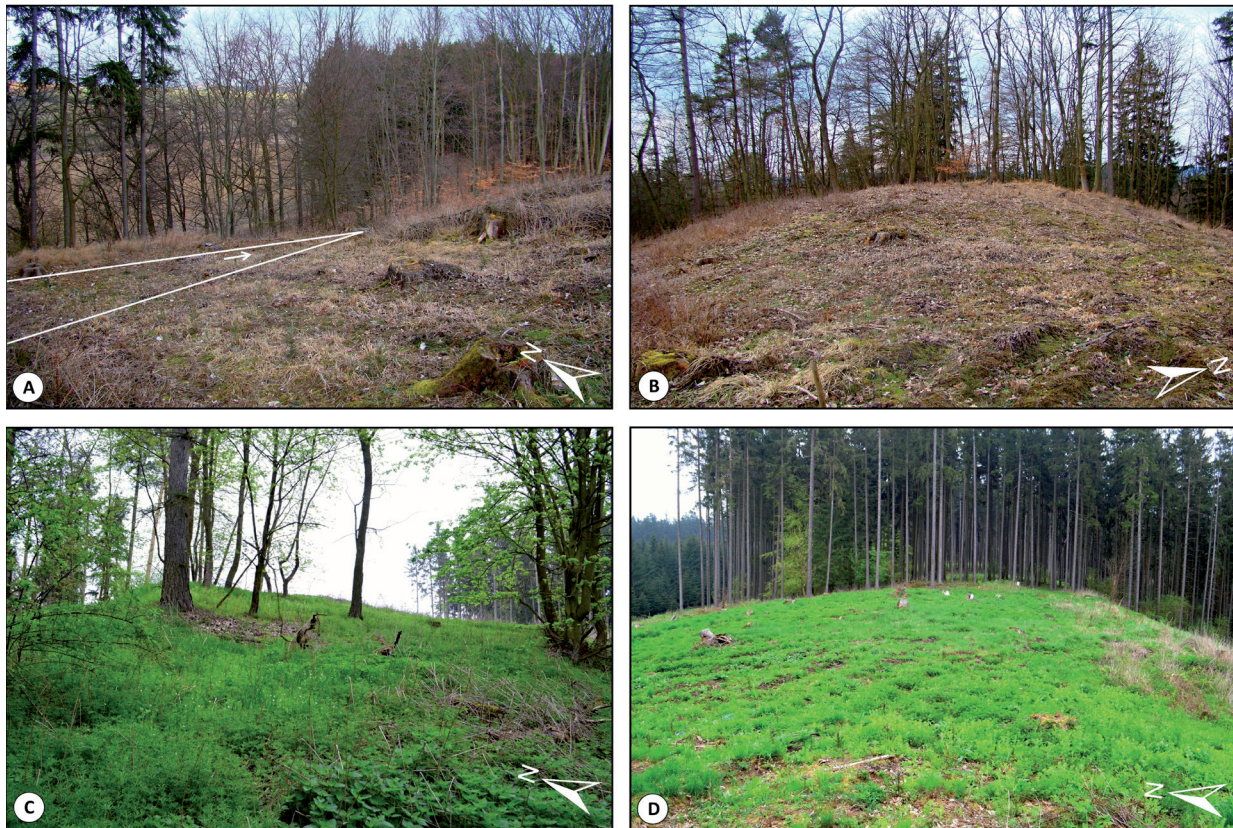
lá deprese o rozměrech 2 × 2 m a zachované hloubce cca 30 cm. Otázkou zůstává, zda se jedná o recentní výkop či pozůstatek nějaké původní konstrukce související např. s přemostěním příkopu. Popisovaná deprese je totiž situována přímo naproti centrální části hradního jádra.

Deskripci terénu zájmové lokality uzavírá plošina o maximální šířce cca 30 m (sektor H) ve východní části ostrožny. Povrch je zde dnes značně poškozen novodobou lesní orbou (obr. 8: B, D), což znesnadňovalo i průběh povrchových prospekci. Částečně byla postižena také výpovědní hodnota detektorové prospekce, jelikož zájmový prostor je kontaminován recentním metalickým materiálem souvisejícím s lesním hospodářstvím. Archeologické nálezy středověkého stáří se zde vyskytují jen ojediněle a to zejména již na přechodu v jižní svah (sektor C2). Přítomnost předhradí v těchto místech tak můžeme na základě dosavadních poznatků s největší pravděpodobností vyloučit.

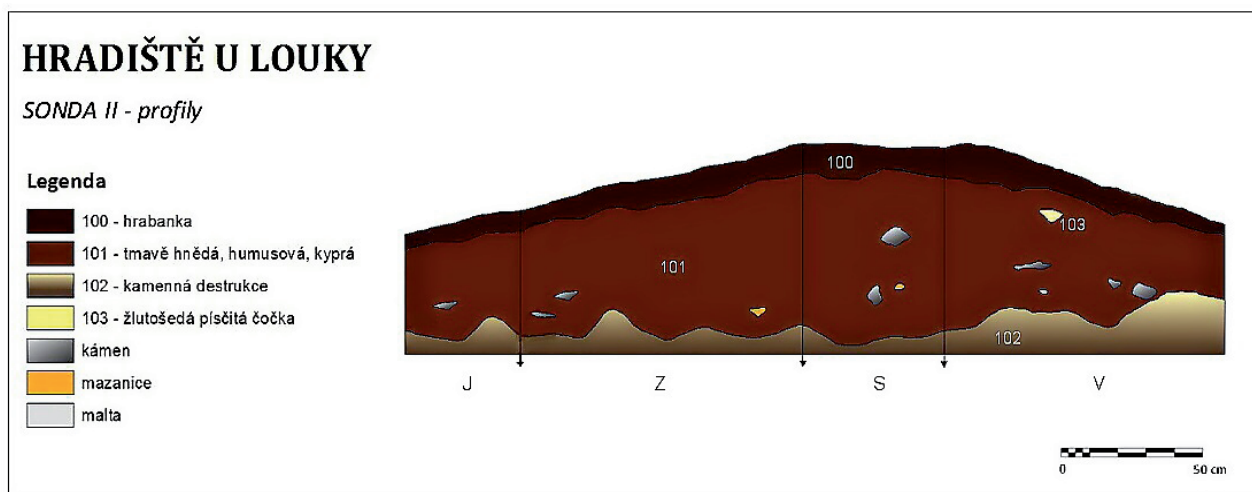
Obr. 7. Zachované terénní reliktů – A: těleso suťového kuželu; B: pohled na jižní vyústění příkopu; C: příčný profil šířkového příkopu; D: pohled na severní vyústění příkopu.

Fig. 7. Preserved relicts of the castle – A: the body of a rubble cone; B: a view of the east end of the ditch; C: a cross profile of the ditch; D: a view on the north end of the ditch.

Obr. 8. Zachované terénní relikt – A: průběh přístupové cesty; B: pohled na val táhnoucí se podél východní hrany příkopu; C: pohled na jazykovitě vyběhající plošinu mezi příkopem a jižním svahem (sektor F); D: pohled na plošinu rozprostírající se na východ od příkopu (sektor H).

Fig. 8. Preserved relicts of the castle – A: a view of the access road; B: a view of the rampart on the east edge of the ditch; C: a view of sector F; D: a view on plateau situated on south from the ditch (sector H).

Obr. 9. Sonda II – kresebný plán zdokumentovaných profilů.

Fig. 9. Probe II – a plan of the documented profiles.

6. Situace zachycené sondáží

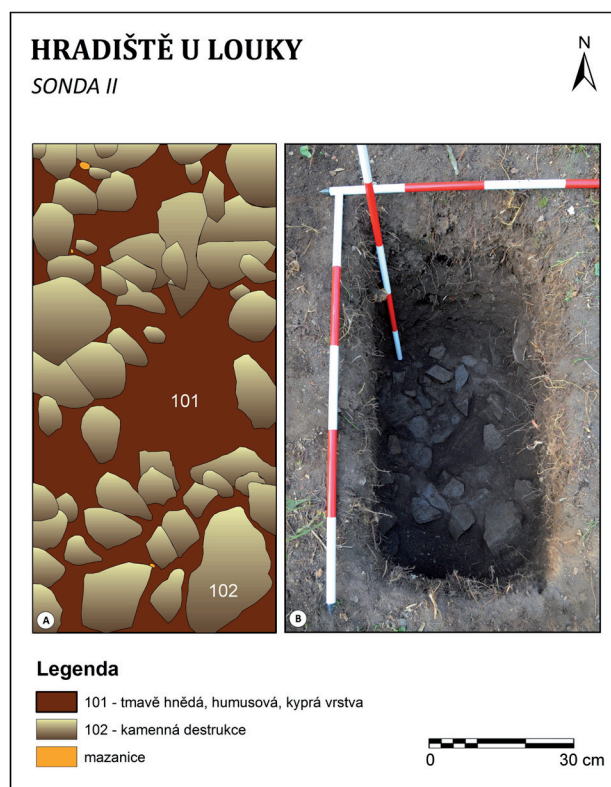
6. 1. Sonda I

První zjišťovací sondu provedl na hradišti u Louky v rámci svých prospekčních aktivit M. Vokáč. Sonda o rozměrech 50 × 50 cm byla položena ve svrchní části menší jazykovitě vyběhající plošiny (sektor F), která z jihozápadu lemuje hranu příkopu (GPS souřadnice: 49.043339°N; 15.570815°E). Maximální hloubka dosahovala cca 40 cm. Zachyceny byly pouze dvě rozeznatelné uloženiny, a to 5–6 cm mocná kyprá lesní půda (kontext 100), pod kterou se nacházel ulehký světle šedohnědý půdní horizont (kontext 101), ve spodních partiích s ojedinělými drobnými kamínky. Sonda byla pozitivní na archeologické nálezy. Ve druhém z uvedených kontextů bylo získáno několik menších a výrazně omletých zlomků pravěké keramiky. Důležité je zjištění, že v těchto místech nebyly zachyceny kontexty se středověkými nálezy a naopak zde můžeme pozorovat dochované doklady pravěkého osídlení lokality. Na základě provedené sondáže, ale i doprovodných povrchových sběrů, se lze domnívat, že starší pravěké osídlení dosahovalo větších rozměrů než osídlení vrcholně středověké a zasahovalo i dále směrem na východ do zbytku ostrožny.

6. 2. Sonda II

Provedení zjišťovací sondy v prostoru sektoru C1 nebylo původně zamýšleno. K realizaci sondáže došlo až při objevu rozsáhlého nelegálního detektorářského výkopu. Vzhledem k této okolnosti jsme se rozhodli výkop rozšířit a vytvořit tak zjišťovací sondu, v níž jsme také podrobně zdokumentovali stratigrafickou situaci (obr. 9). Sonda byla situována při severovýchodním okraji sektoru C1, přibližně 3 m pod hranou oddělující tento prostor od hradního jádra (GPS souřadnice: 49.043461°N; 15.570398°E). Konečné rozměry sondy dosahovaly 1 × 0,5 m. Maximální hloubka se v severní a jižní části liší v důsledku svažitosti terénu. Zatímco v horní části sondy činila hloubka 85 cm, ve spodní jižní části už jen 47 cm. Jak se ukázalo, provedení této sondáže mělo velký význam pro poznání zkoumané lokality. Nejdůležitějším zjištěním byl objev souvislé kamenné destrukce (kontext 102). V jižní části sondy ji bylo možno pozorovat již v hloubce 30 cm pod povrchem. V části severní byla zjištěna až v hloubce 70 cm. Pokud však odečteme výškový rozdíl vzniklý sklonem svahu, destrukce se nachází takřka v horizontální poloze. Tvořena je zejména plochými ostrohrannými kameny střední velikosti, nejčastěji o rozměrech 15 × 20 cm, ojediněle pak i většími (obr. 10: B). Zajímavým zjištěním je nápadný rozdíl ve výplních destrukcí. Zatímco v reliktech zdiva zjištěných v severovýchodní části hrádku (sonda III) byl prostor mezi kameny

vyplněn žlutošedou písčitou vrstvou, která představuje pravděpodobně rozpadlé zbytky původní malty, v horní části jižního svahu (sonda II) byla výplň tmavě hnědá humusovitá kyprá vrstva (kontext 101; obr. 10: A). Tento horizont o celkové mocnosti 25–60 cm pak můžeme zřejmě interpretovat jako zbytky původní kulturní vrstvy, které vlivem eroze a dalších postdepozičních procesů zjištěnou kamennou destrukci překryly. Tuto hypotézu podporují také výsledky půdních vrtů (viz kap. 7). Zmíněný rozdíl můžeme vysvětlit s největší pravděpodobností jako několikanásobné přemístění kamenné sutě z místa rozpadu původního zdiva, kde by teoreticky měla být zachována i vrstva představující relikt malty, jako tomu bylo v případě sondy III. Malý útržek (10 × 7 cm) tohoto kontextu se podařilo zdokumentovat pouze ve svrchní části východního profilu (kontext 103). Původní kamenné zdivo se tedy nacházelo zřejmě mnohem výše, v centrální části hrádku. Námi nalezené pozůstatky představují nejsvrchnější a zároveň i transformacemi nejpozištěnější část jeho dochovaných reliktů. Chybějící kontext se proto může nacházet mnohem hlouběji a také výše ve svahu. V hlavní výplni sondy II (kontextu 101) byly zjištěny v různé hloubce i soliterně rozmístěné kameny a také několik kusů malty, mazanice, keramiky a drob-

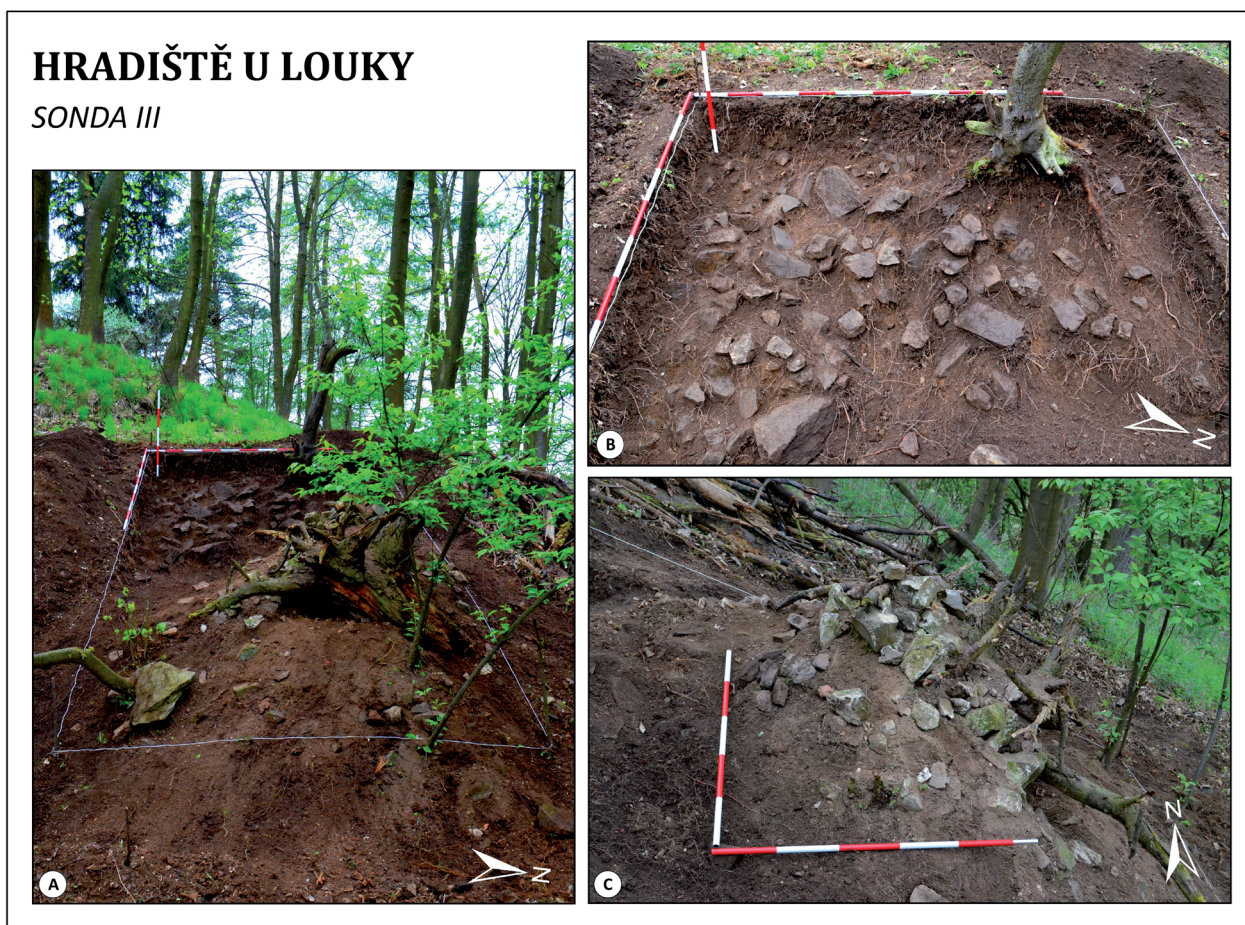
Obr. 10. Sonda II – A: kresebný plán; B: snímek sondy po začišťení.

Fig. 10. Probe II. – A: a plan of the probe; B: a photo of the probe after cleaning.

ných uhlíků. Tyto komponenty pak můžeme vidět také ve východním, severním a západním profilu (obr. 9). Uvedené pozorování nám dokládá intenzitu přesunů materiálu ve svahu a přítomnost zpevněných kusů malty zároveň vylučuje alternativní interpretaci nasucho kladeného zdiva. Archeologický materiál získaný z vrstvy 101 a nejnižší vrstvy 100 (lesní půda – hrabanka) doplňuje ještě menší kolekce kuchyňské keramiky, osteologický materiál a také 5 železných artefaktů reprezentovaných hřebíky a blíže neurčitelnými zlomky. V závěrečné fázi sondáže byla z destrukčního horizontu odebrána jedna vrstva kamenů, čímž se potvrdilo, že destrukce pokračuje jak dále v ploše, tak i ve vertikální ose. Na této úrovni byla exkavace zastavena za účelem zachování této nálezové situace pro případný podrobnější plošný výzkum.

6. 3. Sonda III

Jako sonda III je označen narušený prostor svahu klesajícího ze severovýchodní plošiny (sektor B1) do sníženého ústí příkopu, které navazuje na přístupovou cestu (sektor E). V těchto místech (GPS souřadnice: 49.043651°N; 15.570696°E) byla provedena záchranná sondáž rozsáhlého vývratu stromu (obr. 11: C), který odhalil další destrukční horizont v této části lokality. Naše aktivita tak nespočívala v hloubení klasické sondy, nýbrž v začišťení a zdokumentování této porušené nálezové situace. Celkově byla začišťena plocha o rozměrech 5 × 2,5 m (obr. 11: A). Mezi kořeny vývratu bylo zjištěno větší množství kamenné suti, která byla vytržena ze souvislé destrukce ve svahu plošiny B1 (obr. 11: B). Ze začišťeného prostoru pochází mimo kamenů s bílými otisky malty (obr. 12: B) a jejich samotných zlomků také velké množství silně vypálené mazanice. V horní části sledovaného prostoru se

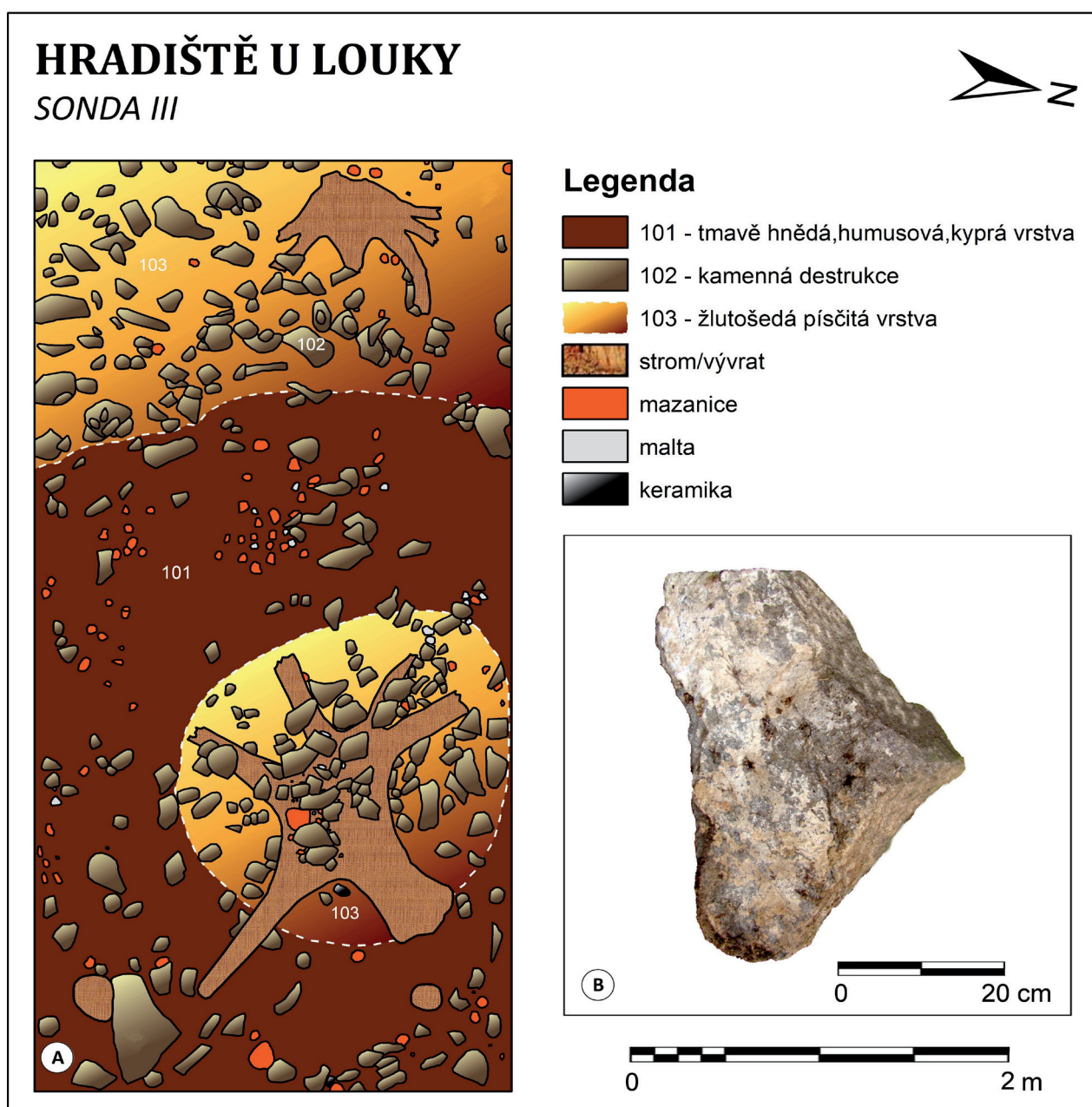

Obr. 11. Sonda III – A: celkový pohled od východu; B: detail souvislé kamenné destrukce; C: detail vývratu stromu s vytrženou kamennou sutí.

Fig. 11. Probe III – A: a view from the east; B: a detail of the stone destruction; C: a detail of the tree root stock with a stone rubble.

podářilo zdokumentovat čtyři kontexty (obr. 12: A). Nejsvrchnější vrstvu (5–8 cm) představuje hrabanka – kontext 100, pod ní byla determinována opět tmavě hnědá až černá humusovitá kyprá vrstva (9 až max. 20 cm) – kontext 101. Pod těmito vrstvami obsahujícími železné artefakty, kusy mazanice, malty, fragmenty keramiky a zvířecí kosti se nalézá souvislá kamenná destrukce – kontext 102, jejíž výplň je tvořena ulehlou žlutošedou písčitou vrstvou – kontext 103, která je pozůstatkem rozpadlého maltového pojiva. Tento kontext byl pozorován také v okolí vývra-

tu, kde utváří oválné těleso, jež tvarově zapadá do místa, odkud byl veškerý materiál vytržen (obr. 11: C). Na celé zkoumané ploše se vyskytlo mnoho dalších uvolněných kamenů a zlomků mazanice i malty, které erodují dále po svahu. Je zřejmé, že zbytky kamenné a hlinité destrukce pokračují v pásu dále po plošině, kde bylo zaznamenáno i několik dobře patrných suťových hald (viz kap. 5. 2.). Celá nálezová situace byla po zdokumentování zahrnuta a zakonzervována, aby nedocházelo k jejímu dalšímu poškozování.

Obr. 12. Sonda III – A: kresebný plán; B: větší blok kamene s otisky vápenné malty.

Fig. 12. Probe III – A: a plan of the probe; B: a block of stones with prints of lime mortar.

VRT	SEKTOR	HLOUBKA	POPIS VRSTVY	ARCHEOLOGICKÝ MATERIÁL
I	C1	0 až 5	hrabanka	-
		6 až 12	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	-
		13 až 52	světle hnědá písčité až prachovitá	-
		53	skalnaté podloží	-
II	A	0 až 6	hrabanka	-
		7 až 12	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	-
		13 až 59	světle hnědá písčité až prachovitá s drobnými kaménky	-
		60 až 68	zvětralé skalnaté podloží	-
III	A	0 až 4	hrabanka	-
		5 až 18	černá, humusovitá, kyprá (13 až 18 - zetlelé dřevo)	-
		19 až 35	světle hnědá písčité až prachovitá	-
		36	rozdrolená hornina - podloží?	-
IV	A	0 až 5	hrabanka	-
		6 až 17	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	-
		18 až 34	světle hnědá písčité až prachovitá	-
		35 až 90	světle žlutohnědá, ulehlá (72 až 90 s drobnými kaménky)	-
V	D	91	skalnaté podloží	-
		0 až 6	hrabanka	-
		7 až 13	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	-
		14 až 23	tmavě hnědá, ulehlá	-
VI	B1	24 až 66	světle hnědá písčité až prachovitá s drobnými kaménky	-
		66 až 72	rezavě žlutá, písčité, s drobnými kaménky	-
		73	zvětralé skalnaté podloží	-
VII	D	0 až 7	hrabanka	-
		8 až 25	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	zrnka mazanice, keramika
		26 až 56	světle hnědá písčité až prachovitá	-
		57	skalnaté podloží/kamenná destrukce	-
VIII	B1	0 až 6	hrabanka	-
		7 až 14	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	-
		15 až 81	šedohnědá písčité až prachovitá, nekompatní až sypká	-
		82-85	zvětralé skalnaté podloží	-
IX	E	0 až 7	hrabanka	-
		8 až 31	tmavě hnědá až černá, humusovitá, kyprá	zrnka mazanice
		32 až 54	světle žlutohnědá, písčité, sypká	-
		55	skalnaté podloží/kamenná destrukce	-
X	G	0 až 5	hrabanka	-
		6 až 14	tmavě hnědá, humusovitá, kyprá	-
		15 až 57	světle žlutohnědá, písčité, sypká	zrnka mazanice
		58	skalnaté podloží	-
X	G	0 až 6	hrabanka	-
		7 až 18	tmavě hnědá, humusovitá, kyprá	-
		18 až 38	světle hnědá, prachovitá až jílovitá, kompaktní	-
X	G	39 až 90	šedohnědá prachovitá, sypká, s drobnými kaménky	72 cm – uhlík
		90 až x?	nedosaženo podloží	-

Tab. 1. Přehled sondážních vrtů.
Tab. 1. Probing wells overview.

7. Stratigrafie lokality

Vzorkováním lokality pomocí pedologických vrtů byla získána rámcová představa o její stratigrafii. Celkem bylo pořízeno 10 vrtů, situovaných systematicky tak, aby doplňovaly informace z detektorových výkopů a sond. Přehled zachycených kontextů, včetně informací o jejich mocnosti a přítomnosti archeologických nálezů, sumarizuje tabulka 1. Nejvíce vrtů bylo pořízeno v centrální partii lokality (sektor A). Výsledné schéma zde ukazuje zachování pouze velmi tenké původní kulturní vrstvy. Ta naopak dosahuje výraznější mocnosti, vlivem silné eroze, v prostoru přiléhajících sektorů B1 a C1. Tento kontext je reprezentován tmavě hnědou až černou humusovitou a kyprou vrstvou, jež je v rámci lokality jednoznačně nejbohatší na výskyt archeologického materiálu. Mocnost této vrstvy se ztenčuje také směrem do špiče ostrožny, což dokládá i první z vrtů, umístěný v severozápadním rohu sektoru C1. Největší mocnosti (až 60 cm) dosahuje ve východní části plošiny C1, při hraně jádra a šíjového příkopu, což potvrzuje profil v sondě II. Pod touto vrstvou se na lokalitě pravidelně objevují světlé, žluto či šedohnědé písčité až prachovité vrstvy, které mohou být v nižších partiích promíšeny s drobnými kaménky a úlomky hornin. V případě některých vrtů nebylo možné rozhodnout, zda se vrták zastavil na skalnatém podloží či na pozůstatcích kamenné destrukce (zejména pak v sektoru B1). Vrty V a VII, dokumentující situaci v rámci příkopu, ukazují na jeho silné zanesení o minimální mocnosti 73 cm. V jednotlivých částech příkopu však může být zásyp ještě mocnější (viz vrt VII). Díky tomuto druhu sondáže bylo také možno blíže popsat složení valu, táhnoucího se podél vnější hrany příkopu (vrt X). Ve vrtu se podařilo zdokumentovat celkem čtyři uloženiny (tab. 1). Mimo relativně tenké vrstvy hrabanky a tmavě hnědé humusovité půdy ve svrchních partiích je těleso valu tvořeno světle hnědou prachovitou až jílovitou a silně ulehlou vrstvou, jež nasedá na šedohnědou prachovitou a nekompaktní vrstvu s drobnými kamínky. V hloubce 72 cm se pak podařilo zachytit ojedinělé drobné uhlíky. Celková zdokumentovaná mocnost činí 90 cm, vrt však nedosáhl pevného podloží. Jeden z vrtů (č. IX) byl také situován do ústí přístupové cesty (sektor E), kde se mělo podle kresebné rekonstrukce (Šimeček, Plaček, Skálová 2008, 21; obr. 2: A) nacházet přemostění. Provedený vrt zde ukazuje na velmi mělký sled vrstev (tab. 1), jenž v hloubce 58 cm přechází do skalnatého podloží. Nelze ovšem vyloučit, že vrtem nebylo zachyceno skalnaté podloží, nýbrž jen další část kamenné destrukce.

Ze stratigrafického hlediska stojí dále za shrnutí především sektor B1. Na jeho severovýchodním svahu, spadajícím do ústí přístupové cesty, se podařilo v hloubce cca 20 cm zdokumentovat pás souvislé kamenné destrukce, vyplněné světle žlutošedou písčitou

uloženinou, jež představuje pravděpodobně zbytky pojiva. Destrukce nebyla dále rozebírána, tudíž nelze prozatím soudit nic o její celkové mocnosti a následných vrstvách. Detektorový průzkum v prostoru plošiny potvrdil, že v některých místech vystupuje kamenná destrukce jen několik centimetrů pod povrchem. Důležité je také zmínit, že svrchní vrstvy jsou v těchto místech silně obohaceny úlomky vypálené mazanice.

8. Analýza archeologického materiálu

8. 1. Keramika

8. 1. 1. Eneolit

Jevišovické kultuře bylo možno přiřadit celkem 53 keramických fragmentů. Z hlediska keramické hmoty se jedná zejména o keramiku jemnozrnného až středozrnného charakteru, vypálenou oxidačně do cihlově oranžových až světle hnědých odstínů. Vzhledem k vysoké fragmentárnosti souboru nebylo možno blíže určit typologickou skladbu keramických tvarů. Z velké části se jedná o fragmenty z výduť hrncovitých či blíže neurčitelných nádob. Výjimku představují dva zaoblené, ven mírně vyhnuté okraje (obr. 4: 2, 4) a masivní dno větší nádoby. Vnější povrch zlomků je převážně jemně modelovaný bez zvláštní povrchové úpravy. Na osmi fragmentech se podařilo zjistit úpravu povrchu charakteristickým slámováním (obr. 4: 3, 5, 9, 10), v jednom případě byl povrch precizně vyleštěn (obr. 4: 1). Zaznamenána byla jak plastická, tak i vhloubená výzdoba. Plastickou výzdobu reprezentuje drobný vodorovně vyložený výčnělek (typ 06) a relikť lišty s kruhovými důlky (typ 131). Vhloubenou výzdobu zastupuje drobná maximální výduť se zachovanou linií vpichů (obr. 4: 1). Jeden z fragmentů pak nese výzdobu v podobě otisků šňůry (obr. 4: 8).

Další složky materiální kultury nebyly na Hradišti prozatím zaznamenány. Pouze v nedalekém okolí, nad soutokem Želetavky s Louckým potokem, asi 300 m pod silnicí k Jemnici, bylo L. Medunou nalezeno několik štípaných kamenných artefaktů. Nálezy jsou však mylně uváděny u Chotěbudic (Meduna 1963; Bláha 1968, II, 60). Zda tyto artefakty souvisejí s osídlením zájmové lokality, je otázkou. Z okolí obce Louka snad pochází i další ojedinělé nálezy kamenné industrie z neolitu či eneolitu (Bláha 1968, I, 41).

8. 1. 2. Středověk

Keramický soubor z Hradiště u Louky byl vyhodnocen na základě databázového zpracování. Převážná část kolekce je tvořena keramikou kuchyňskou a stolní (536 ks), kterou dále doplňuje několik jedinců spadajících do kategorie keramiky technické a stavební (tab. 2). Studovaný soubor čítá celkem 541 jedinců s 588 fragmenty. Mimo nově získaného materiálu bylo započteno také 19 kusů keramiky pocházejících ze starších povrchových průzkumů (kolekce je uložena v Muzeu Vysočiny Třebíč – př. č. 8/99 a 56/2004).

Velká fragmentarizace a abraze střepů projevující se zároveň nižší výpovědní hodnotou, není vzhledem k převládajícímu povrchovému původu loucké keramiky nijak neobvyklá. Na fragmentarizaci a abrazi keramiky zde mají vliv zejména depoziční a postdepoziční procesy. Většina keramiky (téměř 92 %) byla nalezena povrchovým sběrem v sektoru C1, kde dochází k erozi a tím i posunu zdejších svahových sedimentů. Ze sond provedených na ploše hrádku pochází pouze 33 jedinců, přičemž 22 jich bylo nalezeno v sondě III. Sonda II pak obsahovala pouze 11 keramických jedinců (tab. 3). Velkou část souboru (61,41 %) tvoří střepy náležící fragmentarizační skupině 1, o velikosti do 9 cm². Do druhé skupiny, tedy střepy o velikosti do 36 cm², náleží většinou fragmenty s kvalitnějším výpalem (37,48 %). Třetí fragmentarizační skupina (do velikosti 81 cm²) je zastoupena pouze 6 jedinci (1,11 %). Z hlediska abraze byla naprostá většina

DRUH KERAMIKY	TYOLOGIE	ks	%
	hrnec	60	11,19
	džbán	2	0,36
	láhev	1	0,19
	pohár	1	0,19
KUCHYŇSKÁ	holba	1	0,19
&	mísa	3	0,56
STOLNÍ	poklice kónická	3	0,56
	poklice plochá	3	0,56
	poklice zvonovitá	32	5,97
	nálevka	1	0,19
	zásobnice	13	2,43
	neurčeno	416	77,61
	celkem	536	100
TECHNICKÁ	kahan	3	100
	celkem	3	100
STAVEBNÍ	oblouková krytina	2	100
	celkem	2	100

Tab. 2. Typologické složení keramické kolekce.

Tab. 2. Typological spectrum of pottery collection.

SEKTOR	ks	%
A	3	0,56
B1	37	6,86
B2	-	-
C1	473	87,76
C2	21	3,89
D	3	0,56
E	-	-
F	2	0,37
G	-	-
H	-	-
celkem	539	100

Tab. 3. Distribuce keramiky z pohledu jednotlivých sektorů.

Tab. 3. The pottery distribution by sectors.

keramiky zařazena do 2. skupiny, tedy částečně ořelé fragmenty (tab. 4). Nejvíce omleté střepy náleží ve většině případů zásobnicím, jejichž hmota obsahuje značné množství grafitu. Z uvedeného přehledu tak můžeme celkem spolehlivě lokalizovat hlavní vrcholně středověký odpadový areál na lokalitě, v rámci něhož dominují zejména pozůstatky artefaktů náležící k sekundárnímu odpadu silně postiženému prostorovou transformací (cf. Schiffer 1976; Neustupný 2007, 66–68).

Nížší výpovědní hodnotu mají také fragmenty nezdobených výdutí a další části nádob, které nelze bezpečně přiřadit k určitému tvaru. Jejich zastoupení v souboru činí zhruba 77 %. Ostatní typy nádob byly určeny zejména na základě morfologie okrajů. Kromě hrnců, které po neurčitelných tvarech tvoří druhou nejpočetnější skupinu, lze dále v souboru kuchyňské a stolní keramiky najít zásobnice, džbány, lahve, mísy, nálevku, holbu a poklice kónické, zvonovité i ploché. Technická keramika je pak zastoupena zlomkem kahanu (tab. 2). Kromě blíže nespecifikovaných výdutí byly nalezeny části okrajů, den, hrdel, uch a úchytek (tab. 5). Dna mají z hlediska morfologie nejčastěji rovnou plochu se zaobleným šikmým okrajem (obr. 15: 51–54) a častěji se vyskytují také rovná dna s hráněným šikmým profilem (obr. 15: 55). Většina okrajů hrnců náleží přehnutým varietám (tab. 6; obr. 15: 18–32). V menší míře se ale objevily i různé typy vodorovně vyložených (obr. 15: 33), ovalených (obr. 15: 34–37), jednoduchých (obr. 15: 1–5, 38), vzhůru vytažených (obr. 15: 6–12) a kolmo seříznutých okrajů (obr. 15: 13–16). Jediným fragmentem, u kterého se zachovala větší část nádoby, je mistička kahanu (obr. 14: 4). Několik dalších tvarů se pak podařilo alespoň částečně kresebně rekonstruovat (obr. 5: 5, 6; 13: 1, 3, 4–6; 14: 11, 16).

FRAGMENTARIZACE	ABRAZE			ks	%
	omletý	částečně otřelý	ostrohranný		
SKUPINA 1 - do 9 cm ²	26	292	13	331	61,41
SKUPINA 2 - do 36 cm ²	11	181	10	202	37,48
SKUPINA 3 - do 81 cm ²	-	5	1	6	1,11
celkem	37	478	24	539	100

Tab. 4. Fragmentarizace a abraze středověké keramiky.

Tab. 4. Fragmentation and abrasion of medieval pottery.

ČÁST NÁDOBY	ks	%
okraj	21	3,9
okraj s ústím	88	16,32
hrdlo	12	2,22
ucho	1	0,19
úchytky	1	0,19
tulej	1	0,19
výduť	372	69,02
dno s částí výdutě	27	5,01
dno	11	2,04
rekonstruovatelný tvar	1	0,19
neurčeno	4	0,73
celkem	539	100

Tab. 5. Zastoupení jednotlivých partií nádob.

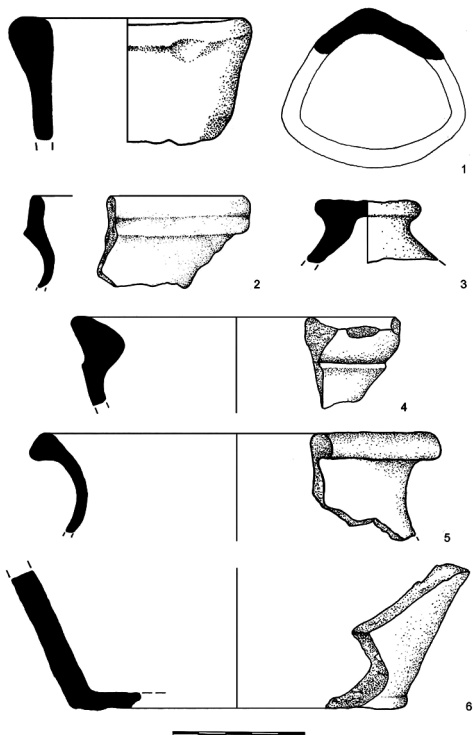
Tab. 5. The parts of vessels representation.

Z pohledu technologie výroby byla polovina nádob vyrobena technikou slepování válečků s dotáčením za pomoci rotace. Tato technika se na keramice projevuje víceméně viditelnými žlábkami, které jsou pozůstatkem válečků a zároveň se objevují drobné paralelní linie po prstech typické pro tvarování za pomoci rotace. Druhou velkou skupinu tvoří nádoby vytvořené na hrnčířském kruhu, které byly identifikovány převážně podle jemných paralelních linií po prstech objevujících se jak na vnitřní tak na vnější straně fragmentu. Zároveň na lomu fragmentu nebyly pozorovány stopy po původních válečcích a spíše se objevovaly náznaky plynulého táhnutí. Vzhledem k fragmentarizaci a abrazi střepečů nebyly identifikovány stopy na dnech nádob, které by mohly naznačovat, zda byly nádoby z kruhu odřezávány staticky nebo za pomoci rotace (Běhounková 2015, 33–42). Výroba nádob modelováním byla pozorována pouze u dvou fragmentů a u 14 keramických jedinců nebylo možné techniku výroby určit z důvodu odštípnutí vnější strany povrchu.

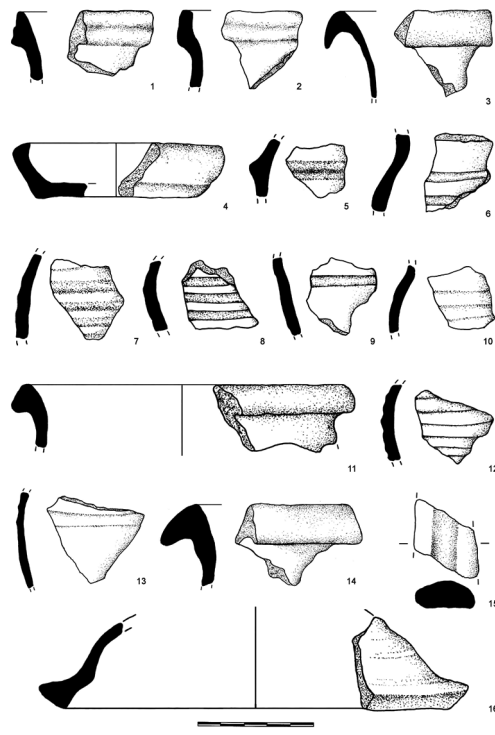
TYPOLOGIE OKRAJŮ & NÁDOB	hrnec	džbán	lahev	holba	mísa	kahan	neurčitelný	ks	%
přehnutý	42	-	-	-	1	-	5	48	44,03
vodorovně vyložený	5	-	-	-	-	-	-	5	4,59
ovalený	-	-	-	-	2	-	-	2	1,83
nepravý římsovité	2	-	-	-	-	-	-	2	1,83
nepravé okružní	-	1	-	-	-	-	-	1	0,92
jednoduchý zahnutý	1	-	1	-	-	1	-	3	2,75
jednoduchý vyhnutý	3	-	-	-	-	-	1	4	3,68
jednoduchý	3	1	-	1	-	2	2	9	8,26
neurčitelný	4	-	-	-	-	-	31	35	32,11
celkem	60	2	1	1	3	3	39	109	100

Tab. 6. Typologie okrajů z pohledu jednotlivých druhů nádob.

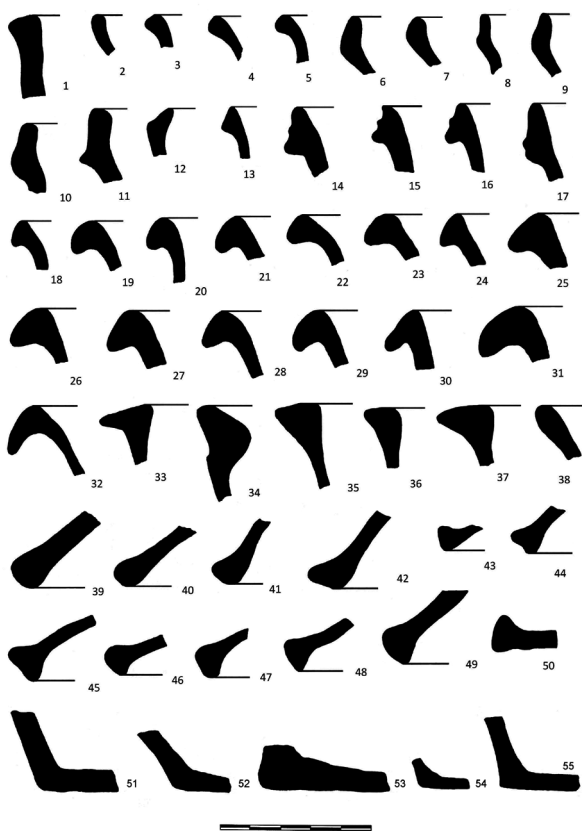
Tab. 6. The rim profile typology from the perspective of different types of vessels.

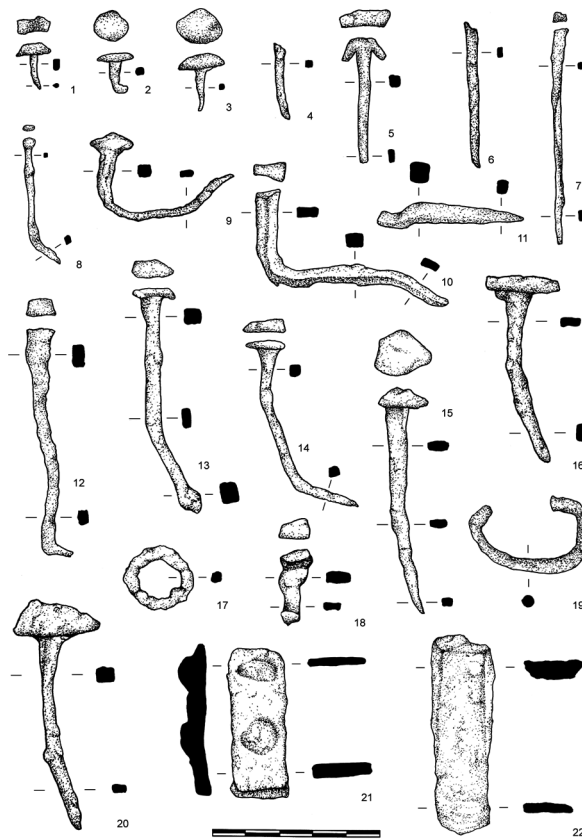
Obr. 13. Výběr středověké keramiky.
Fig. 13. A selection of medieval pottery.

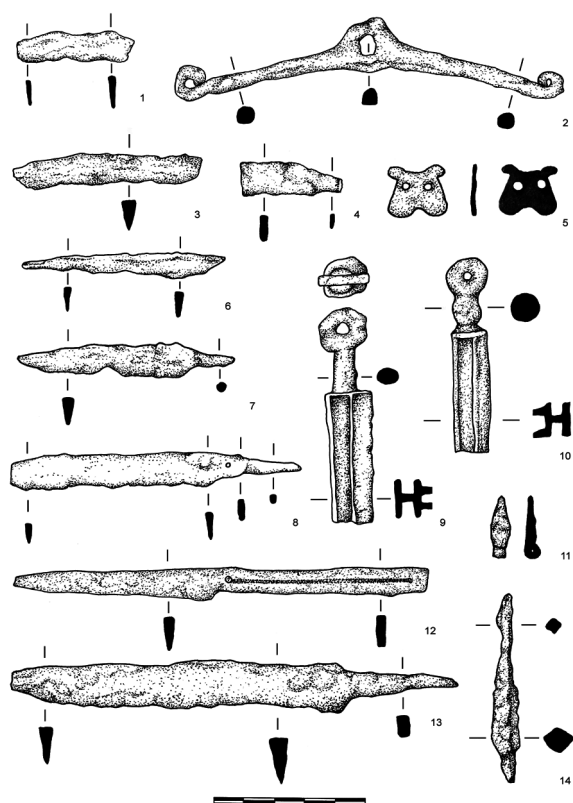
Obr. 14. Výběr středověké keramiky.
Fig. 14. A selection of medieval pottery.

Obr. 15. Typologická skladba okrajů a den středověké keramiky.
Fig. 15. The typology of rims and bottoms of medieval pottery.

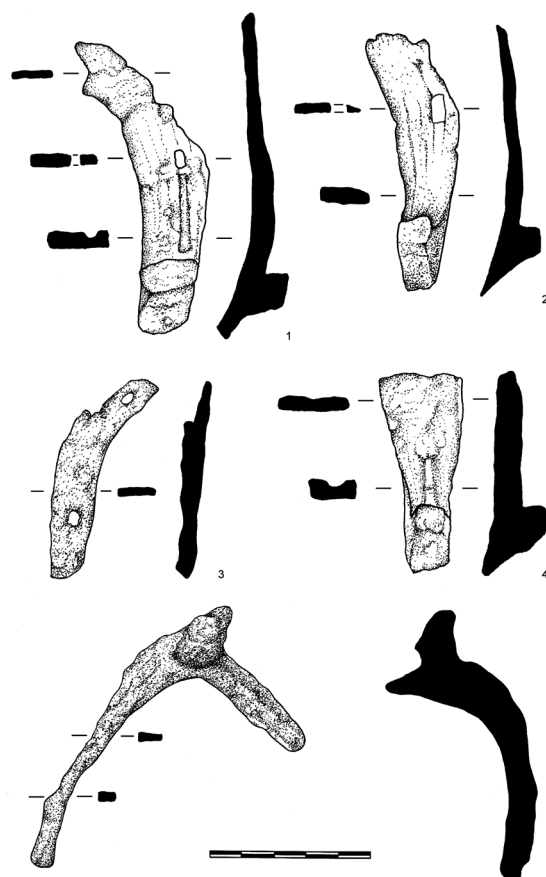
Obr. 16. Vybrané metalické nálezy.
Fig. 16. The selected metallic findings.

Obr. 17. Vybrané metalické nálezy.
Fig. 17. The selected metallic findings.

Výpal nádob probíhal převážně v redukční atmosféře. Kromě oxidačních fragmentů, kterých bylo v souboru jen asi 6 %, byl u některých jedinců určen jako druh výpalu přezah. Do této kategorie spadají střepy z nádob, které byly vypalovány v redukční atmosféře, ale na určitých místech docházelo např. prouděním vzduchu v peci nebo používáním na ohni (sekundární oxidace, kterou však nelze bezpečně odlišit) k částečné oxidaci. Oxidace je u takovýchto střepů patrná většinou na povrchu, ale pokud k proudění vzduchu docházelo po dostatečně dlouhou dobu, může se objevit celá oxidačně vypálená síla střepu v určité části nádoby.

Za účelem bližší charakteristiky loucké keramické produkce byl u každého z jedinců určován kód keramické třídy sestávající z několika znaků týkajících se nejen složení těsta samotného, ale zohledněna byla také úprava povrchu. Konkrétně byla sledována přítomnost grafitu a jeho množství, přítomnost a množství slídy, zrnitost těsta (tedy množství ostřiva), druh výpalu a typ povrchové úpravy. Tímto způsobem se podařilo soubor rozdělit do keramických tříd, které spadají do 7 základních keramických skupin označeným písmeny A–G (tab. 7).

Obr. 18. Vybrané metalické nálezy.
Fig. 18. The selected metallic findings.

Nejpočetněji zastoupena je skupina A (64,03 %). Jedná se o keramiku bez obsahu grafitu s přirozenou příměsí slídy, která je jemnozrná až středně zrnitá, vypálená v redukční atmosféře nebo s oxidačním přezahem. Na některých fragmentech, nejen této skupiny, se na vnitřním i vnějším povrchu objevuje vrstvička, která je vždy tmavší než jádro střepu o síle cca 1 mm. Pracovně byla tato vrstvička označena jako engoba. Makroskopické rozlišení engoby je ale velmi problematické a je pravděpodobné, že se jedná o vrstvičku, která vznikla během výpalu v redukčním prostředí, jak je doloženo např. na keramice z hradu Lichnice (Doležalová 2013, 135). Podobnou povrchovou vrstvu vykazuje na střepech například také středověká keramika získaná při archeologickém výzkumu na nádvoří moravskobudějovického zámku (Poláček 1989, 208). Na několika fragmentech skupiny A se rovněž objevilo potuhování, ale jinak jde vesměs o keramiku bez povrchové úpravy.

Druhá nejpočetnější skupina (B), je zastoupena keramikou bez obsahu grafitu a bez příměsí slídy (tab. 7). Keramická hmota je jemnozrná až středně zrnitá, redukčně pálená. U této skupiny se rovněž na několika fragmentech objevila

tmavá vrstvička nebo potuhování, ostatní byla keramika bez povrchové úpravy.

Jako skupina C byla vydělena keramika s oxidačním výpalem. V louckém souboru se jedná o menšinou skupinu keramiky (tab. 7). Otázkou je, zda se u některých malých fragmentů nemůže jednat o přežah, kde byla síla stěny v určitém místě vypálena oxidačně celá. Keramické těsto je bez grafitu, nejčastěji s přirozenou příměsí slídy, ale objevily se také fragmenty bez slídy, jemnozrné nebo středně zrnité. Na některých fragmentech byla opět

SKUPINA	KERAMICKÁ TŘÍDA	ks	%
A	A1jp	6	1,12
	A1jr	298	55,29
	A1sp	2	0,38
	A1sr	39	7,24
	celkem	345	64,03
B	A0jr	122	22,63
	A0sr	2	0,38
	celkem	124	23,01
C	A0jo	6	1,12
	A0so	1	0,18
	A1jo	19	3,53
	A1so	5	0,92
	celkem	31	5,75
D	A2jp	1	0,18
	A2jr	9	1,67
	A2sp	1	0,18
	A2sr	2	0,38
	celkem	13	2,41
E	B0jr	1	0,18
	B1jp	1	0,18
	B1jr	3	0,56
	B1sr	5	0,92
	celkem	10	1,84
F	C0jp	1	0,18
	C1jr	8	1,48
	celkem	9	1,66
G	D0sp	1	0,18
	D0sr	2	0,38
	D1jr	2	0,38
	D1sp	1	0,18
	D1sr	1	0,18
	celkem	7	1,3

Tab. 7. Přehled zjištěných skupin keramických tříd.
Tab. 7. Pottery classes overview.

zaznamenána tmavá vrstvička v hnědých odstínech. Do této skupiny spadají také jediné dva glazované střepy nalezené na lokalitě. Glazura prvního z nich má oranžovou barvu s černými tečkami, které mohou být způsobeny obsahem barvicích sloučenin ve střepu (např. sloučeniny železa) nebo nečistot v glazuře (Herainová 2002, 34). Z hlediska umístění je glazura aplikována na vnitřní straně střepu s drobnými cákanci na straně vnější. Druhý z fragmentů je opatřen glazurou z obou stran, přičemž na straně vnější byla aplikována tmavě zelená glazura a vnitřní strana povrchu je pokryta glazurou oranžové a tmavě hnědé barvy. Na glazuře obou střepů byly zaznamenány vlasové praskliny, které mohou vznikat během výpalu nebo při používání nádob (Valenta 2007, 206–207).

Skupina D je charakteristická vyšším obsahem slídy v podobě zrníček bez příměsí grafitu. Jedná se o keramiku jemně či středně zrnitou, vypálenou v redukční atmosféře nebo s přežahem. V této skupině nebyla na fragmentech zaznamenána žádná povrchová úprava, ani tenká tmavší vrstvička.

Skupina E se vyznačuje obsahem grafitu v keramickém těstě, většinou s přirozenou příměsí slídy. V jednom případě příměs slídy zaznamenána nebyla. Keramika je převážně jemnozrná až středně zrnitá s redukčním výpalem nebo přežahem.

Velmi specifickou keramickou třídou je skupina F, která se vyznačuje vysokým obsahem grafitu v keramickém

Ø OKRAJE HRNCE	ks	%
10 - 12 cm	2	3,33
13 - 14 cm	7	11,67
15 - 16 cm	10	16,67
17 - 18 cm	4	6,67
19 - 20 cm	2	3,33
21 - 22 cm	12	20
23 - 24 cm	9	15
25 - 26 cm	5	8,33
27 - 28 cm	2	3,33
29 - 30 cm	3	5
neurčitelný	4	6,67
celkem	60	100

Tab. 8. Hodnoty průměrů okrajů hrncovitých nádob.
Tab. 8. Values of rim averages of pots.

těstě a silnou příměsí slídy, která dodává keramice až stříbrný lesk. Keramické těsto je velmi jemnozrné. Keramika byla vypalována redukčním výpalem, jen ojediněle byl zaznamenán přežah. Skupiny E a F jsou pak charakteristické pro nejstarší středověký horizont.

Pro skupinu G je rovněž příznačný vysoký obsah grafitu v keramickém těstě. Tato skupina je však typická zejména pro silnostěnné zásobnice. Jen ojediněle se objevila i na dalších nádobách. Těsto je buď bez slídy, nebo obsahuje přirozenou příměs a je převážně středně zrnité. Výpal nádob probíhal v redukční atmosféře, u několika jedinců však došlo k oxidačnímu přežahu.

Z důvodu velké fragmentarizace keramické kolekce není možné přesněji určovat výšku, případně tvar nádob, takovým způsobem, který je uváděn např. pro brněnskou keramiku. Nelze bohužel stanovit ani index *w*, který udává přibližnou výšku nádoby na základě předpokladu,

že výška nádoby a průměr v úrovni okraje představuje blízké hodnoty (Procházka, Peška 2007, 269). U většiny fragmentů okrajů bylo ovšem možné změřit průměr, který se pohyboval u hrnců od 10 cm do 30 cm, přičemž nejpočetněji se objevovaly rozměry 14–6 cm a 20–22 cm (tab. 8). Velká část okrajů bohužel nemá dostatečnou velikost, aby byl změřen také rozměr *v*₂, který je pro vypočítání indexu *w* zásadní. V tomto případě lze alespoň přijmout předpoklad, že čím větší průměr okraje nádoba měla, tím byla větší.

Výzdoba byla zjištěna na 42 keramických jedincích. Zajímavá je především výzdoba grafitové keramiky působící archaickým dojmem (obr. 5), z nichž za pozornost stojí tři výdutě hrnců s částí podhrdlí a zlomek z těla zvonovité pokličky. V případě prvního z fragmentů můžeme pozorovat ostré odsazení hrdla od výdutě, která je zdobena sérií šikmo orientovaných záseků (obr. 5: 3). Tento typ výzdoby pravděpodobně představuje ještě přežívající mladohradištní tradici. Druhý fragment je opatřen v oblasti maximální výdutě třemi mělkými žlábkami doplněnými na přechodu k podhrdlí drobným čtverhranným radélkem (obr. 5: 4). Třetí, nejmenší, má

METALICKÉ ARTEFAKTY	zastoupení	
	ks	%
hřebík	158	78,61
jehla	1	0,5
klíč	2	0,99
klínek	1	0,5
kroužek	2	0,99
kruhová objímka	3	1,49
nůž	10	4,98
postranice udidla	1	0,5
ostruha	1	0,5
ozdobné kování	1	0,5
petlice	1	0,5
podkova	6	2,98
skoba	2	0,99
srp	1	0,5
stavební kování	3	1,49
šipka	1	0,5
trn z přezky	1	0,5
zlomek barevného kovu	1	0,5
zlomek Fe	5	2,48
celkem	201	100

Tab. 9. Typologické spektrum metalických artefaktů.
Tab. 9. Typological spectrum of metallic artifacts.

HŘEBÍKY	zastoupení	
	ks	%
Ia	4	2,54
Ic	7	4,43
IIa	8	5,06
IIb	1	0,63
IIIa	8	5,06
IIIb	1	0,63
IV	1	0,63
Va	3	1,89
Vb	1	0,63
Vc	4	2,54
VI	10	6,32
VIIIa	53	33,55
VIIIb	22	13,93
zlomený - neurčitelný	35	22,16
celkem	158	100

Tab. 10. Typologické spektrum hřebíků.
Tab. 10. Nails typological spectrum.

na přechodu hrdla a výdutě dva radélkové pásy (obr. 5: 2). Tělo zvonovité pokličky pak nese výzdobu v podobě podélného uskupení vpichů (obr. 5: 6). Archaicky působí rozvňž trojúhelníková lišta na výduti fragmentu bez obsahu grafitu (obr. 14: 5), která se objevuje zejména v 11. století (Procházka, Peška 2007, 169).

V případě mladší vrcholně středověké keramiky je nejčastějším typem rytá liniová výzdoba v podobě vodorovných žlábků (obr. 14: 6–10, 12, 13). Na čtyřech zlomcích se objevila ve formě jednoho žlábků, na zbylých střepích bylo zjištěno dva a více žlábků. Přesné určení počtu motivů ale není z důvodu velké fragmentarizace možné. Na dochovaném zlomku korbely se pak dochovala oválná jamka, vzniklá pravděpodobně vtlačení prstu (obr. 13: 1). V drtivé většině případů se výzdoba nacházela na výduti či jejím přechodu do podhrdlí (obr. 14: 6–10, 12, 13), výjimečně pak i vně okraje (obr. 13: 1, 14: 1).

Z dalších druhů keramické produkce byla v ojedinělých kusech zaznamenána také keramika stavební, reprezentovaná fragmenty obloukové krytiny. Přítomnost tohoto druhu keramiky indikuje na lokalitě stavbu významnějšího charakteru, jež byla opatřena pálenou střešní krytinou. Keramika kamnářská zde nebyla identifikována.

Z uvedeného přehledu základních charakteristik vyplývá, že louchou keramiku lze rozdělit do dvou skupin. První skupina zahrnuje keramické třídy E a F, tedy keramiku s obsahem grafitu, která však tvoří pouze 3 % z celkového počtu nalezené keramiky. Nízká početnost a zároveň i výpovědní hodnota fragmentů nedovoluje zcela přesnou dataci. Objevují se zde některé morfologické rysy náležící už do povelkomoravského a mladohradištního období.

Řada z nich však v menší míře přežívá až do počátku či poloviny 13. století. Jedním z příkladů je vzhůru vytažený okraj (obr. 15: 6–12) a vzhůru vytažený okraj s lištou (obr. 12: 1), který je typický pro moravskou mladohradištní keramiku (Goš 1977, 29–294; Klíma 1995, 159–160; Procházka, Peška 2007, 251–255, 167). U okraje s lištou však nelze vyloučit ani možnost, že se jedná o tvarově podobné okraje, které se objevují také ve 13. století (Vokáč 2001, 140–142; Procházka, Peška 2007, 175–176) nebo podobný typ okruží vyskytujícího se rozvňž na keramice z uvedeného období (Hrubý *et al.* 2012, obr. 85: 1). Poměrně archaicky působí také fragment nádoby s výzdobou v podobě šikmých záseků, která se objevuje na nádobách z přelomu 10. a 11. století (Goš 1977, 300; Staňa 1994, 285; Procházka 2009, 162, 166). Z moravských nalezišť jsou pak známy především širší a kratší kapkovité a čochkovité záseky. Evidovány byly např. na keramice z lokality Kostice – Zadní Hrud (Balcárková 2013), ale hojně se objevují také v prostoru blízkého horního Podýjí či na sousedních lokalitách v povodí řeky Želetavky. Zde se vyskytují především na zásobnicích datovaných do mladohradištního období (Slavonice, Myslůvka, Nové Syrovce, Vysočany ad.; Bláha 1968). Sledovaná lokalita má blízko k hraničním oblastem jižních Čech, odkud sem proudily silné vlivy (Poláček 1991, 62) a není proto vyloučen původ zmíněného výzdobného prvku (dlouhých tenkých šikmých záseků na lomu výduti) právě v oblasti jižních Čech. Bohužel dosud chybí komplexnější zpracování jihočeských keramických nálezů, které by tuto teorii potvrdilo. Rovněž jednoduché vyhnuté varianty okrajů, typické pro starší mladohradištní keramiku (Goš 1977, 293, 300; Nekuda 1984, 33; Poláček 1989, 215), v prostoru jihozápadní Moravy pravděpodobně přežívají i ve 13. století (Nekuda 1975, 33; Hrubý *et al.* 2006, 206). V rámci chronologického a typologického členění

SEKTOR	hřebík	jehla	klíč	klínek	kroužek	objímka	nůž	postranice	ostruha	ozdob. kování	petlice	podkova
A	13				1		1					
B1	62			1		2	3	1		1		5
B2	1											
C1	55		2		1	1	4				1	1
C2	12	1					2		1			
D	4											
E	3											
F	3											
G	3											
H	2											
celkem	158	1	2	1	2	3	10	1	1	1	1	6

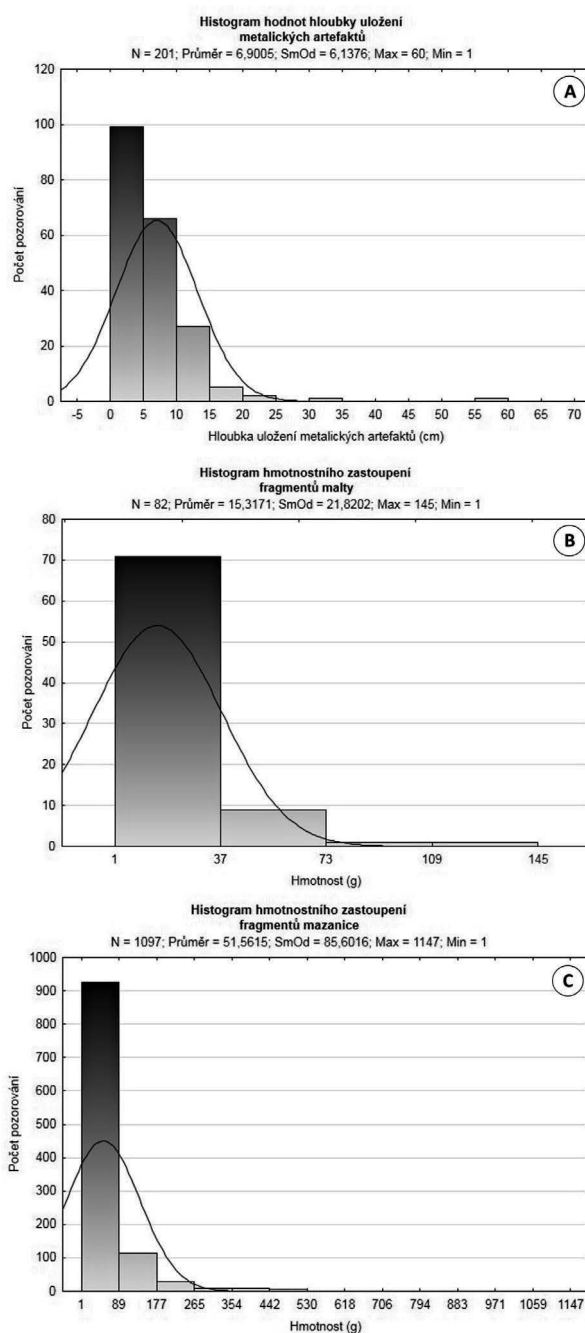
Tab. 11. Distribuce metalických artefaktů z pohledu typologie.

Tab. 11. The metallic artifacts distribution by typology.

mlado až pozdně hradištní keramiky z povodí Břanky od L. Poláčka (1991) by keramika staršího louckého horizontu spadala do jeho V. skupiny. Pro tuto skupinu je však na rozdíl od zájmové lokality uváděna absence radělkové výzdoby. Na jihozápadní Moravě představuje radělková výzdoba na grafitové keramice kombinaci, charakteristickou pro první polovinu 13. století. Tato výzdoba se pak vyskytuje jak v sídlištním prostředí, tak na sídlech šlechty, a to především s vazbou na rozhraní mezi starou a novou sídelní oblastí (Vokáč, Škrdla 2007, 253). Hradiště u Louky tak představuje další okrajovou lokalitu s jejím výskytem. Velmi podobný materiál pochází například z nedaleké zaniklé středověké vsi Blatná na Želetavsku (Vokáč, Škrdla 2007) nebo z prostoru zámku v Moravských Budějovicích (Fišer 1997, 26–29). Do první poloviny 13. století můžeme rovněž klást počátek výskytu zvonovitých pokliček (Procházka, Peška 2007, 223). Jeden z dochovaných exemplářů by tak podle charakteru hmoty a archaické výzdoby mohl náležet již ke staršímu výskytu těchto tvarů (obr. 5: 6).

Grafitové keramice náleží rovněž skupina G, která je však charakteristická pro zásobnice, jejichž stáří nelze přesně určit, neboť se jedná o drobnější nezdobené zlomky a grafit v zásobnicích přetrvává i v následujících obdobích.

Keramika druhé skupiny zahrnuje keramické třídy A–D. V těchto skupinách z keramické hmoty mizí grafit, který je nahrazen různým množstvím slídy. Převládající složku tvoří tvrdě redukčně pálené zboží šedých odstínů doplněná menším počtem oxidačně pálené keramiky a rovněž glazované keramiky. V technologii výroby se nadále projevují dva způsoby a to jak stáčení na ručním kruhu, tak i vytáčení z jednoho kusu na rychlém kruhu. V tvarovém inventáři ubývá zásobnic, ale sortiment produkovaného zboží se rozšiřuje o džbány, lahve, poháry, zvonovité pokličky a další typy. Mezi okraji nádob zcela dominují přehnuté oblé varianty s výrazným podžlabením (obr. 15: 18–33) objevující se v nálezových souborech od 2. poloviny 13. století až do počátků 15. století. Jejich těžiště však spadá do 14. století. Tvary těchto okrajů pravděpodobně vychází z kuželovitě či kolmo seříznutých objevujících se zejména ve 13. století (obr. 15: 13–16; Nekuda 1985, 84; Klíma 1995, 148). Typické jsou především pro jihomoravskou produkci (Procházka, Peška 2007, 228) a na území jihozápadní Moravy se vyskytují na Třebíčsku (Vokáč 2001, 142; Vokáč, Houzar, Škrdla 2007, 38–37; Nekuda 1985, 81–84), Telčsku (Běhounková 2015; Bláha 1970, 6–7; Blažková 2014) a také na Znojemsku (Klíma 1995, 139; sdělení R. Procházky 2016). Stejně varianty okrajů lze nalézt rovněž v Dolním Rakousku (Fegenhauer-Schmiedt 1977). Na Jihlavsku jsou v tomto období charakteristické zejména okraje ovalené, podíl přehnutých variant je nízký (Hrubý *et al.* 2006, 206–213). Taktéž absence okružů u hrnců je srovnatelná s jihomoravským okruhem a oblastí Dolního Rakouska (Klíma 1995; Felgenhauer-Schmiedt 1977).

Obr. 19. Histogramy – A: hloubka metalických artefaktů; B: hmotnost malty; C: hmotnost mazanice.

Fig. 19. Histograms – A: the depth of metallic artefacts; B: the weight of mortar; C: the weight of daub.

V uvedených souborech je také typická výzdoba v podobě žlábků na přechodu hrdla v tělo nebo většího množství obvodových žlábků na těle nádoby. Glazura se na keramice začíná běžněji užívat až od poloviny 14. století, ale nelze vyloučit dataci louckých fragmentů už do 2. poloviny 13. století, kdy k nám glazované zboží ojediněle proniká z oblastí severní Moravy, Slezska a Německa. Glazovaná keramika z 13. století byla nalezena například v Brně Minoritské ulici, na hradě ve Veselí nad Moravou, ale několik nálezů bylo dokumentována také na území Českomoravské vrchoviny z hradu Rokštejna a města Jihlavy (Procházka, Hložek 2013; Plaček, Dejmal 2015, 200–202; Běhounková, v tisku). Nelze tedy vyloučit, že fragmenty glazované keramiky z Louky náleží už do tohoto staršího období, zejména s ohledem na větší sílu střepu (6 mm). Do druhé skupiny loucké keramiky spadá také fragment korbele s trojúhelníkovitým ústím, jehož nálezy jsou uváděny z vrcholně středověkých hradů i městského prostředí (Měřínský 2007, 91; Těsnohlídek 2010; 2013; Vohryzek 2009; Frolík, Sigl 1998, 117; Novotný 1982, obr. 16; Zimola 1996).

Z výše uvedeného vyplývá, že některé keramické nálezy odpovídají teorii M. Vokáče o počátku zdejších sídelních aktivit v povelmoravském nebo mladohradištním období. Je však nutné mít na paměti, že se jedná o malý soubor s poměrně nízkou výpovědní hodnotou a nelze tedy tuto teorii jednoznačně podpořit. Těžisté loucké keramické produkce pak spadá do období 2. poloviny 13. až počátků 15. století. Srovnatelné kolekce byly zjištěny např. v intravilánu Jemnice, ale i v prostředí několika zaniklých středověkých vsí či drobných feudálních sídel v širším okolí města (Unger, Bláha 1985, 56–58; Nekuda 2006; Plaček 2007; Bartík, Běhounková 2013).

8. 2. Kovové artefakty

V průběhu záchranného detektorového průzkumu a zjišťovacích sondáží se podařilo získat celkem 201 metalických nálezů. Pouze dva z nich náležejí barevným kovům, zbytek je tvořen artefakty ze železa. Po chronologické stránce jsou všechny metalické nálezy středověkého stáří. Nejvíce artefaktů však spadá datačně do druhé poloviny 14. až první třetiny 15. století. Z typologického pohledu bylo rozpoznáno celkem 19 kategorií artefaktů, pokrývajících všechny běžně se vyskytující skupiny metalického inventáře (tab. 9). Nejvyšší zastoupení mají především předměty související se samotnou zástavbou. Reprezentovány jsou širokým spektrem jednotlivých typů hřebíků (obr. 16: 1–10, 12–16, 18, 20), jež tvoří takřka 80 % celého souboru, ale i dalšími stavebními kovánými (obr. 16: 21) v podobě skob (obr. 16: 11) či petlice. Přehled typologického zastoupení hřebíků (viz Krajíc 2003, 65) sumarizuje tabulka č. 10. Nejpočetnější skupinu představují zejména typy VIIIa a VIIIb (téměř 48 %), jež se řadí k hřebíkům bez hlavy.

Charakteristický je pro ně obdélný či čtvercový příčný průřez, přičemž dřív se od čelní plochy k hrotu pravidelně zužuje. Označovány bývají také jako „klínce“ či „klínce zploštělé“ (Krajíc 2003, 67). V souboru však byly registrovány také hřebíky s hlavicí, a to jak typy s plochou (Ia, Ic), tak i hřibovitě vypouklou (IIa, IIb). Dále se podařilo determinovat hřebíky „křídlovité“ či také „laťovité“ (typy IIIa, IIIb). Jediným exemplářem je reprezentován hřebík s excentricky umístěnou hlavicí (typ IV). Doložena byla rovněž skupina hřebíků menších rozměrů. Důležitá je především přítomnost typu Vc – „šindelák“ a typu VI – „podkovák“, jež indikují své původní využití. Ve třiceti pěti případech se nepodařilo přesný typ blíže určit z důvodu

VELIKOSTNÍ KATEGORIE	ks	%
1 (do 1 cm ²)	2	0,18
2 (do 4 cm ²)	80	7,29
3 (do 9 cm ²)	187	17,05
4 (do 16 cm ²)	246	22,42
5 (do 25 cm ²)	202	18,41
6 (do 36 cm ²)	132	12,03
7 (do 49 cm ²)	92	8,38
8 (do 64 cm ²)	69	6,29
9 (do 81 cm ²)	32	2,92
10 (do 100 cm ²)	18	1,65
11 (do 121 cm ²)	18	1,65
12 (do 144 cm ²)	8	0,73
13 (do 169 cm ²)	6	0,55
14 (do 196 cm ²)	2	0,18
15 (do 225 cm ²)	1	0,09
16 (do 256 cm ²)	1	0,09
17 (do 289 cm ²)	1	0,09
MATERIÁL	ks	%
málo kompaktní	14	1,28
středně kompaktní	897	81,77
velmi kompaktní	186	16,95
VÝPAL	ks	%
slabý	61	5,7
střední	520	47,4
silný	458	41,7
extrémně silný	58	5,2
celkem	1097	100

Tab. 12. Velikostní a technologické parametry fragmentů mazanice.

Tab. 12. Size and technological parameters of the daub fragments.

fragmentárnosti tvaru či silné koroze. Do kategorie stavebního vybavení mohou být zařazeny rovněž dva zásuvné klíče s lamelami (obr. 17: 9, 10) a několik sporadických nálezů drobných kroužků a kruhových objímek (obr. 16: 17, 19).

Z dalších skupin železných předmětů jsou přítomny artefakty související s výstrojí koně a jezdce. Reprezentovány jsou šesti zlomky podkov (obr. 18: 1–4), jednou ostruhou s poškozeným ramenem (typ IVc/2; obr. 18: 5) a postranicí udidla ukončenou svinutými očky (obr. 17: 2). V případě podkov se dochovaly všechny exempláře v podobě torz. Determinovat se podařilo pravé rameno podkovy s jedním dochovaným otvorem pro podkovák, dobře viditelnou rýhou a příčně podélným, šikmo odsazeným ozubem (obr. 18: 1) a podkova je zařaditelná k typu 6b podle R. Krajíce (2003, 104–106) či k typu VI/4 podle J. Kaźmierczyka (1978, 103). Zbývající fragmenty náležejí k typu 6d (obr. 18: 2, 4) se zuženým šikmo odsazeným ozubem (Krajíc 2003, 105–106) nebo se je nepodařilo blíže klasifikovat. U dvou z nich se v jednom z otvorů zachoval i fragment podkovového hřebíku. Do této skupiny kovových artefaktů může náležet také trn z přezky (obr. 17: 11), jež mohla pocházet z postroje koně, vyloučit však nelze ani možnost, že byla součástí běžného oděvního opasku.

Početnou skupinu artefaktů zaujmají rovněž předměty osobní povahy, mezi kterými převažují nože (obr. 17: 1, 3, 4, 6–8, 12, 13). Zaznamenány byly jak drobné nožíky o délce 9–10 cm (obr. 17: 7), tak i větší a masivnější nože o maximální délce 15,5 cm (odlomena špička; obr. 17: 13). Z několika nožů se dochoval pouze fragment čepele (obr. 17: 1, 3, 4, 6). Dále se podařilo determinovat část jehly a drobné, zřejmě měděné ozdobné kování (obr. 17: 5), jež mohlo být aplikováno patrně na opasku či tobolce. Přímo analogii však prozatím postrádá.

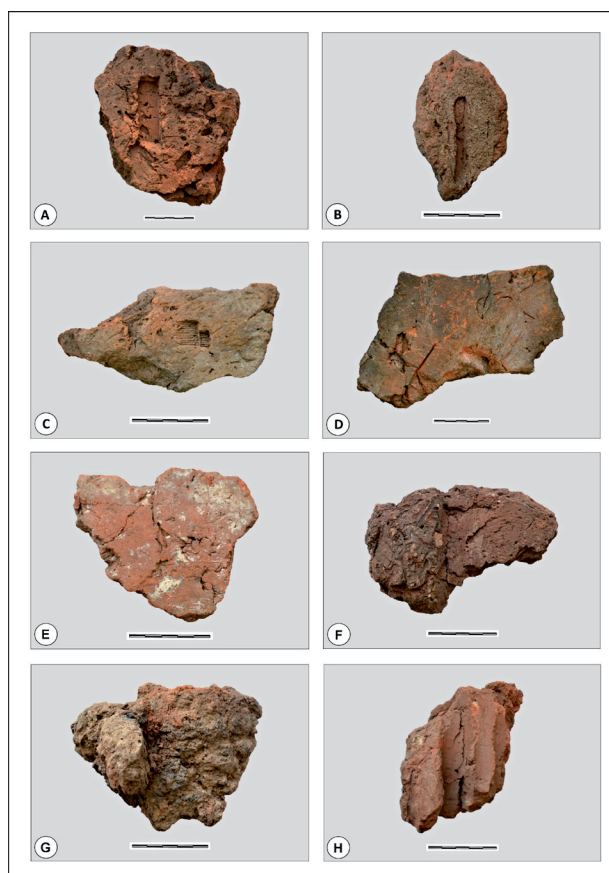
Z řemeslnických a zemědělských nástrojů byl registrován mírně trapézovitý klínek (obr. 16: 22) a fragment srpů. Zachovalá část hřbetu srpů (délka 22 cm) jen s mírným zakřivením naznačuje přítomnost k II. skupině – „srpy se zalomenou čepelí“ (Krajíc 2003, 140–141).

Militaria jsou na Hradišti u Louky reprezentována pouze nálezem poškozeného hrotu šípu s trnem a rombickým tělem (typ AII podle Krajíce 2003, 183–186; obr. 17: 14; rozměry: 65 × 10 × 9 mm; hmotnost: 12 g). Z chronologického hlediska se jedná o relativně běžně se vyskytující tvar, který se v souborech vrcholně středověkých militarií objevuje od 13. století (Krajíc 2003, 187–190). Výčet kovových artefaktů uzavírá několik blíže neurčitelných železných zlomků slítek barevného kovu (tab. 9).

Během předchozích povrchových prospekcií (do roku 2004) bylo získáno také železné kování, několik hřebíků a dalších Fe zlomků (celkem 10 ks), které jsou uloženy v Muzeu Vysočiny Třebíč (př. č. 56/2004; Zimola *et al.*

2007, 20). Bez známého uložení je odtud uváděno také několik kusů rudné strusky (Konečný 2010, 39).

Detektorová prospekce lokality měla zásadní význam nejen pro poznání vertikální stratigrafie svrchních vrstev, ale i pro sledování plošné distribuce artefaktů. Komplexním sledováním prostorových aspektů bylo možno alespoň částečně rekonstruovat rámcovou podobu a rozsah tehdejší zástavby. Jednou z hlavních proměnných, která byla u detektorových mikrosond sledována, byla hloubka uložení.

Obr. 20. Vybrané mazanice fragmenty: A–D: omazy s otisky konstrukčních prvků či organických materiálů na vnější straně; E: omaz s pozůstatky bílého vápenného nátěru; F: fragment s otiskem teasného prvku; G: silně tepelně degradovaný fragment mazanice; H: fragment mazanice s otisky prutů.

Fig. 20. The selected daub fragments: A–D: a daub plaster fragment with a print of construction elements or organic materials on the outer site; E: a daub plaster fragment with remains of white lime paint; F: a daub fragment with a print of a timbered construction; G: a strongly over burn daub fragment; H: a daub fragment with a print of rods.

Z výsledných hodnot vyplývá, že takřka polovina získaných kovových artefaktů se nacházela v nejsvrchnější vrstvě (do 5 cm), která zpravidla odpovídá lesní hrabance (tab. 1; obr. 19: A). Zbylá část metalických předmětů byla až na výjimky nalezena v kontextech s mocností 5–15 cm, která v rámci sektoru B1 a C1 odpovídá tmavě hnědé až černé humusovité kulturní vrstvě a v ostatních sektorech světle hnědému kyprému horizontu. Hlubší uložení bylo doloženo jen v několika málo případech, a to převážně v souvislosti se záchrannou sondáží. Maximální hloubka dosáhla hodnoty 60 cm a to v sondě II. Průměrná hodnota uložení kovových artefaktů činí necelých 7 cm.

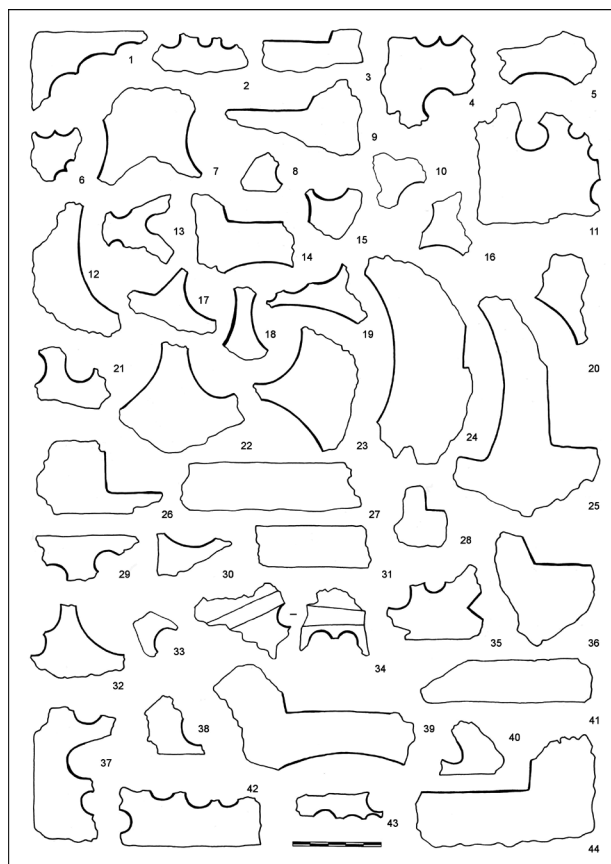
Prostorové rozložení jednotlivých skupin kovových artefaktů v rámci lokality (obr. 3: B) sumarizuje tabulka 11. Nejvyšší hustota metalických nálezů byla zaznamenána v prostoru destrukčních horizontů v sektorech B1 a C1 (celkově téměř 75 %). Vyšší množství pak bylo registrováno také v centrální partii hrádku (sektor A) a v prostoru jižního svahu (sektor C2), kde však lze předpokládat spíše sekundární polohu artefaktů vlivem silné eroze. Nejnižší počet kovových artefaktů byl naopak pozorován ve východní a severovýchodní části lokality, tedy především v prostoru sektorů F, H a přístupové cesty (sektor E). Nižší koncentrace byla překvapivě pozorována i v samotném příkopu (sektor D). Po typologické stránce vykazují nejvyšší plošnou distribuci hřebíky, jež jsou evidovány ze všech sektorů (tab. 11; obr. 3: B). Nejvyšší hustota jejich distribuce opět koreluje s místy, kde byly zachyceny destrukční situace (sektory B1, C1). Stejný stav vykazují i stavební kování, skoby a další artefakty související se zástavbou. Nápadnou koncentraci vykazují předměty související s přítomností koní na lokalitě. Až na jediný kus byly nalezeny všechny podkovy v prostoru snížení mezi centrální partii hrádku a severovýchodní plošinou (sektor B1; obr. 3: B). U řemeslných a zemědělských nástrojů i dalších osobních předmětů (zejména nože) lze pozorovat nejsilnější vazbu na erodovanou kulturní vrstvu v sektorech B1 a C1. Několik jich pak bylo zaznamenáno (např. fragment srpů) přímo v centrální části lokality (sektor A). Již zmíněný jediný nález poškozeného hrotu šípů, byl učiněn v kontextu kamenné destrukce na severovýchodní plošině. Plošná distribuce zjištěných nelegálních detektorářských výkopů koreluje s výše popsanou intenzitou metalických nálezů v rámci jednotlivých sektorů (obr. 3: B).

8. 3. Malta

Maltu lze charakterizovat jako stavivo, jež vzniká smícháním několika anorganických složek (ve středověku zpravidla písku, vápna a vody) a slouží jako pojivo či omítková hmota (Svoboda *et al.* 2013, 391–394; Stránský, Buchal, Ustohal 2001, 68). V archeologických kontextech pak mohou nálezy malty nepřímě indikovat

přítomnost již jinak zaniklých kamenných konstrukcí či staveb.

Během prováděných průzkumů a sondáží bylo na hradišti u Louky získáno 82 fragmentů vápenné malty o celkové hmotnosti 1,256 kg. Z hlediska kvality byly zjištěny dva druhy malty. Prvním typem je relativně kompaktní malta s vysokým podílem vápna, což se odráží také na její sytě bílé barvě. Druhý typ malty je naopak hrubší a značně drolivý, ve hmotě převažuje písčité složka na úkor vápenné. Makroskopicky na tento fakt poukazuje její světle šedé až lehce nažloutlé zbarvení. V některých kusech se objevila také příměs v podobě úlomků místních hornin. Získané zlomky malty jsou poměrně drobných rozměrů. Nadpoloviční většina fragmentů (65,85 %) náleží do velikostních kategorií I (do 4 cm² – 24 ks) a II (do 6 cm² – 30 ks). Středně velkých zlomků patřících do velikostních kategorií III (do 16 cm² – 10 ks) a IV (do 25 cm² – 10 ks) i zlomků větších rozměrů (kategorie IV, od 25 do 49 cm² – 8 ks) bylo evidováno výrazně méně. S velikostí přímo úměrně korespondují také získané hmotnostní hodnoty (obr. 19: B). Takřka ¾ kolekce spadají hmotnostně do intervalu 1–37 g.

Obr. 21. Výběr dochovaných konstrukčních prvků na mazaniceových fragmentech.

Fig. 21. A selection of the preserved construction elements on the daub fragments.

Maximální naměřená hodnota činí 145 g. U vzorků malty byla rovněž sledována přítomnost konstrukčních prvků. Na 23 exemplářích bylo možno pozorovat otisky kamenů či pozůstatek spáry mezi nimi. Jeden z větších bloků malty v sobě obsahoval také kus do oranžova vypálené mazanice. Ve zbylých případech se jednalo o amorfní úlomky. Do celkového vyhodnocení nebyly započítány relikty maltového pojiva, které se zachovaly ve formě otisků či drobných zbytků ulpělých na kamenném zdivu nebo volně ležících kamenech mimo doložené destrukce.

Z hlediska prostorové distribuce se nálezy malty váží na sektory B1 (39 ks) a C1 (37 ks). Pouze 6 ks pak bylo nalezeno v prostoru centrální části příkopu (sektor D). Ve zbytku lokality nebyl výskyt malty doložen. Tyto prostorové aspekty rovněž korelují s polohou doložených kamenných destrukcí. Tomu odpovídá taktéž fakt, že dvě třetiny maltových zlomků pocházejí ze sondáží (sonda II – 15 ks; sonda III – 39 ks), zatímco menší část (28 ks) byla nalezena volně na povrchu bez přímé vazby na horizont kamenných destrukcí.

LOKALIZACE	POČET	DRUH	KOST	TAFONOMIE
	1	ovce/koza	pánev	-
	1	ovce/koza	vřetenní kost	okousání
	1	ovce/koza	pažní kost	
	1	tur	první krční obratel	-
	1	pes	holenní kost	spáleno
	1	pes?	vřetenní kost?	-
	1	hlodavec	lebka	-
	2	VV	žebro	řezání
Povrch	3	SV	dlouhá kost	-
	1	VV	dlouhá kost	-
	1	SV	pánev	-
	3	VV	žebro	-
	1	MV	fragment kosti	spáleno
	1	MV	fragment kosti	-
	1	MV-SV	obratel	-
	1	MV	lebka	-
	1	MV	pánev	-
	1	tur	pánev	-
S2	1	tur	pánev	-
	1	tur	pánev	-
	1	tur	vřetenní kost	-
S3	1	ovce/koza	pažní kost	řezání
	1	SV	žebro	-

Tab. 13. Přehled distribuce, druhového složení a tafonomie osteologického materiálu (MV = jedinec malá velikost, SV = jedinec střední velikost, VV = jedinec velká velikost).

Tab. 13. Overview of distribution, species composition and taphonomy of osteological material.

8. 4. Mazanice

Mazanice představuje specifický typ hmotného pramene, za který je považována hlína s rostlinnou či jinou příměsí, jež slouží ve stavebnictví jako izolační a do jisté míry i estetický prvek. Vypálená mazanice pak v sobě uchovává cenné informace o konstrukci zaniklých staveb a umožňuje tak alespoň rámcovou rekonstrukci jejich podoby (Vencel 1991; Vařeka 1995; 2004; Kuna, Němcová a kol. 2012, 105).

Z hradiště u Louky se podařilo získat a zdokumentovat rozsáhlý soubor 1097 fragmentů mazanice o celkové hmotnosti takřka 31,2 kg. K analýze byl využit s menšími úpravami deskriptivní systém P. Vařeky (1992; 1995). Mimo hmotnosti a fragmentarizace byla u mazanice popisována také barva, kompaktnost, výpal a úprava povrchu. Sledována byla rovněž přítomnost otisků jednotlivých typů konstrukčních prvků.

Přestože je zde mazanice nejčtenějším archeologickým nálezem, nevyskytuje se v celém prostoru lokality rovnoměrně. Největší intenzita koreluje s polohou destruktivních horizontů v sektorech B1 a C1, kde bylo zjištěno více jak 90 % všech fragmentů. V menším množství se pak drobné kusy mazanice objevují i v centrální části lokality, v příkopu a nižších partiích jižního svahu (sektor C2).

Z hlediska velikosti, jež byla vyjádřena celkem 17 fragmentarizačními kategoriemi (tab. 12), bylo evidováno nejvíce kusů mezi 9–36 cm² (70 %). Velmi drobných fragmentů bylo zjištěno cca 7,5 %, větších kusů pak 22,5 %. Největší blok mazanice dosahoval velikosti 289 cm². S větší dochovanou velikostí se pak počet zjištěných kusů přímo úměrně snižuje (tab. 12). Z prostorového hlediska byly největší kusy mazanice získány v okolí sondy III, tedy v místě destruktivního horizontu narušeného vývratem stromu.

S výsledky fragmentarizace souboru koresponduje také hmotnostní rozložení (obr. 19: C), kdy jeho dominantní část nepřekračuje hmotnost 100 g. Vyšší hodnoty jsou reprezentovány jen marginálně zastoupenými kusy z velikostních kategorií 12–17. Největší z fragmentů dosahoval váhy téměř 1,2 kg. Hmotnostní průměr činí necelých 52 g.

Barevná škála je relativně pestrá, přecházející od odstínů červené, oranžové až po šedou či šedočernou barvu. Pro zjednodušení byly hodnoty sumarizovány do 4 kategorií. Nejvíce fragmentů (553 ks; 50,4 %) náleží odstínům oranžové barvy. Méně je pak světle šedých (267 ks; 24,3 %) a tmavě červených kusů (232 ks; 21,1 %). Barevný odstín ovlivňuje u mazanice také teplota a délka působení žáru. Nejvíce spálené až seškvařené exempláře s drobnými puchýřky zde mají zpravidla tmavě hnědou

a místy až černou barvu (45 ks; 4,1 %; obr. 21: G).

Drtivá většina mazaniceových zlomků byla středně (47,4 %) až silně (41,7 %) vypálena. Slabý a naopak extrémně silný výpal dosahuje nízkých hodnot, v obou případech jen okolo 5 %. U studovaného souboru mazanice pak zjišťujeme všechny kvalitativní druhy materiálu. Kompaktnost ovlivňuje u mazanice mimo kvality její vlastní hmoty a výpalu také přítomnost a množství organické i anorganické příměsi (Kuna, Němcová a kol. 2012, 106). V loucké kolekci byly pravidelně zaznamenávány málo kompaktní zlomky se silnou příměsí plev nebo slámy (1,2 %), v celkovém měřítku je však mazanice převážně středně kompaktní (81,7 %). Silně kompaktních kusů je pak necelých 17 % (viz tab. 12).

Z hlediska přítomnosti otisků na mazanici bylo ve studovaném souboru determinováno celkem osm jednotlivých druhů konstrukčních prvků rozdělených do pěti základních skupin. A = otisky kuláčů, B = otisky tesaných prvků, C = otisky prutů, D = fragmenty hliněné konstrukce bez otisků dřevěných prvků, E = amorfní zlomky.

Kuláče (A). První ze skupin, s otisky negativů kuláčů, se na hradišti u Louky vyskytla ve třech formách. Nejvíce fragmentů náleží otiskům kuláčů s částí omazu stěny (45 ks; 4,1 % z celkového počtu). Méně je pak kusů zpravidla charakteristického trojúhelníkovitého tvaru, řadících se k výmazům mezi kuláči (19 ks; 1,77 %; obr. 20: 7, 18, 22, 23). Jeden z těchto výmazů pak pochází pravděpodobně z přechodu stropu a stěny, jelikož kombinuje vertikální i horizontální směr kuláčů (viz Vařeka 2004, obr. 17: 14). Ve třech případech se pak objevila také vzájemná přítomnost otisků kuláče a prutů (0,27 %; obr. 20: 19, 32). Na základě několika atypických zlomků nelze vyloučit ani využívání půlkuláčů. Zjištěný průměr kuláčů se pohybuje v rozmezí 3–9,5 cm.

Tesané prvky (B). Zlomky s otisky tesaných, někdy také štípaných, konstrukčních prvků jsou zastoupeny relativně nepočetně (18 ks; 1,63 %). Přirazovány k nim bývají zpravidla otisky opracovaných trámů, prken či latí (Vařeka 1995, 62). Zachyceny byly jak samostatně (10 ks; obr. 21: 3, 9, 26, 28, 36, 44), tak i v kombinaci s otiskem kuláče (7 ks; obr. 21: 14, 24, 25). U samostatných tesaných prvků byly u dvou exemplářů zaznamenány spáry mezi prkny (obr. 20: F, G). Pouze v jediném případě se objevil vzájemný otisk tesaného prvku a prutů na jednom fragmentu (obr. 20: 35).

Pruty (C). Další doloženou skupinu otisků na mazanici představují negativy prutů (30 ks; 2,73 %). Z hlediska jejich počtu se vyskytly jak jednotlivé otisky (obr. 21: 8, 10, 33, 38, 40), tak i otisky vícenásobné, tvořené dvěma, třemi, maximálně však čtyřmi pruty (obr. 21: 2, 4, 6, 11, 13, 21, 34, 43). V několika případech zůstal fragment

zachován také s lícem omazu (obr. 21: 29, 37, 42). Jeden ze zlomků pak náleží pravděpodobně rohu proutěné konstrukce (obr. 21: 1). Zdokumentovaná šířka prutů činí 0,9–2,1 cm.

Fragmenty hliněné konstrukce bez otisků dřevěných prvků (D). Do této relativně početné kategorie (113 ks; 10,3 %) byly zařazeny lícní strany mazanice omazů (obr. 21: 27, 31, 41). Jedná se o odlomené části líců hliněných omítek, přičemž vnitřní strana postrádá otisky dřevěných prvků nebo se vůbec nezachovala.

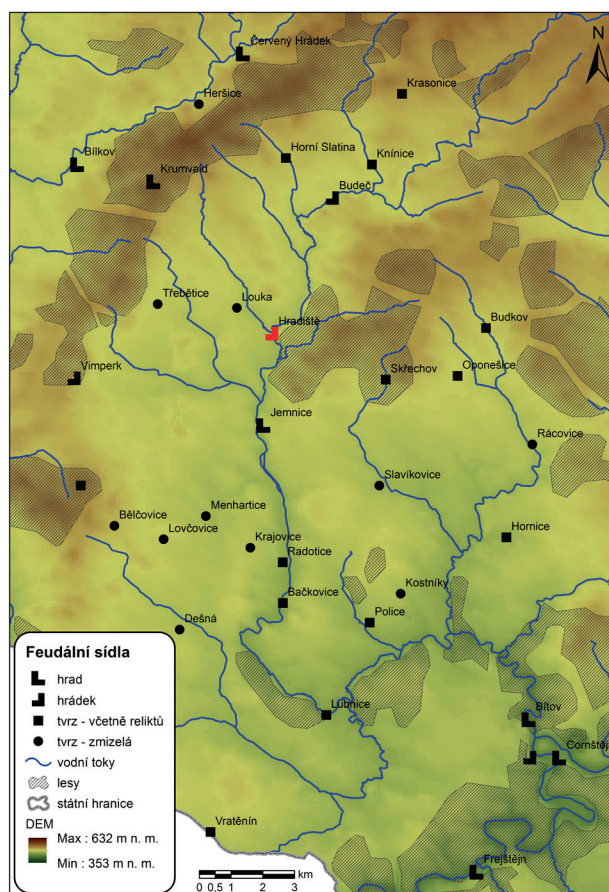
Amorfní zlomky (E). Nejpočetnější skupina fragmentů mazanice (869 ks) náleží právě amorfním zlomkům různé velikosti, u nichž se nezachovala ani lícní strana, ani žádné otisky dřevěných konstrukcí. V celkovém součtu představuje tato skupina 79,2 % studovaného souboru.

Zhodnocení konstrukcí. Shrňme-li přehled zdokumentovaných otisků konstrukčních prvků ze zkoumané lokality, můžeme konstatovat přítomnost staveb s drážkovou či spíše roubenou konstrukcí. Ty jsou reprezentovány zejména výmazy a omazy s negativy kuláčů, ale i výmazy mezi trámy a kuláči, jež ukazují na obdobné typy konstrukcí, které však kombinují otesané a neotesané prvky (cf. Vařeka 2004). Tesané prvky s jedním pravouhlým otiskem a lícem omazu pak mohou představovat nároží těchto budov nebo pocházejí z jejich okenních či dveřních otvorů. Dále byla na lokalitě doložena existence lehčích staveb pletené konstrukce, které dokládají zlomky mazanice s otisky prutů. V případě kombinace s otisky kuláčů či trámů se pak mohlo jednat o stěny vyplétané konstrukce s nosnými sloupy (Kuna, Němcová a kol. 2012, 110). Početná část analyzovaného souboru náleží omazům stěn (134 ks), u nichž byla sledována jeho úprava a u zcela zachovaných kusů i jeho mocnost. V souboru převažují především exempláře s hlazeným (42,5 %) a jemně vyhlazeným povrchem (40,3 %), což ukazuje na velmi pečlivou úpravu stěn většiny konstrukcí. Pouze 17,2 % zlomků omazů mělo hrubý aneupravený povrch. Mocnost omazů se pohybuje v rozmezí 0,5–6,2 cm. Průměrná hodnota činí 2,5 cm. Nejčastěji se pak vyskytovaly fragmenty omazů o mocnosti 2,2 a 3 cm. V několika případech se podařilo na povrchu mazanice určit zbytky monochromního bílého nátěru (obr. 20: E). Na vnějším povrchu omazů pak byly dále pozorovány otisky a kaverny po vypálených organických příměsích, ale například i negativy hřebíků či otisky prstů (obr. 20: A–D).

8. 5. Kamenné suroviny

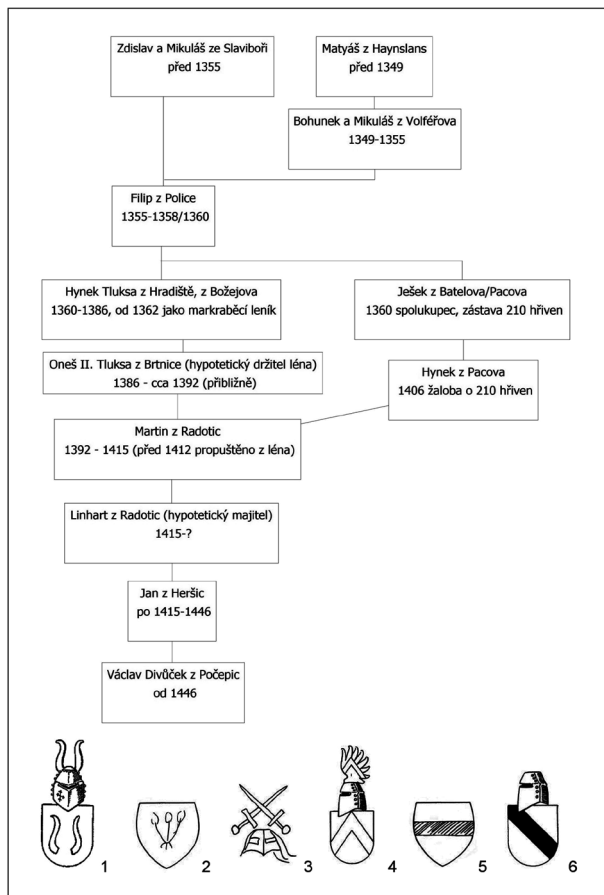
Nedílnou součástí vyhodnocení materiální základny je také bližší determinace využívaných kamenných surovin. Převážná část kamenného materiálu použitého při výstav-

bě vrcholně středověkého hrádku byla pravděpodobně získávána přímo na lokalitě. Jako zdroj mohl být využit materiál získaný z lámání šijového příkopu. Původní rostlé těleso horniny zjištěné na svazích příkopu se shoduje se surovinou doloženou v destrukcích kamenného zdiva. Stejně pozorování bylo učiněno rovněž v prostoru tělesa masivního suťového kuželu na jižním svahu. Surovinové spektrum je reprezentováno paleozoickými až proteozoickými biotitickými rulami a pararulami. Naměřené hodnoty magnetické susceptibilitity se pohybují v rozmezí $1,3\text{--}2,35 \times 10^{-3}$ SI jednotek. Pararuly pak nesou místy známky slabé migmatizace. Pouze doplňkově byly zaznamenány spíše drobnější úlomky mírně načervenalé ortoruly, s magnetickou susceptibilitou od $4,40$ do $6,30 \times 10^{-3}$ SI jednotek. V místě dna příkopu a ve zdokumentovaných destrukcích zdiva byly mimo čistých lomových kamenů zaznamenány také kusy s otisky vápenné malty a několik exemplářů, jejichž povrch nesl známky degradace povrchu a barvy vlivem působení žáru.

Obr. 22. Feudální sídla v širším okolí Jemnicka, existující v průběhu 14. až počátkem 15. století.

Fig. 22. Feudal sites in the Jemnice region from the 14th to the beginning of the 15th century.

Obr. 23. Vývojové schéma majitelů Hradiště u Louky a jejich erby. 1 – rod z Volfěrova (Pilnáček 1930, 159); 2 – Filip z Police (Sedláček 2003, 82); 3 – Oldřich Tluksa z Kamene, bratr Hynka Tluksy (Sedláček 2001, 334); 4 – rod z Batelova/Pacova (Pilnáček 1930, 79); 5 – Milota z Heršic, nevlastní bratr Jana z Heršic (Sedláček 2003, 127); 6 – rod z Počepic (Pilnáček 1930, 273).

Fig. 23. The diagram of the owners of Hradiště u Louky and their coat of arms. 1 – house of Volfěrov (Pilnáček 1930, 159); 2 – Filip from Police (Sedláček 2003, 82); 3 – Oldřich Tluksa from Kamen, a brother of Hynek Tluksa (Sedláček 2001, 334); 4 – the house of Batelov/Pacov (Pilnáček 1930, 79); 5 – Milota from Heršice, a step brother of Jan from Heršice (Sedláček 2003, 127); 6 – the house of Počepice (Pilnáček 1930, 273).

8. 6. Archeozoologický materiál

Analyzovanou kolekci archeologického materiálu z Hradiště u Louky doplňuje 28 kusů zvířecích kostí. Nejvíce fragmentů bylo získáno na plošině svažující se na jih od hradního jádra (sektor C1). Převážná část osteologického materiálu pochází z povrchových sběrů (22 ks), další byly zjištěny v sondě II (4 ks) a dva kusy byly objeveny při začišťování vývratu stromu v sondě III (kontext 101, sektor B1). Ve všech případech se jedná o zlomky, žádná z kostí se nedochovala celá (tab. 13). Z domestikovaných druhů byl determinován tur, ovce/kozy a pes. V souboru jsou zastoupeny především kosti dlouhé, pánevní a žebra. Z tafonomických jevů byly zjištěny stopy řezání, které odpovídají kuchyňskému odpadu a známky okousání psovitými šelmami. Na třech fragmentech bylo pozorováno přepálení, jež se projevilo bílou (2 ks) a černou barvou (1 ks). U dvou kostí z tura bylo možné stanovit porážkový věk jedinců na více jak 10 měsíců a 1,5 roku. V případě ovce/kozy se jednalo o zvíře starší 10 měsíců. Kromě kosterního materiálu se podařilo determinovat také pět zlomků marinních mušlí a jednu téměř kompletní lasturu náležející ostrance obecné (*Murex trunculus*). Její výskyt je znám zejména v oblasti Středomoří. Již od starověku sloužil tento druh k získávání purpuru, doložena je ovšem i jejich konzumace (Pfleger, Pradáč 1981). Otázkou prozatím zůstává, jak zde můžeme tyto nálezy funkčně interpretovat a jakého mohou být stáří.

9. Zázemí lokality

V rámci terénních prospekcí zájmové lokality bylo podrobně mapováno také její širší zázemí. Mezi nejdůležitější zdokumentovaná místa v okolí lokality patří bezesporu pozůstatky středověkého hornictví. Přibližně 200 m severozápadně od lokality jsou na protější ostrožně nad zákrutem řeky Želetavky v trati zvané „Hradiska nad cestou“ či také „Hradiště“ dodnes patrné relikty po povrchové těžbě rudy. L. J. Konečný (2010, 13) dokonce uvažuje o možné souvislosti obou lokalit. Funkcí Hradiště tak mohla být mimo jiné i ochrana a kontrola místní těžby. Jako analogii pak uvádí například „castrum Gradek“ zmiňovaný ve středověkém falzu Ostrovského kláštera, kde toto opevnění sloužilo k ochraně dolování v povodí Sázavy (Konečný 2010, 39). Vztah fortifikací k důlním areálům máme doložen například i v jihlavském horním revíru na katastru Vyskytné nad Jihlavou, kde se v okolí hrádka typu motte z 2. poloviny 13. až 1. poloviny 14. století nachází stopy zpracování rud barevných kovů (Malý et al. 2007, 129–132). Podobné opevnění se nachází také na lokalitě Štítka u Svojkovic na Želetavsku (Měřínský 1984, 23–43; Plaček 2001, 623). Do stejné doby je datován rovněž hrádek kladený do souvislosti s rýžováním zlata v okolí, který se nachází na východním Čáslavsku mezi obcemi Podmoky a Kohzoldy.

Tento objekt měl zděnou zástavbu a typologicky přísluší hradům se štítovou zdí (Durdík 2001, 147–153). Opevnění spojená s hornictvím jsou pak známa nejen z oblasti Čech a Moravy, ale také Saska či jiných zemí střední a západní Evropy (Rous, Vilímek, Malý 2004, 113–127; Schwabenicky 2007, 130–147). Z chronologického hlediska je tedy předpoklad možné souvislosti fortifikace a stop důlní činnosti zcela oprávněný. K útlumu do té doby intenzivně rozvíjejícího se hornictví na Želetavce došlo až po zrušení města Jemnice Uhry v roce 1468 (podrobněji k dolování stříbra a zlata na Jemnicku viz Pošvář 1955; Dejmek 1989; Houzar, Pošmourný 1991; Houzar 1997a, b; Konečný 2010, 15 ad.).

Další relikty po těžbě byly zaznamenány na severozápadním a jihozápadním okraji samotné lokality. Spíše než jako doklady středověké těžby rudy je lze interpretovat jako lomy na kámen, jež mohly mimo jiné v novověku souviset i se stavbou mlýna či hráze rybníka (Králík 1935–36, 67), které v sousedství lokality zobrazuje I. a II. vojenské mapování. Na III. vojenském mapování je zaznamenán již také objekt myslivny, která zde na rozdíl od mlýna stojí do současnosti. Táž mapa však nezobrazuje zmiňovaný rybník, jehož zánik tak můžeme datovat do poslední třetiny 19. století.

Pozornost byla věnována také průběhu přístupové cesty, která je v reliktech viditelná ještě asi 50 m východně od lokality a poté zcela vyznívá v lesním porostu. Stará mapová díla ovšem žádnou přístupovou cestu k lokalitě nezaznamenávají.

Podle historických pramenů mělo poblíž Hradiště stát mimo samotné Louky ještě několik dalších vsí. Jedná se zejména o Lhotku u „Vráže“, Račice s dvorem pod vrchem „Javorem“ a ves Sedlice. Pozornost byla věnována především poslední z nich, která byla s Hradištěm u Louky také majetkově spojena (MZD 1, IV, 48, č. 71; Tiray 1925, 87; Hosák, Šrámek 1980, 427; Měřínský 1997b, 195; Plaček 2001, 251). Přesná lokalizace zaniklých Sedlic není prozatím známa. V. Nekuda se domníval, že ves se měla nacházet na katastru Radkovic u Budče (Nekuda 1961, 46, viz kap. 10. 2.). V rámci prospekce byla její potenciální poloha ověřována také v okolí sedleckého rybníka (katastr Budkova, okr. Třebíč), ležícího asi 9 km severovýchodovýchodně od Hradiště. Všechny průzkumy však byly prozatím negativní. Nejblíže Hradišti se potom měla nacházet stejnojmenná podhradní vesnice (Plaček 2001, 251), zde se ovšem jedná o omyl, název Hradiště příslušel pouze pojednávané lokalitě, zmínka o tvzišti v deskovém zápise z roku 1446 se pak, jak bude dále pojednáno, vztahuje k jinému objektu – tehdy pusté tvrzi ležící v Louce, nejspíše u tamního dvora (MZD 1, XII, s. 359, č. 477).

Z hlediska širšího okolí můžeme na Jemnicku pozorovat kromě několika hradů (Bítov, Cornštejn, Frejštejn,

Jemnice, Bílkov, Krumvald ad.) i několik podobných objektů, označitelných jako hrádky (Vimperk, Budeč, hrádek u Oslavic). Velmi podobného charakteru je především opevnění u Budče situované rovněž do vyběhající ostrožny nad řekou Želetavkou (cf. Plaček 2001, 135–136). Mimo těchto objektů je však odsud evidováno i větší množství sídel nižší šlechty, charakterizovaných jako tvrze. Několik z nich se dochovalo dodnes ve formě reliktních či jsou součástí mladších budov. O existenci mnohých z nich víme pouze z písemných pramenů a jejich přesná poloha není známa. U některých objektů je pak z důvodu nejednotné nomenklatury problematické jejich přesné typologické zařazení (Nekuda, Unger 1981, 5–6; Kouřil, Žáček 1986, 136–137; Gabriel 2002, 499–501; Durdík, Chotěbor 2012, 179–183). Kompletní přehled feudálních sídel fungujících na Jemnicku ve 14. až první třetině 15. století zobrazuje mapa na obrázku 22.

10. Historický model

Z hlediska nového historického modelu byla cílem především revize písemných pramenů a ověření posloupnosti držitelů sídla. Snahou tak bylo validovat a rozšířit poznatky o majetkových poměrech uváděných držitelů, jejich vztahu k Hradišti a dalšímu přidruženému zboží.

10. 1. Dosavadní literatura k dějinám hrádku

Nejstarší práce zmiňující dějiny zkoumaného hrádku obsahují závažnou chybu, spočívající ve špatné lokalizaci objektu. Místo katastru vsi Louka u Jemnice bylo Hradiště kladeno na katastr Luk nad Jihlavou. Původcem tohoto omylu byl zřejmě G. Wolny, po něm ho však zopakovali i A. J. Pátek, J. Sojka a L. Hosák, jenž ovšem udává některé údaje shodně u obou lokalit. J. Sojka dokonce údajný hrad u Luk nad Jihlavou nalezl a pořídil jeho půdorys, ten ale ve skutečnosti žádnou středověkou lokalitu nezobrazuje (Wolny 1846a, 615; Pátek 1901, 193; Hosák 1938, 47; Sojka 1938, 158–160). Na tento omyl upozornil jako první ve svém článku „K nejstarším dějinám Luk n. Jihl.“ V. Richter, nověji ho pak zmiňuje také V. Svěrák (Richter 1938, 210–211; Svěrák 2004, 11).

Co se týče skutečného hrádku na katastru vsi Louka u Jemnice, nejstarší díla ho většinou nezmiňují. F. J. Schwoy starší události přechází a začíná popisovat dějiny vsi Louka až od roku 1522, G. Wolny pak z dat o dějinách vsi uvádí pouze existenci ovčince při dvoru roku 1628. L. Hosák zdejší hrad zpočátku neznal, ale později svůj názor opravil. V. Nekuda zprvu považoval lokalitu Hradiště za zaniklou ves (Schwoy 1794, 343; Wolny 1846b,

276; Hosák 1938, 162; Hosák, Šrámek 1970, 295; Nekuda 1961, 39). V osmdesátých letech lokalitu prozkoumal a popsal M. Plaček (1987, 54). Později o něm pojednal ještě několikrát (Plaček 2001, 251–252; 2010, 51–52) a jeho informace pak byly přejaty i dalšími autory (Měřínský 1997b, 195–196; Smutný 1997, 755; Samek 1999, 53; Nekuda 2006, 101; Konečný 2010, 13–15 ad.).

10. 2. Historické zprávy

Podle písemných pramenů se zdá, že ves Louka u Jemnice¹ byla v polovině 14. století rozdělena na dvě části. Jednu část vsi držel jinak neznámý Matyáš z Haynslans, jenž ji prodal roku 1349 Bohunkovi a Mikuláš z Volféřova, kteří ji následně roku 1355 prodali Filipovi z Police. Druhý díl vlastnili Zdislav a jeho syn Mikuláš ze Slaviboře, kteří svůj díl stejného roku prodali rovněž Filipovi z Police (MZD 1, I, 3, č. 25; MZD 1, III, 24, č. 71; s. 25, č. 93; Plaček 1987, 54). Filip z Police pocházel z rodu erbu tří makovic či výhonků (CDM VIII, 36–37, č. 72; Sedláček 2003, 82).² Měl bratra Hrzka, který byl farářem ve Stonařově u Jihlavy. S ním roku 1349 uzavřel majetkový spolek. Roku 1351 koupil Filip dvůr a čtyři podsedky v Dolních Dubňanech na Hrotovicku a roku 1355 se mu podařilo, díky již zmíněným nákupům, scelit ve svých rukou také ves Louku u Jemnice. Jak dále uvidíme, zemřel snad před rokem 1358. Zanechal po sobě manželku Elišku z Pálovic, syna Petra a dcery Dorotu a Anežku (MZD 1, I, 8, č. 150; MZD 1, II, 14, č. 24; MZD 1, III, 24, č. 71; 25, č. 93; 32, č. 273; MZD 1, V, 73, č. 13; MZD 1, VI, 134, č. 602–603; MZD 1, VII, 167, č. 306; CDM IX, 146–147, č. 201).

Po smrti Filipově zdědil díky uzavřenému spolku jeho majetek jeho bratr Hrzek, který se snad stal i poručníkem svých synovců a neteří. Roku 1358 přijal od šlechtice Hostěje ze Slavíkovíc spolu s Hostějovými dcerami Budkou a Eliškou jakýsi dvůr. Lokalita, kde měl dvůr ležet, však není jmenována a lze jej tedy klást asi přímo do Slavíkovíc. Vztah Hostěje a Hrzka lze vysvětlit tak, že Hostějova dcera Eliška je zřejmě totožná s Hrzkovou švagrovou stejného jména a v době zápisu byla již vdovou. Tou ale nezůstala dlouho, neboť roku 1360 zapsal Hrzek 100 hřiven věna na Polici a Louce u Jemnice jemnickému rychtáři Mikuláši a jeho manželce, kterou se stala právě Eliška (MZD 1, III, 32, č. 273; 41, č. 516). Téhož roku Hrzek prodal část majetku po svém bratru Filipovi – vsi Louka, Sedlice a lokalitu Hradiště šlechticům Hynkovi Tluksovi a Ješkovi z Batelova a Pacova za 300 hřiven. Pod názvem Hradiště se v tomto prameni poprvé připomíná náš hrádek. Poprvé je tu rovněž zmiňována Sedlice, což je dnes již zaniklá ves Sedlec, která asi neležela přímo u Louky, jak se domnívá V. Nekuda, ale na katastru Radkovic u Budče. Mohla patřit ke starému rodovému majetku či ji některý příslušník rodu získal před rokem

1348 (MZD 1, IV, 48, č. 71; Tiray 1925, 87; Nekuda 1961, 46; Hosák, Šrámek 1980, 427; Plaček 2001, 251).

Nový majitel Hynek Tluksa pocházel z rodu erbu dvou zkřížených mečů. Byl synem Buška Tluksy a v pramenech se objevuje od roku 1353, nejdříve s predikátem podle hradu Šternberka u Telče, později pak podle hradu Janštejna. V 50. letech ho často nacházíme ve společnosti Štěpána z Březnice, zřejmě jeho nevlastního otce. V letech 1358 až 1360 byl ručitelem při prodeji hradu Janštejna, který prodával Štěpán markraběti Janu Jindřichovi. Dalším z ručitelů byl právě Ješek z Pacova a Batelova, se kterým koupil Hradiště (Vohryzek, v tisku). Hynek roku 1361 zastavil Hradiště, výslovně označené jako hrad (castrum) a obě k němu patřící vsi Sedlec a Louku Ješkovi z Pacova a to v částce 210 hřiven, ale už někdy před 27. květnem následujícího roku ho přijal v léno od markraběte Jana Jindřicha. Toto datum nese totiž listina, podle které markrabě dal souhlas, aby Hynek své manželce Elišce na tomto zboží zapsal věno 200 kop grošů. Není příliš jasné, co vedlo Hynka ke vstupu do lenního poměru. Mohla to být jeho špatná finanční situace a celý akt by potom mohl být spojen se splacením zástavy Ješkovi z Batelova. Možná ale k jejímu vyplacení ani nedošlo a Hynek se jen pokoušel o kariéru na markraběcím dvoře. O splnění těchto očekávání nesvědčí žádný písemný pramen, ale snad právě s Hynkem lze spojovat výskyt erbu jeho rodu v erbovní galerii na hradě Laufu, která vznikla někdy před rokem 1363 (MZD 1, IV, 48, č. 74; CDM IX, 208, č. 281; Růžek 1988, 233).³ Hynek se pak připomíná dále v roce 1368, roku 1371 prodával jeho bratr Oldřich Tluksa z Kamene jemnickému měšťanovi Hiršovi obilní úrok z mlýna v Sedlci za pět kop grošů pražských, a to se souhlasem Hynkova syna Jana, ale Hynek byl v té době ještě živ. Používal zřejmě častěji predikát podle hradu či tvrze Bozejova na Pelhřimovsku a od svých synů Jana, Jošta a Oneše (II.) byl v té době již majetkově oddělen. Zemřel někdy roku 1386 a to před 14. říjnem, kdy byl v Mladé Vožici svolán jeho majetek. Jednalo se o části vsí Bozejova, Skryšova, Lhotky a Stríteže na Pelhřimovsku (CDM X, 157–158, č. 127; Vohryzek, v tisku).

Ještě za života získali jeho moravské statky, a pravděpodobně i léna jeho synové, byť v případě Louky o tom přímé doklady chybí. Jedním z nich byl Jošt Tluksa z Bozejova, který roku 1386 prodal ves Štěměchy Petrovi Hechtovi z Rosic. O Štěměchách v souvislosti s tímto rodem tehdy slyšíme poprvé. Druhý z nich, Oneš (II.) se připomíná roku 1390, kdy od svého strýce Oneše (I.) koupil jeho majetky v Dlouhé Brtnici spolu s dvěma společníky – Jiříkem z Bítova a Ješkem Schösslem. Ves si společníci rozdělili na třetiny a tu Schösslovi získal brněnský mincmistr Martin z Radotic, který ji roku 1392 prodal Petrovi z Jevišovic, proti čemuž Oneš odporoval. Oneš (II.) se již v dalších letech nepřipomíná. Těch několik zmínek o něm ale ukazuje, že se pohyboval ve společnosti dvořanů markraběte Jošta, kterými byli jak

Jiřík z Bítova, tak Ješek Schössel i Martin z Radotic. Oneš Tluksa (II.) asi zdědil Louku jako léno po svém otci a sám byl tedy také markraběcím leníkem, byť o tom výslovně doklady chybí (MZD 1, VII, 176, č. 480; 192, č. 764; 211, č. 1133; č. 1134; Vohryzek, v tisku; Baletka 1996; 409; 419; 463).

O hradu se dovídáme znovu až roku 1406. Tehdy pohnal Hynek z Pacova Martina z Radotic a tvrdil, že mu zadržuje zástavu 210 hřiven na „pusté tvrzi Hradiště“. Hrad byl tedy v té době již pustý. Zajímavé je, že vůbec nevíme, jak tato žaloba dopadla, zda se oba šlechtici usmířili, či naopak někdo spor vyhrál. Podle výše zástavní částky můžeme soudit, že Hynek z Pacova byl dědicem již vzpomenutého Ješka z Batelova a Pacova. Ješka v pramenech nacházíme naposledy roku 1376. Jeho potomek Hynek se stal markraběcím dvořanem, hejtmanem na hradě Špilberku a nakonec roku 1409 moravským zemským hejtmanem. Martin z Radotic býval také, jak bylo již zmíněno, markraběcím dvořanem, ale na rozdíl od 80. či počátku 90. let jeho bohatství a moc v této době upadaly a on se ocitl v dlužích a soudních sporech (LC II, 9, č. 25; MZD 1, VI, 119, č. 262; Baletka 1996, 452–453; 463).⁴ Chceme-li zjistit, komu hrad v této době patřil, je nutno sledovat o něco mladší prameny. J. Čelakovský a A. Sedláček uvádějí z pozdější doby dochovaný regist z královských register, který zaznamenává, že existoval list na „manství ves řečenou Lúka s lidmi a posádkou v též vsi“ vydaný v květnu roku 1412. L. Hosák tuto zmínku spojil s Lukami nad Jihlavou a chápal ji tak, že Václav IV. zapsal neznámé osobě zeměpanskou ves Luka nad Jihlavou jako manství. Tento nyní ztracený list je ve formě registu z roku 1520 také zachován ve Sbírce rukopisů v Moravském zemském archivu. Podle tamního zápisu Václav IV. potvrdil starší list markraběte Jošta na tvrzi a ves Louku, který nejmenovanému držiteli zajišťoval svobodné držení tohoto statku. M. Švábenský datoval Václavův list do roku 1411 podle inventáře z roku 1520, což neodpovídá Sedláčkem uváděnému údaji 1412, který asi M. Švábenský neznal. Rozdíl však mohl vzniknout chybou středověkého písaře. Další zprávy o hradu Louka pochází ze zemských desek. Roku 1446 prodal Jan z Heršic ves Louku, Hradiště a tvrziště, dvůr alodiální a pole Václavu Divůčkovi z Počepic, který tu pak zapsal své manželce Skonce z Heršic 250 kop grošů věna se souhlasem Mikuláše ze Slatiny (Čelakovský 1890, 97, č. 237; Sedláček 1914, 92, č. 649; Hosák 1938, 47; Švábenský 1965, 342; MZD 1, XII, 359, č. 477–478).

Jan z Heršic byl bratrem Mikuláše ze Slatiny a poprvé se připomíná roku 1420. Jedná se o púhon, ve kterém Mikuláš ze Slatiny žaluje Linhartu z Radotic, že za jeho ujce, tedy strýce po matce, Martina z Radotic musel zaplatit 200 hřiven grošů. Poručníkem sporu, tj. svým zástupcem, Mikuláš jmenoval svého bratra Jana a Milosta z Heršic. Jan a Mikuláš byli syny Albrechta ze Slatiny a jeho manželky Kateřiny, sestry Martina z Radotic.

Milosta z Heršic pak byl jejich nevlastní bratr – syn Albrechtův z předchozího manželství, ovšem Linhart byl také synovcem Martinovým, synem jeho jménem neznámé druhé sestry (LC III, 64, č. 273; Pilnáček 1930, 260).

Lze tedy mít za to, že léno Louka získal asi po smrti Oneše (II.) od markraběte Jošta Martin z Radotic. Roku 1412 mu ho Václav IV. zapsal jako alodiální zboží, méně pravděpodobně jako zástavu, a po něm tento majetek zdědil jeho synovec. Otázkou však je, který. Prameny dokládají, že po Martinovi měl dědit a dědil právě Linhart z Radotic. Toho a jiného Martina z Radotic, asi jeho bratra, vzal Martin z Radotic roku 1407 do spolku, tj. v případě Martinovy smrti bez potomků je učinil svými dědici. Martin z Radotic zemřel roku 1415, jeho stejnojmenný synovec asi o něco dříve, a tak se dědicem stal Linhart, který roku 1415 odporoval proti těm, co drželi Martinovo zboží. Roku 1419 Martinova vdova poháněla Linhartu, že jejím lidem velel robotovat k hradu Holoubek. O Linhartově dědictví po Martinovi svědčí také již zmíněný púhon Mikuláše ze Slatiny z roku 1420. Mikuláš ze Slatiny s bratrem Janem však byli věřiteli Martina z Radotic – a jednalo se o nemalou částku 200 hřiven grošů, a tak se snad v nějakém vyrovnání mezi bratranci dostala Louka i s Hradištěm k Janovi z Heršic, který ji držel do roku 1446, kdy ji prodal Václavovi Divůčkovi z Počepic, což je zároveň poslední zmínka o lokalitě (MZD 1, IX, 260, č. 133; MZD 1, XI, 293, č. 78; MZD 1, XII, 359, č. 477–478; LC III, 49, č. 247; 64, č. 273).

Co se týče vsi Sedlec, lze předpokládat, že se také dostala Martinovi, ale za markraběcích válek zpustla a pak ji spolu se svým dílem Radkovic u Budče roku 1415 prodal Zderadovi Strnadovi z Budkova. Tím se dostala k budkovskému panství. Roku 1437 Bernard Strnad z Budkova přijal na spolek svého zetě Závíše z Kostelce, který tím získal mj. ves Radkovic, jež roku 1446 odevzdal své manželce Barboře z Budkova. Ta o ves v letech 1464–1466 vedla spor s manželem své neteře Vilémem z Miličina, od kterého se zřejmě dostala Dobeši z Rohozova, v jehož majetku se Sedlec roku 1464 jako pustý připomíná (MZD 1, XII, 338, č. 183; 358, č. 461; MZD 1, XII, 402, č. 111; LC IV, 96–97, č. 405; 177; LC V, 206, č. 298; 261, č. 1209; Vohryzek 2015).

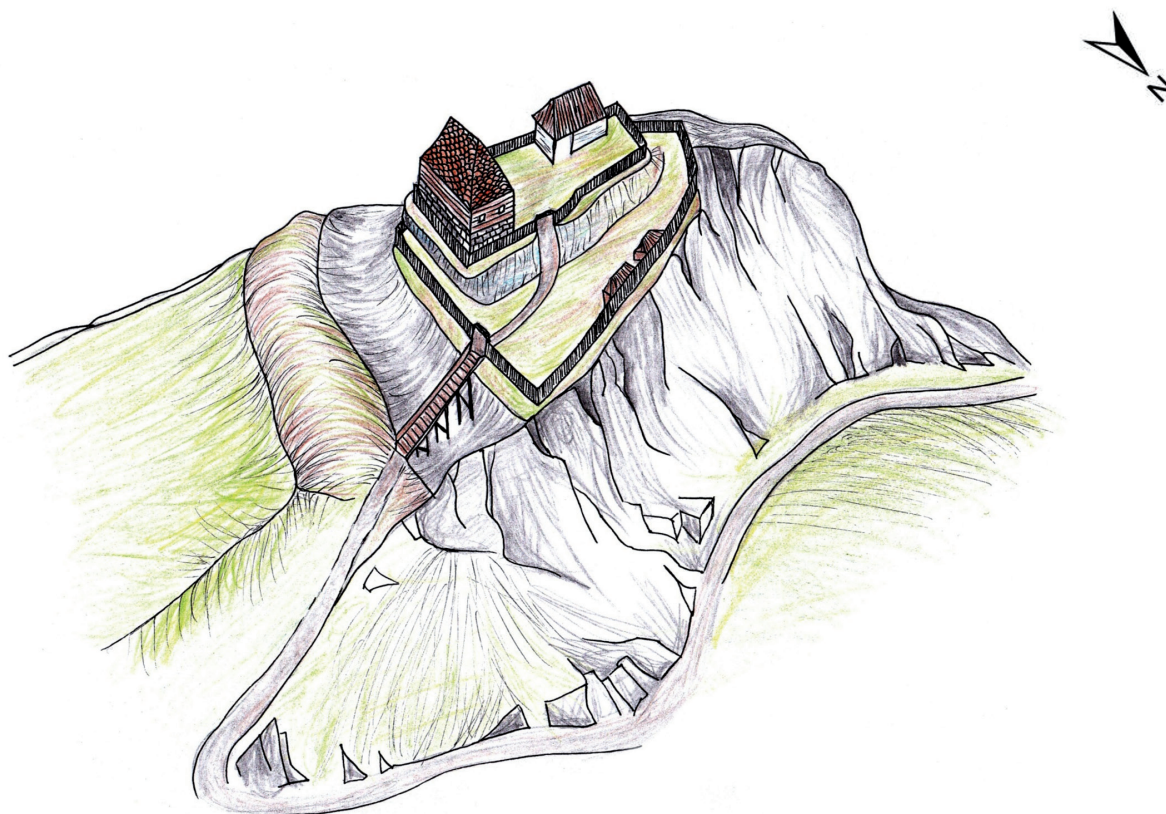
Zbývá pokusit se odpovědět na otázku, jak a kdy došlo k zániku hradu. Není to úkol lehký, neboť ač je Hradiště roku 1406 připomínáno jako pusté, roku 1412 se píše o vsi Louka s posádkou v téže vsi a roku 1446 o vsi Louka, Hradišti a tvrzišti. Tyto zprávy lze pravděpodobně interpretovat jako doklad o existenci pozdější tvrze přímo ve vsi, která roku 1412 plnila i zvláštní vojenskou funkci. Roku 1446 byla zřejmě pustá, ale později byla obnovena. Stávala asi při tamním dvoře a jako existující se připomíná ještě v odhadu jemnického panství z roku 1628, kdy byla oceněna spolu s dvorem na 500 zlatých⁵ (LC II, 9, č. 25;

Sedláček 1914, 92, č. 649; Reichert 1904, 192; MZD 1, XII, s. 359, č. 477).

Roku 1406 již pustý hrádek Hradiště u Louky zanikl zřejmě v době markraběcích válek. Martin měl v té době spory s Jindřichem starším z Jevišovic, který mu asi od roku 1393 zadržoval hrad Holoubek, ale k válečné akci – dobývání hradu Holoubek došlo někdy mezi 28. únorem a 28. říjnem roku 1407, tedy již po zpustnutí hrádku. Byla namířena proti Přechovi z Kojetic, kterému Jindřich Holoubek mezitím hrad postoupil (LC II, 101, č. 420; 61, č. 57; 64, č. 85; 100, č. 419). Nějaký těžko datovatelný spor měl Martin o tentýž hrad s Jindřichem z Hradce, prý mu ho zadržel a Martinovi z toho vznikla škoda 1500 hřiven. To se však muselo stát před rokem 1399, kdy se Jindřich připomíná naposledy, a jelikož víme, že po většinu té doby hrad držel Jindřich z Jevišovic, musel být Jindřich z Hradce, aby stihl Martinovi učinit tak velkou škodu, Jindřichovým spoluvínkem, anebo naopak hrad dobyl na Jindřichovi z Jevišovic a na Martinovo naléhání o jeho vrácení nedbal (CDM XII, s. 446, č. 506; LC II,

s. 11, č. 31; s. 62, č. 68). Další násilný spor měl Martin s nevlastním synem své sestry Kateřiny Milostou z Heršic, který své maceše zabavil tvrz Slatinu a půl Staré Říše a Martin tyto statky musel na svém nevlastním synovci dobývat mečem. K události došlo někdy mezi rokem 1399, kdy ještě žil Kateřinin manžel Albrecht ze Slatiny, a rokem podání půhonu 1406. Milostův spor s Martinem a jeho sestrou se týkal hlavně sporu o rozdělení dědictví po otci a vzhledem k pozdějším dokladům o jeho spolupráci s Martinem ho asi ze zničení hrádku podezírat nelze (LC II, 11, č. 32; CDM XI, s. 527, č. 605; CDM XV, s. 292–294, č. 336).

Není ani jasné, na jaké straně stál Martin během markraběcích válek. V. Štěpán se domnívá, že se zneprátelil s oběma stranami, ale spíše se jednalo o různé spory s různými osobnostmi obou stran, které nevznikly naráz (Štěpán 2002, 603). Je tu ale konečně také možnost, že hrádek byl zničen v souvislosti s nějakou válečnou událostí, která se bezprostředně Martina netýkala, jako bylo např. dobytí Jemnice Zikmundem z Křižanova někdy

Obr. 24. Rekonstrukce Hradiště u Louky v závěru 14. století na základě nového archeologického modelu (kresba L. Běhounková).

Fig. 24. A reconstruction of Hradiště u Louky at the end of the 14th century according to the new archaeological model (drawn by L. Běhounková).

před 3. srpem roku 1404, kdy Zikmund z Křižanova uzavřel smír s dvěma rakouskými šlechtici, snad aby mohl bránit město před hrozícím příchodem vojska krále Zikmunda, který zrovna táhl na Znojmo (CDM XIII, 334, č. 324; Štěpán 2002, 568).

11. Závěr – nový archeologický a historický model

Na základě syntézy získaných dat můžeme Hradiště u Louky interpretovat jako polykulturní lokalitu pravěkého a středověkého stáří⁶. Nejstarší doložený sídelní horizont náleží mladoeneolitické jevišovické kultuře. Osídlení může být charakterizováno jako výšinný areál, prozatím bez přímých dokladů opevnění. Počátek dalšího osídlení prozatím bez dokladů opevnění datujeme s určitou rezervou do povelkomoravského až mladohradištního období. Nízká početnost takto datovatelného materiálu a možné přežívání některých prvků na keramice však limituje tuto dataci na pouhou hypotézu, vycházející z dosavadní pramenné základny. Nejintenzivnější osídlení Hradiště u Louky spadá do 14. až první třetiny 15. století, kdy zde stál jednodílný hrádek dřevokamenitého charakteru s mohutným šíjovým příkopem a valem. Keramický materiál ovšem opět vykazuje znaky umožňující i širší časové rozpětí osídlení snad už od druhé poloviny 13. století. Pro toto období však písemné prameny spojitelné se zájmovou lokalitou chybí. Otázkou tedy prozatím zůstává, zda na Hradišti můžeme předpokládat hiát mezi oběma středověkými horizonty či zde probíhal kontinuální vývoj osídlení.

Chronologicky citlivé struktury pak můžeme pozorovat také v kovovém inventáři. Do druhé poloviny 14. až první třetiny 15. století lze datovat například nálezy zásuvných klíčů s lamelami, získaný druh podkov i ostruhy (cf. Krajc 2003). Některé ze získaných artefaktů se však mohly vyskytovat i průběžně, a to již od 13. století (např. popisovaný hrot šípu s trnem). Velká část ostatních železných předmětů (zejména stavebních kování) ovšem podléhá pouze rámcové dataci do období vrcholného středověku.

Z hlediska stavební podoby hrádku potvrdily nově prováděné průzkumy a sondáže existenci kamenných, maltou zděných konstrukcí. Jejich relikty se nacházejí na jih a severovýchod od hradního jádra. Žádné nadzemní pozůstatky zdíva však na lokalitě zachovány nezůstaly. Na základě prostorových aspektů získaného materiálu a dochovaných relikvů předpokládáme v severovýchodní části hradního jádra existenci hlavní obytné budovy pravděpodobně kombinovaného kamenného a dřevohlinitého charakteru s pálenou střešní krytinou (obr. 24). Analýza otisků konstrukčních prvků na mazanici pak dokládá přítomnost stavby (staveb) s drážkovou či

roubenou konstrukcí. Doložena však byla také přítomnost lehčích staveb pletené konstrukce. Stěny některých konstrukcí byly opatřeny bílým vápenným nátěrem. Přístup na lokalitu byl veden cestou od severovýchodu, která překonávala šíjový příkop pomocí přemostění v jeho severní části. Předpokládat lze také lehčí palisádové opevnění hrádku.

Stratigrafická pozorování ukazují na zachování pouze velmi tenké kulturní vrstvy v centrální části lokality. Její relikty o výraznější mocnosti byly vlivem eroze a dalších postdepozičních procesů zaznamenány až v prostoru přiléhajících sektorů B1 a C1. Tento kontext je reprezentován tmavě hnědou až černou humusovitou a kyprou vrstvou, která je zde zároveň nejbohatší na výskyt archeologického materiálu a vypovídá tak o umístění odpadového areálu na lokalitě. Mocnost popisované vrstvy se ztenčuje směrem do špice ostrožny (viz kap. 7). Největší mocnosti dosahuje ve východní části plošiny C1, při hraně jádra a šíjového příkopu, což potvrzuje profil v sondě II, ve které nasedala na souvislou kamennou destrukci (obr. 7). Pod touto vrstvou se zde pravidelně objevují světlé, žluto či šedohnědé písčité až prachovité vrstvy často v nižších partiích promíšené drobnými kamínky a úlomky hornin. Nejsvrchnější vrstva je pak na celé ploše lokality tvořena lesní hrabankou (tab. 1).

Zajímavé struktury vykazuje analýza prostorové distribuce archeologického materiálu. Dosavadní data ukazují nejsilnější kumulaci odpadového materiálu při jižním okraji hradního jádra, která postupně řídne směrem níže po svahu. V tomto případě se jedná zejména o keramické fragmenty, osteologický a metalický materiál. Mezi kovovými artefakty vykazují zřetelnou strukturu podkovy, jejichž výskyt je vázán na severozápadní okraj hradního jádra, kde vyúsťovala přístupová cesta spojující centrální partii lokality s plochou příhrádku. Nálezy podkov dokládají v této části lokality intenzivnější výskyt koní, kteří mohli být ustájeni přímo v jádře hrádku. Silnou prostorovou závislost lze pozorovat zejména u stavebních kování, která respektují lokalizaci destrukčních situací po obou stranách hradního jádra (obr. 3: B).

Archeozoologickou analýzou byla na lokalitě doložena přítomnost kostí několika domestikovaných druhů zvířat. Determinován byl tur, ovce/kozy a pes domácí. Z hlediska přítomnosti tafonomických jevů byly na několika kostech zjištěny stopy řezání, které odpovídají kuchyňskému odpadu ale i přepálení a známky okousání psovitými šelmami. Pokud se podařilo stanovit u tura a ovce/kozy porážkový věk, pohyboval se okolo 10 měsíců a 1,5 roku. Mimo kosterního materiálu zde byl zjištěn také výskyt středomořských mušlí a lastur. Otázkou však zůstává, se kterým ze sídelních horizontů je můžeme spojit a jakou jim přisoudit funkci.

Revizí historických pramenů se podařilo upřesnit posloupnost majitelů hrádku. V kastelologické literatuře byl dosud neznámý doklad o tom, že majitel hrádku Hynek Tluksa se stal roku 1362 markraběcím leníkem. Lenní statky nebyly zapisovány v zemských deskách, čímž se vysvětluje jak pokles zmínek o hrádku v písemných pramenech v následujících letech, tak i důvod, proč nevíme nic o výsledku púhonu Hynka z Pacova na Martina z Radotic roku 1406. V oné době totiž Hradiště nepříslušelo před zemský soud. Nově zjištěným faktem je i propuštění hrádku z lenního poměru někdy před rokem 1411 markrabětem Joštem. Osudy hradu v době lenního poměru můžeme spojit s osobou syna Hynka z Pacova Onešem (II.) a s jemnickým mincmistrem Martinem z Radotic, který byl roku 1406 poháněn pro jeho zadržování a v rukou jeho dědiců hrad roku 1446 nalézáme. Hrádek se roku 1406 připomíná jako pustý, zřejmě tedy zanikl v době markraběcích válek. Jeho nástupcem se stala tvrz přímo ve vsi, připomínaná k roku 1412 jako „posádka v též vsi“. Dále je zmiňována jako pustá roku 1446 a jako existující roku 1620. Tvrz byla zřejmě v 2. polovině 15. století obnovena a sloužila jako sídlo majitelů vsi Louka. Analýza písemných pramenů také ukazuje, že jméno hrádku bylo Hradiště a že žádná ves stejného jména v sousedství neexistovala. Ve 14. století k hrádku příslušela ves Sedlec, kterou lokalizujeme na základě pomístního jména na katastr Budkova k Sedleckému rybníku a podporujeme hypotézu o jejím přechodu k budkovskému panství na počátku 15. století.

Z hlediska zániku lokality předpokládá historický model násilnou variantu. Po stránce archeologické však prozatím nemůžeme tuto hypotézu potvrdit ani vyvrátit. Z lokality jsou takřka beze zbytku postrádána militaria či další artefakty ukazující na válečný konflikt. Otázkou ovšem zůstává do jaké míry může tento stav ovlivnit několik desítek chybějících artefaktů, jež byly z lokality odneseny při nelegální detektorářské činnosti. Spolehlivě však můžeme konstatovat, že vrcholně středověký hrádek zde zaniká požárem, což dokládá velké množství silně vypálené mazanice, ale i několik přepálených a do černa zbarvených kamenů pocházejících z destruktivních horizontů. Postupnou destrukci lokality do současného stavu ovlivnily nejen přirozené erozivní procesy, ale do velké míry i činnost člověka v novověku. Je pravděpodobné, že zbytky kamenných konstrukcí mohly být postupně rozebírány na stavební materiál v souvislosti s dobýváním kamene, které bylo doloženo na svazích ostrožny.

Vytvořen byl nový archeologický model, jenž alespoň rámcově dokresluje dávné prostředí nyní již aktualizovaného modelu historického. Přesnější podobu vývoje i příčin zániků jednotlivých fází osídlení by však spolehlivěji objasnil až rozsáhlejší archeologický výzkum.

Poděkování

Autoři děkují Mgr. Milanu Vokáčovi, Ph.D., za cenné podklady a konzultace při analýze nálezových situací a archeologického materiálu. Poděkování náleží také Mgr. Daně Zapletalové, Mgr. Aleši Hochovi a PhDr. Rudolfu Procházkovi, CSc. za poznámky ke středověkému keramickému materiálu. V neposlední řadě děkujeme Bc. et Bc. Jitce Kučové za zpřístupnění archeologického materiálu uloženého v Muzeu Vysociny Třebíč.

Studii bychom rádi věnovali památce prof. PhDr. Zdeňka Měřinského, CSc.

Poznámky

¹ Ves je v pramenech uváděna někdy jako Loučka, jindy jako Luka (Hosák, Šrámek 1970, 553).

² Starší literatura ho řadila k rodu Ranožirovců. Např. J. Pilnáček ho ztotožňoval s Filipem z Falknova, ten se však roku 1351 psal podle Plavče a jeho syn Jindřich byl erbu parohu (Pilnáček 1930, 256; Meduna 1969, 11; Měřinský 1988, 93). Co se týče erbovního znamení, A. Sedláček ho identifikuje jako tři leknínové lupeny, ale spíše se jedná o listy. Jak ukazuje J. Pilnáček, je variabilita tohoto znamení v rámci dalších příbuzných větví rodu (psali se podle Lesonic, Oponešic, Brtnice, Hrádku, Menhartic, Biskupic), poměrně velká – jedná se o tři listy, někdy stonky zakončené květy či makovicemi, apod. (Sedláček 2003, 82; Pilnáček 1930, 79; 159; 189).

³ Pod erbem stojí predikát „z Bozejova“. O genealogii rodu pojednal A. Sedláček a nově S. Vohryzek. Rod se v souvislosti s Lucemburky objevuje v pramenech před rokem 1363 jen dvakrát, kromě případu Hynka Tluksy se jedná o zápis Jana Lucemburského z roku 1327 na Cheb pro Hynkova otce Buška Tluksu (Růžek 1988, 232–233; Sedláček 1933, 180–182; Vohryzek, v tisku).

⁴ K osobnosti Martina z Radotic existuje poměrně rozsáhlá literatura, která se ale většinou zabývá problematikou mincovnictví markraběte Jošta (ražba zlatého dukátu a haléřů se čtyřrázem), rolí Martina při těchto ražbách a také tím, zda v té době neexistovala mincovna v Jemnici, když byl Martin rychtář jemnický a mincmistr brněnský. E. Nohejlová soudila, že Martin působil nejdříve v městské mincovně v Jemnici, a od roku 1390 v Brně; G. Chaloupka kladl mincovnu do Brna, J. Pošváb do Jemnice, K. Castelin do Brna a její činnost spojil s ražbou jednostranných černých haléřů s orlicí a čtyřrázem (Nohejlová 1933, 45–57; Chaloupka 1952, 50–52; Pošváb 1953, 82–83; 1980, 112–121; 1984, 4–7; Castelin 1953, 104–105; 1954, 16–24; Plaček 2010, 71–72). Rozbor Martinových soudních procesů, který by mohl přinést nové podrobnosti o jednotlivých stra-

nách v době markrabských válek, připravuje S. Vohryzek.
⁵ V odhadu se o tvrzi uvádí „ta jest několika pokojí, komorami, kuchyní, maštalemi, vodou studničnou i jinými potřebami opatřena a od kamene vystavěna, pokládá se v jisté sumě i za dvůr 500 zl.“ (Smutný 2010, 153). Václav Divůček z Počepic byl původem snad z Počepic na Sedlčansku, ač ho tam A. Sedláček neuvádí. Roku 1446 koupil ves Louku, pustý hrad Hradiště a tvrziště s dvorem (Sedláček 1927, 149; MZD 1, XII, 359, č. 477–478). Po něm dědil stejnojmenný syn, který získal roku 1493 ves Radotice a umřel snad roku 1527 (MZD 2, XVI, 67, č. 67, Hosák 1938, 162). Jeho dědicem se stal manžel jeho dcery Magdaleny Bohuš z Cetkovic či Oponěšic, majitel mnoha vsí v okolí, vzpomínáný roku 1529 a 1535 (LC VII, 193, č. 945, MZD 2, XX, 171, č. 26–28; Radimský 1953, 305; 1954, 282). Pak se tvrz dostala druhé dceři Václava Divůčka, manželce Ruta z Dírného Apoleně, která roku 1539 přijala na spolek, po ní dědil asi její syn Václav z Dírného, majitel statku v letech 1563–1568 (MZD 2, XXVI, 278, č. 37; Hosák 1938, 162; 971). Roku 1570 měl ves Jiří Rechenberk ze Želetic, připomínáný zde roku 1579 a 1609, majitel Jaroměřic, Ratibořic a domu v Brně. Jeho rod ji asi ztratil po Bílé Hoře pro účast ve stavovském povstání (MZD 3, XXX (XXVI) 114–115, č. 154; 327–373, č. 12; Hosák 1938, 162; Pilnáček 1930, 42). Pak se dostala majiteli jemnického panství Jindřichu ze Zahrádek, jehož sirotci ji roku 1628 prodali Fridrichovi z Vlašimě a na Bítově, zápis v deskách pochází z roku 1630. Při prodeji byl vyhotoven zmíněný inventář (MZD 3, XXXVIII (XXXIV) 559–561, č. 3). V té době však tvrz jako sídlo panství již nesloužila.

⁶ Analyzovaný archeologický materiál bude uložen v příslušném okresním muzeu.

Literatura a prameny

Balcárková, A. 2013: Povelkomoravská a mladohradištní keramika datovaná mincemi z Kostic – Zadního hrůdu. *Archeologické rozhledy* 65, 786–824.

Baletka, T. 1996: Dvůr, rezidence a kancelář moravského markraběte Jošta (1375–1411). *Sborník archeologických prací* 46(2). Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 259–536.

Bartík, J. 2012: *Broušená a ostatní kamenná industrie z mikroregionu povodí řeky Želetavky*. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Bartík, J., Běhounková, L. 2013: Dosavadní výsledky a perspektivy povrchových prospekci Smilova

kopce u Kojatic (okres Třebíč). In: O. Chvojka (ed.): *Archeologické prospekce a nedestruktivní archeologie v Jihočeském kraji, kraji Vysočina, Jihomoravském kraji a Dolním Rakousku*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 17–26.

Běhounková, L. 2012: *Vyhodnocení souborů středověké glazované keramiky z města Jihlavy a hradu Rokštejna*. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Běhounková, L. 2015: *Keramická produkce ze středověkého sídliště Telč – Staroměstský rybník se zaměřením na technologii výroby nádob*. Rkp. magisterské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Běhounková, L. v tisku: Příspěvek k problematice vyhodnocování středověké a novověké glazované keramiky na příkladu souborů z města Jihlavy a hradu Rokštejna. *Archeologické výzkumy na Vysočině*.

Bláha, J. 1968: *Vývoj osídlení jihozápadní Moravy do doby husitské se zvláštním zřetelom k osídlení středověkému*. Rkp. diplomové práce, díl I–III. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Bláha, J. 1970: Zjišťovací výzkum na hradě Šternberku a některé problémy keramiky vrcholného středověku na jihozápadní Moravě. *Vlastivědný věstník moravský* 22(3), 5–36.

Bláha, J. 1977: Výsledky revize některých drobných středověkých opevnění na horním Podyjí. *Archaeologia historica* 2, 45–58.

Blažková, E. M. 2014: *Zpracování keramického souboru z Janštejna*. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Castelin, K. 1953: O brněnské mincovně za markraběte Jošta. *Numismatické listy* 8, 103–105.

Castelin, K. 1954: Peníze Joštovy. *Numismatické listy* 9, 16–24.

CDM VIII: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1350–1355). V. Brandl (ed.): Brno 1874.

CDM IX: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1356–1366). V. Brandl (ed.): Brno 1875.

CDM X: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1367–1375). V. Brandl (ed.): Brno 1878.

CDM XI: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1375–1390). V. Brandl (ed.): Brno 1885.

CDM XII: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1391–1399). V. Brandl (ed.): Brno 1890.

CDM XIII: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (1400–1407). V. Brandl (ed.): Brno 1897.

CDM XV: *Codex diplomaticus et epistolaris Moaraviae* (dodatky 1207–1408). B. Bretholz (ed.): Brno 1903.

Čelakovský, J. 1890: O domácích a cizích registrech zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kancelářích. *Rozpravy královské české společnosti nauk. Třída pro filosofii, filologii a dějepis* 6. Praha: Nákladem královské české společnosti nauk, v komisi u F. Řivnáče.

Dejmek, V. 1989: Jemnické zlato. In: *Studie z dějin hornictví* 1. Příbram: Komitét symposia Hornická Příbram ve vědě a technice, 101–121.

Demek, J. (ed.) 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Praha: Academia.

Demek, J., Mackovčín, P., Balatka, B., Buček, A., Cibulková, P., Culek, M., Čermák, P., Dobiáš, D., Havlíček, M., Hrádek, M., Kirchner, K., Lacina, J., Pánek, T., Slavík, P., Vašátko, J. 2006: *Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny*. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Doležalová, K. 2013: *Vyhodnocení archeologických nálezů z areálu obléhacího stanoviště v trati Ohrada u hradu Lichnice*. Rkp. magisterské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Durdík, T. 2001: Hrádek u Podmok (Kozohlod). *Archaeologia historica* 26, 147–153.

Durdík, T., Chotěbor, P. 2012: Festen und kleine Burgen als Sitze des Niederadels in Böhmen. In: K. Birngruber, Ch. Schmid (Hrsg.): *Adel, Burg und Herrschaft an der „Grenze“: Österreich und Böhmen. Beiträge der interdisziplinären und grenzüberschreitenden Tagung in Freistadt, Oberösterreich, vom 26. bis 28. Mai 2011*. Linz: Oberösterreichisches Landesmuseum.

Felgenhauer-Schmiedt, S. 1977: Das Fundmaterial des Hausbergs zu Gaiselberg, N. Ö. *Archaeologia Austriaca Bd. 61/62*, 209–336.

Felgenhauer-Schmiedt, S. 2001: Die Burg auf der Flur Sand bei Raabs an der Thaya. In: L. Galuška, P. Kouřil,

Z. Měřínský (eds.): *Velká Morava mezi východem a západem*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 17, 85–105.

Fišer, R. 1997: *Dějiny Moravských Budějovic: od pravěku do roku 1945*. Třebíč.

Frolík, J., Sigl, J. 1998: *Chrudim v pravěku a středověku: Obrazy každodenního života*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim.

Gabriel, F. 2002: Quo vadis vědo o hradech? *Castellologica bohemica* 8, 499–502.

Gojda, M. (ed.) 2004: *Ancient Landscape, Settlement Dynamics and Non-Destructive Archaeology. Czech Research Project 1997–2002*. Praha: Academia.

Goš, V. 1977: Slovanská keramika 10. – 13. století na severní Moravě. *Vlastivědný věstník moravský* 29, 291–303.

Hanák, J. 1961: *Osídlení Moravy lidem jevišovickým*. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno, díl I–III.

Havlíček, M., Hrádek, M., Kirchner, K., Lacina, J., Pánek, T., Slavík, P., Vašátko, J. 2006: *Zeměpisný lexikon ČR – Hory a nížiny*. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Hejhal, P. 2012: Raně středověké artefakty z Veselíčka u Starého Hobzí (okres Jindřichův Hradec), uložené v Muzeu Vysočiny Jihlava. *Archeologické výzkumy na Vysočině* 3, 144–152.

Herainová, M. 2002: *Glazury, keramické barvy a dekorační techniky*. Praha: Silikátový svaz.

Hosák, L. 1938: *Historický místopis země Moravskoslezské. IX. Doplnky a opravy*. Praha: nákladem Společnosti přátel starožitností.

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I, A–L*. Praha: Academia.

Hosák, L., Šrámek, R. 1980: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. II, M–Ž. Dodatky, doplnky, přehledy*. Praha: Academia.

Hosák, L., Zemek, M. 1981: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. Praha: Svoboda.

- Houzar, S. 1997a:** Geologická stavba, nerosty a těžba nerostných surovin. In: V. Nekuda (red.): *Moravskobudějovicko, Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 27–47.
- Houzar, S. 1997b:** O historickém dolování na jihozápadní Moravě. *Západní Morava: vlastivědný sborník* 1, 33–49.
- Houzar, S. 2007:** Neživá příroda Moravskobudějovicka. In: S. Houzar et al.: *Geologické, botanické a zoologické zajímavosti Moravskobudějovicka a Jemnicka*. Moravské Budějovice: město Moravské Budějovice, Fond Vysočiny, 9–20.
- Houzar, S., Pošmourný, K. 1991:** Ag-Pb-Zn rudní mineralizace u Jemnice na jihozápadní Moravě. *Acta Musei Moraviae, Scientiae geologicae* 76, 95–103.
- Hrádek, M. 1997:** Geologické a půdní poměry. In: V. Nekuda (red.): *Moravskobudějovicko, Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 9–26.
- Hrubý, P., Hejhal, P., Hoch, A., Kočár, P., Malý, K., Macháňová, L., Petr, L., Štelcl, J. 2012:** Středověký úpravnický a hornický areál Cvilínek u Černova na Pelhřimovsku. *Památky archeologické* 103, 339–418.
- Hrubý, P., Jaroš, Z., Kočár, P., Malý, K., Míhályiová, J., Militký, J., Zimola, D. 2006:** Středověká hornická aglomerace na Starých Horách u Jihlavy. *Památky archeologické* 97, 171–264.
- Chaloupka, G. 1952:** Jemnice do počátku 16. století. *Vlastivědný věstník moravský* 7, 1–17, 49–57, 97–107.
- Chaloupka, G. 1963:** K nejdávnějšímu osídlení Moravskobudějovicka a Jemnicka. In: J. Poulík (red.): *Sborník 2. Františku Vildomcovi k pětáosmdesátinám*. Brno: Archeologický ústav ČSAV v Brně, 83–86.
- Kaźmierczyk, J. 1978:** *Podkowy na Śtasku w X– IV wieku*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk.
- Klápště, J. 2003:** Dějepis a archeologie: Příbuzenství jak se patří. In: J. Klápště, E. Plešková, J. Zemlička (eds.): *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 96–109.
- Klíma, B. 1995:** *Znojemská rotunda ve světle archeologických výzkumů*. Brno: Masarykova universita.
- Konečný, L. J. 2010:** Jemnice v době předměstské. In: J. Tříška (ed.): *Dějiny Jemnice*. Jemnice: město Jemnice, 9–42.
- Košťuřík, P. 2007:** *Eneolitické osídlení Hradiska u Kramolína ve středoevropských souvislostech*. Brno: Masarykova univerzita.
- Košťuřík, P., Kovárník, J., Měřínský, Z., Oliva, M. 1986:** *Pravěk Třebíčska*. Brno, Třebíč: Muzejní a vlastivědná společnost, Západomoravské muzeum.
- Kouřil, P., Žáček, R. 1986:** Drobná středověká opevnění v Pobeskydí a otázka jejich klasifikace. *Časopis slezského muzea, řada B*, 35, 95–136.
- Krajíc, R. 2003:** *Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa. Díl 1*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha.
- Králík, K. 1935-36:** Zaniklé rybníkářství na Jemnicku. *Od Horácka k Podyjí* 12, 65–68.
- Kročáková, S. 2010:** *Využití výsledků pylových analýz k archeologickým interpretacím*. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni.
- Kuna, M. (ed.) 2004:** *Nedestruktivní archeologie*. Praha: Academia.
- Kuna, M., Němcová, A. a kolektiv autorů 2012:** *Výpověď sídlištního odpadu. Nálezy z pozdní doby bronzové v Roztokách a otázky depoziční analýzy archeologického kontextu*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha.
- LC II:** *Libri citationum et sententiarum seu = Knihy Půhonné a nálezové II*. V. Brandl (ed.) Brunae 1873.
- LC III:** *Libri citationum et sententiarum seu = Knihy Půhonné a nálezové III*. V. Brandl (ed.) Brunae 1878.
- LC IV:** *Libri citationum et sententiarum seu = Knihy Půhonné a nálezové IV*. V. Brandl (ed.) Brunae 1881.
- LC V:** *Libri citationum et sententiarum seu = Knihy Půhonné a nálezové V*. V. Brandl (ed.) Brunae 1888.
- LC VII:** *Libri citationum et sententiarum seu = Knihy Půhonné a nálezové VII*. B. Bretholz (ed.) Brunae 1911.
- Malý, K., Vilímek, L., Vokáč, M., Zimola, D. 2007:** Doklady hornického osídlení v údolní nivě Bělokamenského potoka. *Archeologické výzkumy na Vysočině* 1, 125–144.
- Meduna, L. 1963:** Archeologické nálezy v povodí řeky Želetavky a Bihanky na západní Moravě. In: J. Poulík (red.):

Sborník 2. Františku Vildomcovi k pětáosmdesátinám. Brno: Archeologický ústav ČSAV v Brně, 79–82.

Meduna, L. 1969: *Z historie Police u Jemnice (Příspěvek k dějinám jihozápadní Moravy).* Police: Osvětová beseda.

Medunová-Benešová, A. 1977: *Jevišovická kultura na jihozápadní Moravě. Výšinná sídliště Grešlové Mýto, Vysočany a Jevišovice.* Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně 5(3). Praha: Academia.

Medunová-Benešová, A. 1993: Jevišovická kultura. In: V. Podborský (ed.): *Pravěké dějiny Moravy.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 192–201.

Měřínský, Z. 1981: Přehled dosavadního stavu výzkumu fortifikací 11. až počátku 16. století na Moravě a ve Slezsku. *Archaeologia historica* 6, 147–197.

Měřínský, Z. 1984: Hornické vsi Velké a Malé Štítky u Svojanovic a Hor (okr. Jihlava a Třebíč). In: J. Merta, V. Herka (red.): *Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami.* Brno: Technické muzeum, 23–43.

Měřínský, Z. 1988: Brtnice a její okolí od poloviny 13. století do válek husitských. In: J. Janák (red.): *Dějiny Brtnice a připojených obcí.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost ve spolupráci s MNV v Brtnici, 51–99.

Měřínský, Z. 1989: K problematice osídlení Znojemska a Bítovska v předvelkomoravském a velkomoravském období. *Časopis moravského muzea, vědy společenské* 74, 111–113.

Měřínský, Z. 1997a: Osídlení regionu od prvních stop pobytu člověka do 10. století. In: V. Nekuda (red.): *Moravskobudějovicko, Jemnicko.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 73–150.

Měřínský, Z. 1997b: Od připojení Moravy v rámeček Českého státu do válek husitských. In: V. Nekuda (red.): *Moravskobudějovicko, Jemnicko.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 151–238.

Měřínský, Z. 2007: *Hrad Rokštejn. Dějiny, stavební vývoj a výsledky čtvrtstoletí archeologického výzkumu 1981–2006.* Brtnice, Brno: Městský úřad v Brtnici, Masarykova univerzita.

Měřínský, Z., Zumpfe, E. 1993: Untersuchungen der Ausgrabungen in der Burg Bítov (Bez. Znaim). *Archaeologia historica* 18, 199–209.

MZD 1: *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren – Brünnner Cuda.* V. Ritter, J. Chlumecký, C. Chytil, A. Demuth, R. V. Wolfskron (eds): Brno 1856.

MZD 2: *Moravské zemské desky II.* Kraj Brněnský (1480–1566). T. Kalina (ed.): Praha 1950.

MZD 3: *Moravské zemské desky III.* Kraj Brněnský (1567–1641). M. Rohlík (ed.): Praha 1957.

Nekuda, R. 1984: Příspěvek k charakteristice mladohradištní keramiky na Moravě. *Časopis Moravského muzea* 69, 23–47.

Nekuda, V. 1961: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu.* Brno: Krajské nakladatelství v Brně, Moravské museum v Brně.

Nekuda, V. 1964: Příspěvek ke slovanskému osídlení horního Podyjí. *Časopis moravského muzea, vědy společenské* 49, 61–68.

Nekuda, V. 1975: *Pfaffenschlag, Zaniklá středověká ves u Slavonic. Příspěvek k dějinám středověké vesnic.* Brno. Blok.

Nekuda, V. 1985: *Mstěnice I. Zaniklá středověká ves u Hrotovic. Hrádek – tvrz – dvůr – předsunutá opevnění.* Brno.

Nekuda, V. 2006: *Vývoj osídlení na jihozápadní Moravě od pravěku do pozdního středověku.* In: V. Nekuda, S. Felgenhauer-Schmiedt: *Jihozápadní Morava = Südwestmähren.* Prameny k vývoji a kultuře Moravy 11. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost pro Mikroregion Jemnicko, Stadtgemeinde Raabs an der Thaya, 9–118.

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrze na Moravě.* Brno: Blok.

Neustupný, E. 2002: Archeologie a historie. In: E. Neustupný (ed.): *Archeologie nenalézaného. Sborník přátel, kolegů a žáků k životnímu jubileu Slavomila Vencla.* Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 141–152.

Neustupný, E. 2007: *Metoda archeologie.* Plzeň: Katedra archeologie Západočeské univerzity.

Nohejlová, E. 1933: Moravská mincovna markraběte Jošta. *Numismatický časopis československý* 9(1), 46–70.

Novotný 1982: *Funde mittelalterlicher handwerklicher Erzeugnisse aus Iglau (Mähren), von der 2. Hälfte des 13. bis zum Beginn des 15. Jahrhunderts.* Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Pátek, A. J. 1901: *Vlastivěda Moravská. II. Místopis Moravy IV. Jihlavský okres.* Brno: Nákladem musejního spolku.

- Peška, J. 2013:** *Morava na konci eneolitu*. Olomouc, Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Pfleger, V., Pradáč, J. 1981:** *Krása lastur*. Praha: Academia.
- Pilnáček, J. 1930:** *Staromoravští rodové*. Vídeň: Josef Pilnáček.
- Plaček, M. 1987:** Povrchový průzkum Hradiště, k. ú. Louka (okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* 1985, 54.
- Plaček, M. 2001:** *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.
- Plaček, M. 2007:** K proměně osady Jemnice na královské město. *Archaeologia historica* 32, 93–102.
- Plaček, M. 2010:** Jemnice v krajině vrcholného středověku. In: J. Tříška (ed.): *Dějiny Jemnice*. Jemnice: město Jemnice, 43–80.
- Plaček, M., Dejmál, M. 2015:** *Veselí nad Moravou – středověký hrad v říční nivě*. Brno: Archaia, o. p. s.
- Poláček, L. 1989:** Příspěvek k poznání počátků Moravských Budějovic. *Vlastivědný věstník moravský* 41(2), 205–221.
- Poláček, L. 1991:** K raně středověkému osídlení povodí Bíhanky na Jemnicku. *Archaeologia historica* 16, 55–72.
- Poláček, L. 1994:** Zum Stand der Erkenntnis der frühmittelalterlichen Keramik aus dem 8. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Südwestmähren. In: Č. Staňa (Hrsg.): *Slawische Keramik im Mittelalter vom 8. bis zum 11. Jahrhundert*. Internationale Tagungen in Mikulčice I. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, 243–263.
- Pošvář, J. 1953:** O mincmistra Martina z Jemnice. *Vlastivědný věstník moravský* 8, 82–83.
- Pošvář, J. 1955:** Jemnice a mincmistr Martin. *Časopis Matice moravské* 74, 286–290.
- Pošvář, J. 1980:** Zlato na jihozápadní Moravě a tzv. Joštův dukát. In: *Studie z dějin hornictví 12*. Rozpravy Národního technického muzea v Praze 78. Praha: Národní technické muzeum, 112–121.
- Pošvář, J. 1984:** Joštův dukát a Jemnice. *Numismatické listy* 39, 1–8.
- Profantová, N., Profant, M. 2003:** Archeologie a historie aneb „jak vykopávat“ dějiny? In: J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička (eds.): *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 239–250.
- Procházka, R. 2009:** Moravská keramika kolem r. 1000 – otázka kontinuity a změny. In: Moździoch, S. (ed.): *Stare i nowe w średniowieczu. Pomiedzy innowacją a tradycją*. Wrocław: Instytut archeologii i etnologii PAN, Spotkania Bytomskie 6, 151–186.
- Procházka, R., Hložek, M. 2013:** Opavský džbán v Brně? K otázce počátků vrcholně středověké glazované keramiky. *Časopis Slezského zemského muzea: série B*, roč. 62, č. 2–3, 231–244.
- Procházka, R., Peška, M. 2007:** Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12. – 13./14. století. *Přehled výzkumů* 48, 233–270.
- Radimský, J. 1953:** Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. I. část. *Časopis Matice moravské* 72, 269–359.
- Radimský, J. 1954:** Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. II. část. *Časopis Matice moravské* 73, 251–293.
- Reichert, J. 1904:** Spory města Jemnice s vrchností za stol. 16. a roboty na panství Jemnickém s počátku 17. stol. *Časopis Matice moravské* 28, 24–40, 186–194.
- Richter, V. 1938:** K nejstarším dějinám Luk nad Jihlavou. *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* 66(1), 210–214.
- Rous, P., Vilímek, L., Malý, K. 2004:** Opevněné polohy na Jihlavsku a Havlíčskobrodsku pravděpodobně související se středověkým hornictvím. In: L. Macek, J. Hošková, D. Zimola (eds.): *Stříbrná Jihlava 2004. Seminář k dějinám hornictví a důlních prací na Vysočině, Jihlava, 17. 9. – 19. 9. 2004*. Jihlava: Muzeum Vysočiny, 113–127.
- Růžek, V. 1988:** Česká znaková galérie na hradě Laufu u Norimberka z roku 1361 (Příspěvek ke skladbě královského dvora Karla IV.). *Sborník archivních prací* 38(1), 37–311.
- Samek, B. 1999:** *Umělecké památky Moravy a Slezska. II., J–N*. Praha: Academia.
- Sedláček, A. 1914:** *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Sedláček, A. 1927:** *Hrady, zámky a tvrze království Českého. XV, Kouřimsko, Vltavsko a Boleslavsko (Zápazdí)*. Praha: Šolc a Šimáček.
- Sedláček, A. 1933:** *Hrady, zámky a tvrze království Českého. IV, Vysočina Tábořská*. Praha: Šolc a Šimáček.

- Sedláček, A. 2001:** *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Svazek 2. Praha: Academia.
- Sedláček, A. 2003:** *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Svazek 4. Praha: Academia.
- Schiffer, M. B. 1976:** *Behavioral Archaeology*. New York.
- Schwabenicky, W. 2007:** Beziehungen zwischen mittelalterlichen Burgen und Bergbau. In: P. Hruhy (ed.): *Stříbrná Jihlava 2007. Studie k dějinám hornictví a důlních prací*. Brno, Jihlava: Archaia Brno, Muzeum Vysočiny, 130–147.
- Schwoy, F. J. 1794:** *Topographie vom Markgrathum Mähren. 3. Prerauer-, Znaymer- und Iglauser Kreis*. Wien: Hraschanky.
- Smutný, B. 1997:** Jemnicko. In: V. Nekuda (red.): *Moravskobudějovicko, Jemnicko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 684–820.
- Smutný, B. 2010:** Od Bílé Hory do konce barokní doby. In: J. Tříška (ed.): *Dějiny Jemnice*. Jemnice: město Jemnice, 145–175.
- Sobotka, J., Sejbal, J. 1959:** Palliardiho hradisko, výšinné sídliště z mladší doby hradištní datované mincemi (příspěvek k peněžním poměrům na Moravě v 11. století). *Časopis moravského muzea, vědy společenské* 44, 79–98.
- Sojka, J. 1938:** Zbytky hradu Hradiště u Luk. n. Jihl. *Od Horácka k Podyjí* 14, 158–160.
- Staňa, Č. 1994:** Die Entwicklung der Keramik vom 8. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Mittelmähren. In: Staňa, Č. (Hrsg.), *Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert*. Internationale Tagungen in Mikulčice I. Brno: Archeologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republic, 265–286.
- Stránský, K., Buchal, A., Ustohal, V. 2001:** Malty středověkých staveb na Moravě (hrady, jejich ruiny a základy strženého kostela). *Archeologia technica* 12, 68–78.
- Svěrák, V. 2004:** Z historie Luk nad Jihlavou do roku 1848. In: Z. Brancuzský et al.: *Luka nad Jihlavou. Sborník prací k 250. výročí povýšení na městečko*. Luka nad Jihlavou: obec Luka nad Jihlavou, 11–15.
- Svoboda, L., Bažantová, Z., Myška, M., Novák, Z., Tobolka, Z., Vávra, R., Vimmrová, A., Výborný J. 2013:** *Stavební hmoty* [online]. 3. vydání. Praha [cit. 2016-07-19]. Dostupné z <http://people.fsv.cvut.cz/~svobodald/sh/SH3v1.pdf>.
- Šimeček, P., Plaček, M., Skálová, V. 2008:** *Copuli Lapidum. Hromady kamení III. Hrady a hrádky v povodí Dyje a Jevišovky*. Brno: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně.
- Škrdla, P., Rychtaříková, T., Nejman, L., Kuča, M. 2011:** Revize paleolitického osídlení na dolním toku řeky Bobravy. Hledání nových stratifikovaných EUP lokalit s podporou GPS a dat z dálkového průzkumu země. *Přehled výzkumů* 52(1), 9–36.
- Štěpán, V. 2002:** *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*. Brno: Matice moravská.
- Švábenský, M. 1965:** *Stavovské listiny 1212–1847. A-I. Katalog*. Inventáře a katalogy fondů státního archivu v Brně 22. Brno: Státní archiv v Brně.
- Těsnohlídek, J. 2010:** *Zpracování keramického souboru z tzv. „Střepeniště“ hradu Ronovce (okres Havlíčkův Brod)*. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Těsnohlídek, J. 2013:** *Vyhodnocení keramického souboru ze zánikového horizontu dolního paláce hradu Rokštejna*. Rkp. magisterské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Tiray, J. 1925:** *Vlastivěda Moravská. II. Místopis. Dačický okres*. Brno: Musejní spolek.
- Tomášek, M. 2000:** *Půdy České republiky*. Praha: Český geologický ústav.
- Třeštlík, D. 2001:** K poměru archeologie a historie. *Archeologické rozhledy* 53, 357–361.
- Unger, J., Bláha, J. 1985:** Hrádek v Hornicích, okres Třebíč. *Vlastivědný věstník moravský* 37, 54–60.
- Valenta, L. 2007:** *Keramická příručka*. Praha: Silikátový svaz.
- Vařeka, P. 1992:** Mazanice – středověký stavební materiál v archeologických pramenech a problematika jeho interpretace. *Sborník společnosti přátel starožitností* 3, 105–109.
- Vařeka, P. 1995:** Nálezy mazanice v archeologických strukturách – deskriptivní systém a databáze MAZANICE. In: J. Blažek (red.): *Archeologické fórum č. 4. Archeologický diskuzní sborník*. Praha: Archaia, 59–64.

Vařeka, P. 2000: Nálezy mazanice z Hradce u Němčtic. In: J. Michálek, M. Lutovský (eds.): *Hradec u Němčtic. Sídlo halštatské a raně středověké nobility v česko-bavorském kontaktním prostoru*. Strakonice, Praha: Muzeum středního Povltaví, Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 285–300, 343–344.

Vařeka, P. 2004: *Archeologie středověkého domu I: Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí (6. – 15. století)*. Plzeň: Katedra archeologie Západočeské univerzity.

Vencl, S. 1991: Fragments of clay daubs as a source of information on prehistoric architecture. *Památky archeologické* 82, 406–411.

Vildomec, F., Vildomec, V. 1951: Soupis prehistorických nálezů z Moravskobudějovicka. Nepublikovaný strojopis. Uloženo: Muzeum Vysočiny v Třebíči.

Vohryzek, S. 2009: *Hrádek Přímělkov (okres Jihlava)*. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

Vohryzek, S. 2015: Dějiny panství Stonařov do roku 1530. In: *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských* 19. Jihlava: Muzeum Vysočiny, Moravský zemský archiv, Státní okresní archiv v Jihlavě, 36–57.

Vohryzek, S., v tisku: Působení rytířů Tluksů z Božejova na Moravě do husitských válek. *Vlastivědný věstník Vysočiny*.

Vokáč, M. 2001: Nové archeologické poznatky ke vzniku města Třebíče. *Západní Morava: vlastivědný sborník* 5, 130–150.

Vokáč, M., Houzar, S., Škrdla, P. 2007: Dolování zlata v širším okolí Hor u Předína na jihozápadní Moravě: dějiny výzkumů, historie dolování, topografie a archeologie lokalit a přehled geologických poměrů. In: *Stříbrná Jihlava 2007. Studie k dějinám hornictví a důlních prací. Příspěvky z konference Stříbrná Jihlava 04. - 07. 10. 2007 v Jihlavě. Věnováno Pavlu Rousovi k 60. narozeninám*. Brno, Jihlava: Archaia, Muzeum Vysočiny Jihlava, 26–55.

Vokáč, M., Škrdla, P. 2007: Blatná – zaniklá středověká osada u Cidliny (okr. Třebíč). *Archeologické výzkumy na Vysočině* 1, 250–259.

Wolf, O. 2002: *K poznání hrnčířské produkce 13. – 16. století v Chrudimi (Archeologický výzkum ve Františkánské ulici čp. 37/I–42/I)*. Rkp. diplomové práce.

Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

Wolny, G. 1846a: *Die Markgrafschaft Mähren. 3, Znaimer Kreis*. Brünn: Karl Winiker.

Wolny, G. 1846b: *Die Markgrafschaft Mähren. 6, Iglauer Kreis*. Brünn: Karl Winiker.

Zimola, D. 1996: *Středověká Jihlava ve světle archeologických pramenů. Díl I-II*. Rkp. magisterské diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

Zimola, D., Schebesta, R., Hejhal, P., Hájek, O. 2007: Seznam výzkumů na Vysočině 2004–2006. *Archeologické výzkumy na Vysočině* 1, 9–31.

Resumé

Based on the synthesis of the acquired data we can interpret Hradiště u Louky as a polycultural site of upper Aeneolithic and medieval age. The oldest documented residential horizon belongs to Jevišovice Culture. The prehistoric settlement can be characterized as a hill-top site unfortunately with no evidence of fortification. On the basis of pottery, the beginning of next settlement can be set at the end of the 12th century; at the latest to the first third of the 13th century. The most intensive anthropogenic activities came from the high medieval age. A small castle, fortified by a ditch and a rampart, was built there. The archaeological artefacts of a younger phase of the medieval settlement show chronological features typical for the 2nd half of the 14th and the 1st third of the 15th century. However, it is questioned whether there was a hiatus between the two medieval horizons or whether there was a continuous development of the settlement. The characteristic typology of pottery, rim profilation and pottery material show that most of the pottery collection belongs to the 14th and the beginning of the 15th century. The metallic artefacts like the plug-in keys with lamellae and determinate types of horseshoes and spurs can be dated to the same historical period.

Regarding the construction form, new surveys and probing confirm the existence of masonry construction of the castle. Their relicts were found on the south and northeast from the castle core. However, no aboveground relict of masonry was preserved. Based on the evaluation of acquired material and preserved relicts we suppose the existence of the main dwelling building in the north-east part of castle core. This building was partially made of masonry and partially

of wood and with ceramic roofing. The analysis of the construction elements on the over burn daub documents the existence of one or more buildings with post-and-plank or timber construction. Also, the presence of lighter buildings with wattle construction was documented. Walls of some buildings were covered with white lime coating. The access to site was through a bridge over a ditch from the north-east or the northern part. The castle was probably lightly fortified by palisade.

The stratigraphical evidence shows us that only a very thin cultural layer in the central part of the site was preserved. Its thicker remains were documented in sectors B1 and C1. This soil is dark brown and loose, containing black humus and the highest amount of archaeological artefacts. This layer is increasingly thinner at the peak of the castle promontory (see chapter 7). The thickest layer is near the neck ditch as confirmed by the profile in sample II where the soil settled on a stone destruction (fig. 7). Under this destruction there are regularly light, yellow or grey-brown sand or dust layers mixed with small stones and rock fragments in the lower parts (table 1). The top layer of the site consists of forest floor.

The interesting archaeological structures are shown by the analysis of distribution of artefacts. The greatest accumulation of waste deposits (pottery, bones and metal artefacts) is on the south edge of the inner ward, which is gradually vanishing in the slope direction. Among metal artefacts, horseshoes, which are concentrated on the northwest edge of inner ward where the access road ended, show a significant structure. Their findings confirm the occurrence of horses in this area, which were probably stabled in the inner ward.

The archeozoological analysis gives evidence of bones of domesticated animals on the site – bovid, sheep/goat and dog. From the tafonomic point of view, there were traces of cuts classified as kitchen waste, then interruption and traces of bites of Canines. Bovid and sheep/goat slaughter age was from ten month to one year and a half. Apart from bone material, the Mediterranean shells and cockles were found too. It is still uncertain from which of the settlement horizons they come and what was their usage.

The revision of historical sources enabled us to clarify the sequence of the castle owners. These sources provided the first evidence that the owner of the castle Hynek Tluksa became in 1362 margrave's beneficiary. Feudal estates were not recorded in the Land tables. This explains the decrease of mentions about the castle in the following years and why we do not know anything about a legal proceeding of Hynek of Pacov against Martin of Radotice in 1406. In this time Hradiště did not belong to Moravian Land court. Another new discovery is the end of the beneficiary relation of property of the castle sometimes before 1411 by margrave Jošt. In the meantime, during the beneficiary relation of

this property the castle probably belonged to the son of Hynek Tluksa (of Pacov) Oneš (II.) and to a master mint from Jemnice, Mr. Martin of Radotice, who was legally proceeded for illegal tenure of the castle in 1406 and whose heirs owned the castle in 1446. However, the castle was abandoned in 1406 and probably ceased to exist during margraves' wars.

The castle was replaced by a fortification in the village Louka mentioned in sources from 1412. In 1446 it was abandoned but later renewed and still in function in 1620. It served probably as a residence of owners of Louka since the 2nd half of the 15th century and in the 16th century.

The analysis of written sources shows us that the name of the castle was Hradiště and that there was no village near the castle with the same name. Although a village called Sedlec did exist in the castle locality, according to its name it belonged to the cadastre of Budkov village near a contemporary pond with this name. The village became a part of the Budkov manor at the beginning of the 15th century.

According to the historical sources it is possible, that the castle was destroyed during a military action, although the available archaeological sources cannot confirm it. Almost no weapons or other military equipment was found in the area. It can be, however, confirmed that the castle burned out. This is shown by the amount of burned daub and some burned red stones from the destruction horizons.

In order to depict the setting of historical events in some detail a new archaeological model was created. A more profound understanding of the development and extinction of the phases of settlements can be only gained by a further archaeological research.

Kontakty

Jaroslav Bartík

Slovácké muzeum, Archeologické oddělení
Štefánikova 1285
CZ-686 01 Uherské Hradiště
jaroslav.bartik@slovackemuzeum.cz
& Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno

Lenka Běhounková

Muzeum Kroměřížska
Velké náměstí 38
CZ-767 11 Kroměříž
behounkova@muzeum-km.cz
& Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno

Stanislav Vohryzek

Ústav pomocných věd historických a archivnictví
& Historický ústav
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno
108828@mail.muni.cz

Josef Jan Kovář

Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno
josef.kovar@seznam.cz

Hana Poláchová

Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno
398884@mail.muni.cz

Michaela Kokojanová

Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
CZ-602 00 Brno
399258@mail.muni.cz

Hana Nohálová

Ústav geologických věd
Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity
Kotlářská 267/2
CZ- 611 37 Brno
hanka.uhl@gmail.com